

Afdækning af arbejdet med social IKT i Danmark

Afsluttende rapport – oktober 2012

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	2
RESUMÉ	5
DELUNDERSØGELSE 1 – SOCIAL IKT PÅ BOSTEDER OG I KOMMUNALE/REGIONALE FORVALTNINGER	12
Rundbordssamtaler med videnspersoner	12
Spørgeskemaundersøgelser	16
Spørgeskemaundersøgelse - Bosteder	16
Spørgeskemaundersøgelse – Kommunale/regionale forvaltninger	35
Opsamling og konklusion - spørgeskemaundersøgelser	48
DELUNDERSØGELSE 2 - FAGMILJØER	50
Metode	51
Fagmiljøerne	53
Universiteter og udviklingsinstitutioner	54
Øvrige statslige institutioner	57
Forhandlere og udviklere	60
Kommunikationscentre	63
Netværk	65
Opsamling og konklusion – faglige miljøer	67
DELUNDERSØGELSE 3 - INTERNATIONAL UNDERSØGELSE	69
Metode	69
Universitetsmiljøer	70
IT-virksomheder – producenter, forhandlere og udviklere	73
Andre vidensmiljøer og netværk	75
Applikationer – teknologieksempler	78
Opsamling og konklusion	81
OPSAMLING, KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER FOR AFDÆKNINGEN	82

Indledning

Satspuljepartierne på socialområdet har igangsat et projekt om at skabe øget adgang til social informations- og kommunikationsteknologi (Social IKT) for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Som et indledende element i dette projekt, har Social- og Integrationsministeriet bedt Socialt Udviklingscenter SUS om at gennemføre en landsdækkende afdækning af arbejdet med social IKT på handicapområdet. Afdækningen er blevet gennemført i perioden marts til september 2012.

Formålet med afdækningen er som følger:

- At skabe et samlet overblik over, omfanget af anvendt social IKT på landets bosteder for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, hvordan social IKT anvendes og til hvilke formål
- At indhente viden om, hvordan social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser prioriteres politisk og strategisk i landets kommuner og regioner
- At få overblik over hvilke fagmiljøer/faglige aktører, der forsker i, udvikler eller producerer social IKT i Danmark
- At indsamle viden om internationale erfaringer med anvendelse af social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser
- At skabe et tilstrækkeligt videngrundlag til at kvalificere en fremtidig indsats i forhold til udvikling, afprøvning og implementering af social IKT til målgruppen i Danmark.

Dette er den afsluttende rapport for afdækningen. Rapporten beskriver afdækningens følgende tre delundersøgelser:

1. En undersøgelse af arbejdet med social IKT på landets bosteder for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser samt centralt i kommuner og regioner. Undersøgelsen er gennemført med udgangspunkt i rundbordssamtaler med relevante organisationer samt en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse til bosteder og kommunale forvaltninger og regionsafdelinger.
2. En undersøgelse af faglige miljøer der forsker i, udvikler eller producerer social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Undersøgelsen er gennemført via en interviewsøgning og opfølgende telefoninterviews.

3. En undersøgelse af internationale erfaringer med anvendelse af social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Undersøgelsen er gennemført via korrespondance med Socialt Udviklingscenter SUS' internationale samarbejdspartnere kombineret med desk-research og deltagelse i internationale konferencer, som fx ITAG, ISAAC og IASSID.

Målgruppe

Afdækningens fokusområde er arbejdet med social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Målgruppen afgrænser sig til at være mennesker, der bor i boformer efter serviceloven § 107 og 108, plejeboliger efter almenboligloven og lignende boformer, der kræver forudgående kommunal visitation til en særlig bolig med tilknyttet hjælp efter serviceloven, fx socialpædagogisk bistand og praktisk hjælp. Undersøgelsen omfatter både voksne og børn. Undersøgelsen omfatter ikke ældreområdet eller socialpsykiatrien.

Begrebet 'social IKT'

For den samlede afdækning gælder, at social IKT defineres som teknologi, der kan anvendes til at fastholde/styrke sociale relationer og netværk, til at udtrykke sig, til socialt samvær, leg og læring. Det er teknologi, der for brugeren er et redskab til kommunikation, relation og interaktion med andre mennesker. Konkret kan der være tale om sociale medier som fx Skype/CanConnect (simpel Skype), YouTube/EasyTube (forenklet YouTube), Programsnedker og e-mailprogrammet Herbor. Sociale teknologier er i denne afdækning ikke smart home teknologi, sundhedsteknologi (herunder til genoptræning), mobilitetsteknologi, auditive og optiske hjælpemidler. Afdækningen omfatter de vigtigste eksempler på betjeningssystemer, såsom øjenstyring, specialdesignede mus/joystick og lign, selv om disse i sig selv ikke er sociale teknologier.

Rapportens resultater falder som udgangspunkt inden for den præciserede målgruppe og definitionen på social IKT. Samtidig er det vigtigt at understrege, at definitionen på målgruppe såvel som på social IKT kan udfordres i praksis. Der kan således – definitionen til trods - stadig være uenighed om, hvornår noget er social IKT hos afdækningens respondenter, og administrative registreringssystemer til personalet er i enkelte tilfælde fejlagtigt angivet som social IKT ved besvarelsen af spørgeskemaundersøgelsen (delundersøgelse 1). I det omfang at eventuelle misforståelser er blevet indfanget, er der redegjort herfor i undersøgelsen.

Afgrænsningen for afdækningen vil betyde, at der kan være relevant datamateriale, der er overset; det kan eksempelvis være social IKT, der potentielt ville kunne anvendes af

mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, men som ikke er dokumenteret afprøvet på målgruppen. Der kan også være fagmiljøer eller teknologier, der ikke har ladet sig indfange af den i afdækningen anvendte metode. Der vil i forbindelse med de enkelte delundersøgelser løbende blive gjort rede for de metodemæssige begrænsninger ved afdækningen.

Rapporten består af en indledning, de tre delundersøgelser og en fælles opsummering og konklusion med tilhørende anbefalinger for fremtidige indsatsområder i arbejdet med social IKT i forhold til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Hver delundersøgelse kan læses som en selvstændig undersøgelse med egen indledning og konklusion. Til hver af rapportens delundersøgelser knytter der sig bilag. På grund af det omfattende datamateriale, som afdækningen har tilvejebragt, vil alle uddybende informationer (talmateriale, links, kontaktinformationer, navne på konkrete teknologier mv.), som udgangspunkt skulle læses i bilagene.

Resumé

- Afdækning af arbejdet med social IKT i Danmark

Indledning

Sociale Udviklingscenter SUS har i 2012 gennemført en afdækning af arbejdet med social IKT¹ til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, der lever på botilbud i Danmark. Afdækningen er gennemført med støtte fra Social- og Integrationsministeriet.

Aktiviteter

Resultaterne i afdækningen tager udgangspunkt i følgende aktiviteter:

- En landsdækkende spørgeskemaundersøgelse besvaret af 346 bosteder² og 64 kommunale forvaltninger og 5 regionsråd.
- 3 rundbordssamtaler med relevante fag- og handicaporganisationer, repræsentanter fra KL, Danske Regioner og Socialstyrelsen.
- Desk research og internetsøgning af fagmiljøer i Danmark med efterfølgende opfølgende telefoninterview.
- Kontakt med netværkspersoner og internationale fag- og universitetsmiljøer om erfaringer med udvikling, afprøvning og/eller implementering af social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser.

Bortfaldsanalyse

I forhold til den gennemførte spørgeskemaundersøgelse, må der tages forbehold for datamaterialets repræsentativitet.

I alt er ca. 1615 tilbud blevet kontaktet – heraf har kun 21,4 % besvaret spørgeskemaet. For at kunne analysere objektbortfaldet i besvarelserne, er det nødvendigt at have adgang til beskrivende karakteristika for den samlede population – fx antal brugere, aldersfordeling el. lign. Disse oplysninger er desværre ikke tilgængelige, hvorfor det er svært at vide, i hvor høj grad det udspurgte udsnit er repræsentativt for populationen som helhed. Den frivillige deltagelse, som er et aspekt ved enquete-undersøgelser som denne, kan betyde, at deltagelsen er størst, hvis tilbuddet i forvejen har en interesse for, eller har arbejdet med, social IKT. Der kan således opstå selvseleksion/selektionsbias, hvilket påvirker undersøgelsens validitet. Selvrapportering kan også påvirke undersøgelsens validitet, da tilbuddene kan have en interesse i at fremstille sig selv på en bestemt måde.

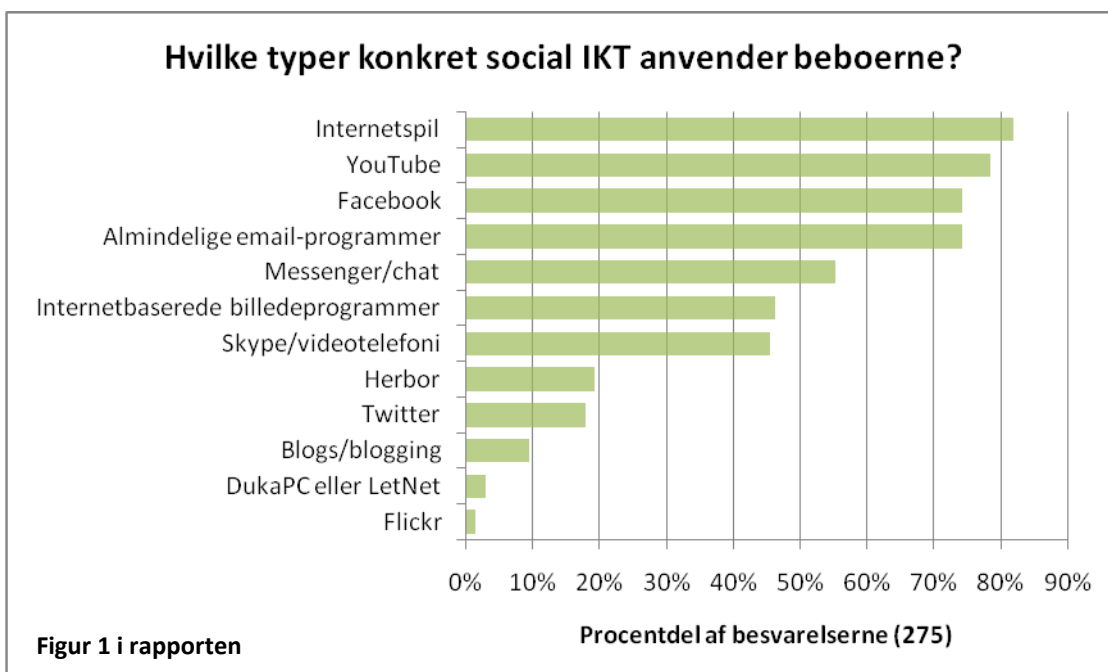
Brugen af social it på bosteder

¹ Social IKT defineres som teknologi, der kan anvendes til at fastholde/styrke sociale relationer og netværk, til at udtrykke sig, til socialt samvær, leg og læring. Det er teknologi, der for brugeren er et redskab til kommunikation, relation og interaktion med andre mennesker. I mange fagmiljøer anvendes termen social IKT og social it synonymt.

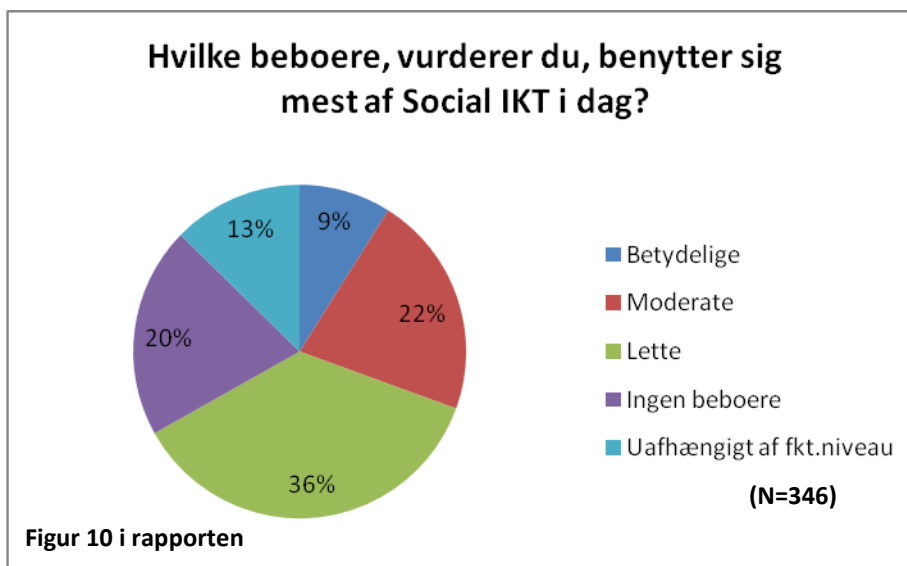
² Dette svarer til ca. 20 % af alle bosteder inden for målgruppen.

4 ud af 5 (79 %) bosteder i dag har, ifølge spørgeskemaundersøgelsen, en eller flere beboere, der anvender social IT. På mange bosteder er det dog kun én eller få beboere, der anvender teknologi. På hvert femte bosted anvendes ingen former for social IT. De gennemførte rundbordssamtaler med KL, Danske Regioner, Socialt Lederforum, Socialstyrelsen, diverse fag- og handicaporganisationer indikerer, at anvendelsen af social it er mindre udbredt end angivet i spørgeskemaundersøgelsen. Det kan derfor ikke udelukkes, at de bosteder der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen ikke er repræsentative for det samlede antal bosteder (jf. redegørelsen i ovennævnte bortfaldsanalyse).

På tilbuddene anvendes mange forskellige typer af teknologi. Flest borgere anvender almen teknologi – såsom internetspil, YouTube og Facebook. Kun få anvender dedikeret teknologi – altså teknologi udviklet særligt til mennesker med funktionsnedsættelser - såsom Herbor, DukaPC eller Letnet. Se fordeling af konkrete teknologier i nedenstående figur (figur 1)

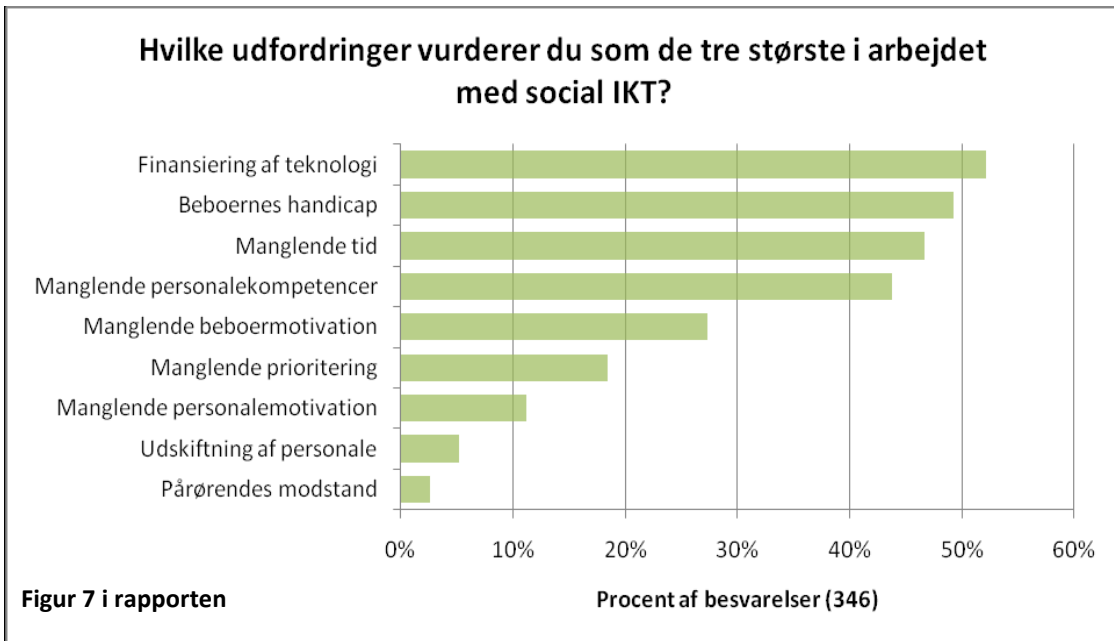
Valget af teknologier skal ses i sammenhæng med teknologibrugernes funktionsnedsættelser og alder. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at social it er langt mere udbredt blandt yngre borgere (under 35 år) med begrænsede funktionsnedsættelser, end blandt ældre borgere med betydelige funktionsnedsættelser. Se fordeling af brugere af social it på graden af funktionsnedsættelser på figur 10 nedenfor:

Teknologierne anvendes primært til underholdning, kommunikation og fastholdelse af eksisterende netværk. Teknologierne anvendes kun i mindre grad til etablering af nye netværk.

Bostederne oplever generelt, at der opnås resultater for brugerne i anvendelsen af social it. Resultaterne af arbejdet med social it er: Øget livskvalitet (77%), styrkede sociale relationer (70%), mere viden om egne interesser (70%), øget selvstændighed (69 %) og bedre kommunikation (64 %). 3 % opnår, ifølge bostederne, ingen resultater i anvendelsen af social it.

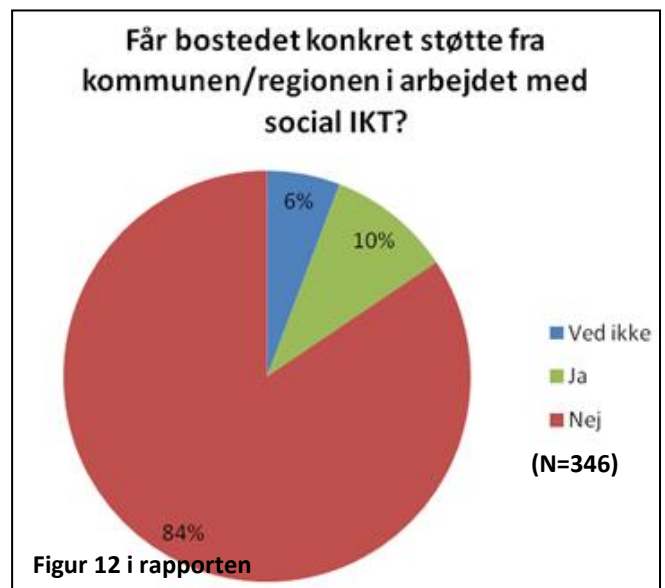
Personalet på bostederne oplever, at det kan være vanskeligt at få implementeret social it. Dette er der flere grunde til. Af udfordringer nævnes finansieringen af teknologien som den væsentligste, men også beboernes handicap og manglende tid og kompetencer hos personalet angives som væsentlige barrierer. Se figur nedenfor:

Om samarbejde og videndeling om social it i kommuner og på bosteder

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at systematik, samarbejde og vidensdeling på tværs af kommuner og bosteder i forhold til anvendelsen af social it i dag er begrænset. Dette viser sig således:

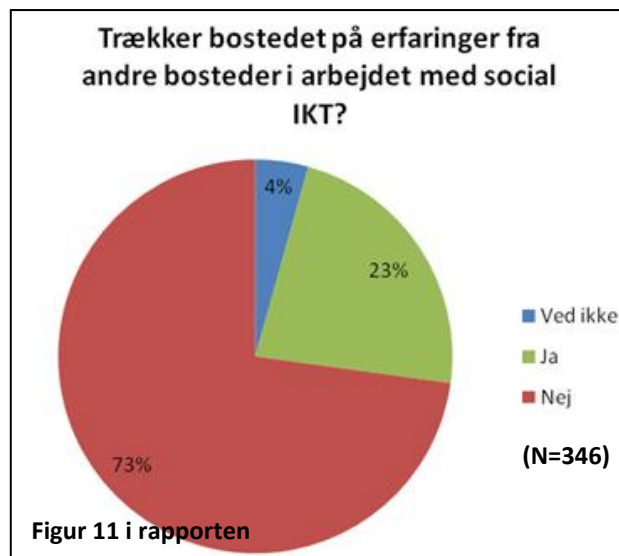
- Kun hver fjerde (26 %) af de kommunale forvaltninger/regionale afdelinger indsamler systematisk viden om arbejdet med social IT på bostederne i kommunen/regionen.
- 84 % af bostederne oplyser, at de ikke får støtte af nogen art til arbejdet med social IT fra den kommunale forvaltning/regionale afdelinger (se figur 12)
- Syv ud af ti (70 %) bosteder oplever at have et konkret behov for støtte fra den kommunale forvaltning/regionale afdelinger

- Flertallet (over 70 %) af bostederne efterlyser viden om de teknologiske muligheder med computere, internet og sociale medier. Og en næsten lige så stor andel savner undervisning og uddannelse om emnet. Ydermere ønsker man netværk for erfaringsudveksling og videndeling af erfaringer med anvendelsen af social it. Lidt færre – dog stadig over halvdelen oplyser at have brug for økonomisk støtte og konsulentbistand.

Undersøgelsen peger desuden på, at der mangler viden og kompetencer i brugen af social IT på bostederne. Der findes i dag ikke en systematisk og effektiv udveksling af viden på tværs af kommuner/regioner. De fleste bosteder (73 %) oplyser, at de ikke henter eller udveksler viden og erfaringer fra andre bosteder i forhold til arbejdet med social IT (se lagkagediagrammet til højre).

Der findes i dag en række faglige netværk – danske og internationale – der beskæftiger sig med social IT til mennesker med funktionsnedsættelser.

Men der er tilsyneladende ikke udbredt kendskab til disse netværk på bostedsområdet og i kommunernes socialforvaltninger.

Erfaringerne med social IT i danske og udenlandske fagmiljøer

Der er etableret nogle få såkaldte OPI-samarbejder (offentlig-privat innovation) rundt omkring i Danmark mellem forhandlere, forskningsmiljøer og kommuner/regioner. Disse OPI-samarbejder har først og fremmest fokus på udvikling af velfærdsteknologi til smarthome-løsninger til fx fysisk handicappede mennesker og ældre med fysiske vanskeligheder – fx støvsugerrobotter, vaskerobotter, nogle få kommunikationssystemer.

Der er begrænset opmærksomhed på udvikling, afprøvning og implementering af social IT til mennesker med funktionsnedsættelser. Og kun et fåtal sociale IT-løsninger, der udvikles i projekter eller forskning, sættes efter projektets afslutning i produktion. En undtagelse er fx universitetsprojektet Mobi:Do til kognitiv støtte i dagligdagen, som i dag er et produkt i et mindre it-iværksætterfirma. Et andet eksempel er IT-Universitetets EasyTube – en forenklet brugergrænseflade til YouTube til fx mennesker med udviklingshæmning eller autisme – som i dag er web applikation alle kan benytte gratis.

Blandt gruppen af forhandlere der deltager i OPI-samarbejder, er der flere, der efterfølgende sætter en teknologi i produktion. Virksomheden Abilia er et eksempel på en virksomhed, der på baggrund af OPI-samarbejder, har udviklet social it til mennesker med funktionsnedsættelser, der efterfølgende er blevet sat i produktion.

Eksempler på universitets- eller udviklingsmiljøer der har beskæftiget sig med udvikling af social it – foruden IT-Universitet i København, er:

- Aalborg Universitet – der arbejder med udvikling af tungestyring og smartphones til autister
- Alexandra Instituttet – der har udviklet spil og alternativ betjening i HandiVision-projektet

- Aarhus Universitet – der har udviklet Touch Development

Derudover findes der en række udviklingsmiljøer, der beskæftiger sig med teknologi, der på sigt kan anvendes af mennesker med funktionsnedsættelser, der lever på bosteder, men som er udviklet til andre målgrupper.

Der er i Danmark også fagmiljøer, der ikke har produktudvikling som ydelse, men som arbejder med undervisning og implementering af social it i forhold til undersøgelsens målgruppe. Dette er eksempelvis kommunikationscentre, der er specialundervisningscentre under kommuner og regioner, Foreningen Socialt Udviklingscenter SUS samt VIHS og Hjælpemiddelinstitutionen – sidstnævnte begge under Socialstyrelsen. Disse deltager alle indirekte i produktudvikling gennem rådgivning og samarbejde med udviklere.

Internationalt er man længere fremme end Danmark i udviklingen af teknologier målrettet mennesker med funktionsnedsættelser – særligt er udviklingen af applikationer til smartphones og tablets er i rivende udvikling. Især er udviklingen af markedet med engelsksprogede apps fra USA, Canada og England med fokus på læring, kommunikation, sociale historier, selvhjælpenhed, dagstruktur mv. vokset kraftigt. Kun få applikationer på det internationale marked oversættes til dansk.

Anbefalinger til en fremtidig indsats

Samlet set peger afdækningen af social it på bosteder og i kommuner i Danmark på at der er behov for:

- At der iværksættes en indsats, så mennesker med betydelige funktionsnedsættelser, herunder også ældre mennesker på bosteder mv. får adgang til social IT
- At øge fokus på kompetenceudvikling af det pædagogiske personale - herunder kunne fx involvering af grunduddannelser og udvikling af efteruddannelsesmoduler være en frugtbar vej
- At der igangsættes initiativer for øget erfaringsudveksling, systematik og samarbejde på tværs af landets kommuner og regioner (på forvaltningsniveau), mellem bosteder og kommunale forvaltninger/regionale afdelinger såvel som på tværs af bosteder. Dette med henblik på at få viden om, hvilke former for social it, der virker for hvem
- At social it har en mere central plads i den velfærdsteknologiske diskurs og tænkes ind på lige fod med andre typer velfærdsteknologi, som fx smart home teknologi og plejesektorens teknologi
- At anerkende og udnytte de potentialer, der allerede ligger i fagmiljøerne, og understøtte at de it-løsninger og prototyper, der udvikles og afprøves i fagmiljøerne, efterfølgende sættes i produktion og spredes
- At mulighederne for og relevansen af etablering af netværk for slutbrugeren af social IT – fx mennesker med udviklingshæmning eller autisme – udfoldes og etableres

- En øget vidensudveksling og samarbejde, om brugen af social it, mellem relevante organisationer på området – fx faglige organisationer og handicaporganisationer – og kommuner og bosteder
- En øget udnyttelse af udenlandsk producerede IT-løsninger – herunder at de mange applikationer til smartphones og tablets gøres tilgængelige på det danske marked – fx gennem oversættelse til dansk sprog og kontekst

Delundersøgelse 1 – Social IKT på bosteder og i kommunale/regionale forvaltninger

Delundersøgelse 1 har til formål at afdække anvendelsen af social IKT på landets bosteder. Som udgangspunkt skulle anvendelsen af social IKT afdækkes ved gennemførelse af rundbordssamtaler med relevante repræsentanter fra stat, regioner, kommuner, handicaporganisationer og fagforbund. De indledende rundbordssamtaler viste sig imidlertid at være utilstrækkelige i forhold til at give et billede af den konkrete anvendelse af teknologi på landets bosteder. Deltagerne ved rundbordssamtalerne manglede viden om, hvilket arbejde med social IKT, der var iværksat på landets bosteder. På denne baggrund blev det efterfølgende besluttet at iværksætte en spørgeskemaundersøgelse.

Delundersøgelse 1 består således af 2 overordnede aktiviteter:

- 3 rundbordssamtaler med repræsentanter fra stat, regioner, kommuner, handicaporganisationer og fagforbund
- En landsdækkende spørgeskemaundersøgelse af anvendelsen af social IKT til landets bosteder og kommunale og regionale forvaltninger³

I følgende delundersøgelse vil der blive redegjort for de nævnte aktiviteter og resultaterne heraf.

Rundbordssamtaler med videnspersoner

Som en del af afdækningen blev der i perioden 25. maj 2012 til 4. juni 2012 gennemført tre rundbordssamtaler. Følgende organisationer var repræsenteret ved rundbordssamtalerne:

- Socialstyrelsen/VIHS
- Danske Regioner
- Kommunernes Landsforbund

³ Når der i afdækningen refereres til 'forvaltningsniveau' henvises der til det overordnede politiske og administrative niveau, som tilbuddene opererer under. Begrebet 'forvaltning' er anvendt til at tydeliggøre det organisatoriske niveau. I praksis er regionerne (centralt) ikke organiseret i forvaltninger men i afdelinger.

- Spastikerforeningen
- Landsforeningen Autisme
- LEV
- Angelmanforeningen
- Ergoterapeutforeningen
- FOA
- Socialpædagogernes Landsforbund
- Socialt Leder Forum.

Formål

Rundbordssamtalerne relaterer sig til den samlede afdæknings delundersøgelse 1: "At undersøge arbejdet med sociale teknologier på landets bosteder". De konkrete delmål med rundbordssamtalerne blev dog udfoldet til at have et bredere sigte som følge af organisationernes begrænsede kendskab til den konkrete praksis på bostederne.

Følgende delmål blev således formuleret for rundbordssamtalerne:

1. At afdække de deltagende organisationers arbejde med sociale teknologier til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser
2. At afdække hvilken viden organisationerne har om bostedernes arbejde med sociale teknologier til målgruppen
3. At kvalificere indhold og gennemførelse af den videre afdækning

Organisationernes arbejde med sociale teknologier

Rundbordssamtalerne viste, at der i dag ikke findes en samlet strategi for arbejdet med sociale teknologier hos de ved rundbordssamtalerne deltagende organisationer. LEV har imidlertid udarbejdet en række anbefalinger, der vedrører retten til kommunikation for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser - herunder retten til kommunikation via sociale teknologier. FOA har formuleret en intern strategi for medlemmerne, der skal gøre dem fortrolige med brugen af eksempelvis Twitter og Facebook, med henblik på fremadrettet også at kunne anvende disse medier sammen med beboere på bosteder.

Det generelle billede fra rundbordssamtalerne var, at organisationerne i dag først og fremmest fokuserer på velfærdsteknologi i bred forstand, og at social IKT kun i ringe grad

– eller slet ikke – er indtænkt i det strategiske arbejde med velfærdsteknologi. Der er blandt organisationerne uenighed om, hvorvidt sociale teknologier skal, og kan, tænkes som et hjørne af velfærdsteknologien, eller om det bør behandles som et adskilt område, da de sociale teknologier ikke som udgangspunkt relaterer sig til den effektiviseringstanke, der synes at knytte sig til velfærdsteknologi, men derimod til begreber som inklusion og normalisering af mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser.

Flere organisationer arbejder med sociale teknologier uden at have en formel strategi på området. Landsforeningen Autisme har eksempelvis udpeget en særlig ressourceperson, der bistår pårørende i at tage sociale teknologier i anvendelse, og Socialt Leder Forum deltager i en række arbejdsgrupper på området og bidrager med at formidle kontakt mellem bosteder og projekter med fokus på udvikling eller anvendelse af sociale teknologier.

Alle organisationerne vurderer, at sociale teknologier fremadrettet vil få en mere central plads i organisationernes arbejde, og at velfærdsteknologi allerede på nuværende tidspunkt fylder i debatten.

Organisationernes viden om bostedernes arbejde

Organisationerne repræsenteret ved rundbordssamtalerne havde som udgangspunkt kun begrænset kendskab til arbejdet med social teknologi på bostederne. Organisationerne kendte til enkeltstående eksempler på bosteder, hvor der arbejdes med Herbor, Skype og Facebook, og anvendelse af alternative betjeningssystemer som touch-teknologi, scanning og 0-1-kontakter.

Vurderingen fra organisationerne var, at det er de unge velfungerende mennesker på bostederne, der har mest teknologi, og at familiens opbakning er et afgørende parameter. De unge har typisk adgang til deres egen teknologi, og anvender således ikke nødvendigvis teknologi, som er stillet til rådighed af bostedet. De dårligst fungerende beboere på bostederne vurderes kun at have begrænset adgang til teknologi.

Der er ingen viden eller erfaringer med, hvorvidt der er kønsmæssige eller geografiske forskelle mellem beboeres adgang til teknologi, ligesom der kun er begrænset viden om konkrete resultater af anvendelsen af teknologier. Vurderingen er, at det er vanskeligt dels at anvende den fornødne tid til dokumentation af arbejdet på bostederne, dels at sandsynliggøre sammenhængen mellem brugen af teknologi og eksempelvis forbedret trivsel hos beboeren. Der peges på, at bostederne ville kunne profitere af i højere grad at inddrage universiteterne i forhold til arbejdet med dokumentation og evaluering. Der findes enkelte erfaringer med inddragelsen af eksterne samarbejdspartner i arbejdet med sociale teknologier, som fx virksomheden Abilia Aps. og diverse Kommunikationscentre.

Erfaringerne har været gode, men det problematiseres, at forhandlere såvel - som Kommunikationscentrene - kan agere partisk, idet de begge i en eller anden udstrækning har salg for øje.

De fleste organisationers erfaring er, at det er ildsjæle på bostederne, der igangsætter arbejdet med sociale teknologier, og at projekterne kun i ringe grad initieres af kommunerne. I LEV har man dog oplevet, at Gentofte Kommune har opstartet et projekt på nogle af kommunens bosteder. Ligeledes fremhæver Socialt Leder Forum eksempler på, at man som en del af opførelsen af nye institutioner i Herning Kommune har afsat midler til teknologiprojekter.

Organisationerne har kendskab til barrierer for implementering af teknologi på bostederne. Hér fremhæves: Manglende kompetencer og motivation hos medarbejderne, manglen på penge, behov for teknisk support, dårlig IT-tilgængelighed (adgang til internet og manglende samspil mellem forskellige IT-systemer), manglende platform for vidensdeling, vanskeligheder med at få teknologi bevilget og en generel uklarhed om hvorvidt anvendelsen af sociale teknologier skal vurderes til at være en del af den ydelse, borgeren er blevet visiteret til (og om den altså skal prioriteres af kommunens/bostedets medarbejdere).

Konklusion

Rundbordssamtalerne gav et overordnet blik på relevante organisationers viden og arbejde med sociale teknologier og handicap. Organisationerne har kun i begrænset udstrækning formuleret strategier på området, og fokus er først og fremmest på velfærdsteknologi og i mindre grad på social IKT. Organisationerne har kun sporadisk viden om, hvordan bostederne arbejder med teknologi, men kender til barriere for implementering. Det blev tydeliggjort, at der kun er meget lidt vidensudveksling på området mellem relevante organisationer og bosteder.

Spørgeskemaundersøgelser

I forlængelsen af rundbordssamtalerne blev der fra den 27. juni til den 31. august 2012 gennemført en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse. Spørgeskemaundersøgelsen bestod af to separate spørgeskemaer:

1. Et spørgeskema til landets bosteder for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser (jf. målgruppespecifikation i indledningen) vedrørende anvendelsen af social IKT.
2. Et spørgeskema til kommunale forvaltninger og regionsafdelinger vedrørende strategier og prioritering af arbejdet med social IKT i kommuner og regioner.

I det følgende vil der blive konkluderet på de to separate spørgeskemaundersøgelser, men også på det samlede billede de giver af området 'social IKT' i en kommunal, regional og bostedsmæssig sammenhæng, med fokus på samarbejdet mellem bostederne og driftsherrerne. Analysen baserer sig på besvarelser fra 346 bosteder, 64 kommunale forvaltninger og 5 regionsråd.

Det bør nævnes indledningsvist, at begrebet social IKT ikke er hverken kendt eller brugt alment, hvilket kan udgøre en generel fejlkilde i de to spørgeskemaundersøgelser. Dette var et opmærksomhedspunkt i udformningen af spørgeskemaundersøgelsen, hvorfor projektgruppens vedtagne definition af social IKT var trykt i sidefoden på alle sider af det elektroniske spørgeskema. Ikke desto mindre har flere af spørgeskemaernes fritekst-felter klargjort, at der alligevel eksisterer en forvirring omkring begrebet. Flere respondenter har forvekslet social IKT med generel velfærdsteknologi, almen IT, samt forskellige administrations- og/eller digitaliseringsteknologier. Dette bør holdes for øje, når respondenter udtaler sig om deres arbejde med social IKT på tværs af de to spørgeskemaundersøgelser nedenfor.

Spørgeskemaundersøgelse - Bosteder

I det følgende afsnit vil det datamateriale, der danner grundlag for undersøgelsen af bosteder, blive præsenteret og vurderet.

Dataindsamling

Den overordnede målgruppe for projektet er defineret i projektbeskrivelsen:

Mennesker med fysiske og/eller psykiske handicap, der bor i boformer efter Servicelovens §§ 107- 108, plejeboliger efter almenboligloven og lignende boformer, der kræver forudgående visitation til en særlig bolig med tilknyttet hjælp efter serviceloven, fx socialpædagogisk bistand og praktisk hjælp. Undersøgelsen omfatter ikke ældreområde eller socialpsykiatri.

Formålet med denne del af undersøgelsen er, at danne et overblik over omfanget og brugen af social IKT på de ovennævnte botilbud. Disse botilbud udgør altså undersøgelsens population.

Undersøgelsens mål var at kontakte samtlige af de relevante bosteders ledere, med henblik på at opnå en så høj svarprocent som muligt. Den konkrete rekrutteringsstrategi var at formidle spørgeskemaundersøgelsen til socialcheferne i landets kommuner og regioner, og efterfølgende bede disse formidle et spørgeskema videre til de relevante bosteder. Denne tilgang blev dels valgt med henblik på efterfølgende at kunne gennemføre spørgeskemaundersøgelsen på forvaltningsniveau; dels for at sikre, at den kommunale/regionale forvaltning bidrog i kvalitetssikringen af, hvilke bosteder der var relevante at fremsende spørgeskemaet til.

De kommunale og regionale forvaltningsrepræsentanter skulle kontakte de relevante tilbud i deres regi på baggrund af listeudtræk fra Tilbudsportalen. Det samlede udtræk bestod af kontaktinformation fra 2.140 tilbud. Imidlertid viste det sig, at disse lister i flere tilfælde beklageligvis indeholdte tilbud, der faldt uden for målgruppen. Dette gav anledning til en del forvirring hos forvaltningsrepræsentanterne, samt hos de tilbudsledere der var blevet kontaktet, selvom de ikke tilhørte målgruppen. Den første kontakt til de kommunale/regionale forvaltninger, blev indledt d. 27. juni, og undersøgelsen var dermed sat i gang. Den oprindelige svarfrist var d. 15. august, men efter anmodning fra kommuner, der manglede ressourcer henover sommerferien, blev svarfristen udskudt til d. 31. august.

En yderligere årsag til udsættelsen var den forvirring, der opstod på baggrund af det nævnte problem med tilbudslisterne. Flere af forvaltningsrepræsentanterne ringede eller skrev for at høre, om de skulle videresende undersøgelsen til tilbud, som de selv kunne se faldt uden for målgruppen. I sidste ende vides det altså ikke, hvor mange tilbud der er blevet kontaktet. Det vurderes dog, at de indkomne besvarelser alle er besvaret af relevante respondenter, idet spørgeskemaet ville fange eventuelle afvigelser.

Besvarelsen af spørgeskemaet foregik via SUS Survey, en web-baseret spørgeskema-applikation specielt udviklet til Socialt Udviklingscenter SUS. Tilbudslederne fik tilsendt et link til SUS Survey samt en følgeskrivelse, hvor det blandt andet fremgik at undersøgelsen var frivillig at deltage i, og at de kunne kontakte SUS i tilfælde af problemer med besvarelsen.

Bortfaldsanalyse

Ved undersøgelsens afslutning d. 31. august var der modtaget i alt 346 besvarelser fra tilbuddene. Hvis alle 2.140 tilbud fra det oprindelige udtræk var blevet kontaktet, havde svarprocenten været på 16,2 %. Dette er imidlertid ikke tilfældet, og svarprocenten må derfor antages at være en del højere. Det skal desuden påpeges, at mens en svarprocent som regel betegner den del af *stikprøven* der har responderet, betegner den i dette tilfælde (tilnærmelsesvist) den del af *populationen* der har responderet. Dette skyldes, at rekrutteringsstrategien som nævnt har været, at kontakte alle tilbud inden for populationen. Ifølge tal fra Socialstyrelsen eksisterer der i alt 1.615 tilbud inden for undersøgelsens målgruppe. Det vil sige, at ca. 21,4 % af den samlede population har besvaret spørgeskemaet.

For at kunne analysere objektbortfaldet i besvarelsene, er det nødvendigt at have adgang til beskrivende karakteristika for populationen – i denne sammenhæng kunne det være antal brugere, aldersfordeling el. lign. Disse oplysninger er desværre ikke tilgængelige. Derfor er det svært at vide, i hvor høj grad det udspurgte udsnit er repræsentativt for populationen som helhed.

Det indsamlede datamateriale strider dog imod erfaringerne fra rundbordssamtalerne, telefoninterviews, gennemførte projekter mv. på ét punkt; nemlig graden af anvendelse af social IKT. Lige under 80 % af de adspurgte tilbud har svaret at deres brugere ugentligt anvender social IKT i en eller anden grad, og blandt disse har 76 % svaret at de anvender fire eller flere forskellige teknologier. Disse tal er langt højere, end det billede der har tegnet sig gennem mange års interaktion med tilbud og brugerorganisationer for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Dette skyldes sandsynligvis, at undersøgelsen er frivillig at deltage i og at respondenterne selv rapporterer svarene.

Den frivillige deltagelse, som er et aspekt ved alle enquete-undersøgelser som denne, er relevant, fordi sandsynligheden for at et givent tilbud vælger at deltage i undersøgelsen må formodes at være større, hvis tilbuddet i forvejen har en interesse for, eller har arbejdet med, social IKT. Det er altså en ikke-statistisk udtagning, og derfor kan der opstå selvselektion/selektionsbias, hvilket påvirker undersøgelsens validitet. Selvrapportering påvirker også validiteten, da tilbuddene kan have en interesse i at fremstille sig selv på en

bestemt måde, og da deres svar derfor ikke nødvendigvis stemmer helt overens med virkeligheden.

Af de ovennævnte grunde må man være forsigtig i forhold til generalisering af undersøgelsens resultater til hele populationen. Det er muligt, at de sammenhænge der tegner sig i datamaterialet, de primært gør sig gældende på de bosteder, der har en positiv indstilling til mulighederne ved brugen af social IKT.

Spørgsmål i undersøgelsen - Bosteder

Her vil de spørgsmål som danner udgangspunkt for undersøgelsen blandt bosteder, og dermed også udformningen af de konkrete spørgsmål i spørgeskemaet, blive præsenteret og gennemgået.

- Hvilke teknologier anvender beboerne på bostederne? (Hardware og software)
- Hvad anvendes teknologierne til?
- Hvilke erfaringer har bostedet med at implementere sociale teknologier – og hvad er bomiljøernes væsentligste udfordringer, der skal overkommes for at sikre implementeringen?
- Er der geografiske variationer i forhold til anvendelsen af sociale teknologier på bosteder?
- Er der variationer i forhold til hvilke målgrupper, der anvender teknologi (alder, funktionsnedsættelse)?
- Hvilke samarbejdspartnere og videnshavere trækkes der eventuelt på?
- I hvor høj grad involveres og understøtter kommune eller region bostedets arbejde med teknologierne?

I gennemgangen herunder henviser spørgsmålsnumrene til 'Spørgeskema til Bosteder' (Bilag 1A).

Hvilke teknologier anvender beboerne på bostederne?

Dette besvares via spørgsmål **3.3.1-13** og **3.4.1-7** i spørgeskemaet (*Hvilke typer konkret social IKT anvender beboerne og Hvilke alternative betjeningsystemer anvender beboerne*, henholdsvis) - se evt. Bilag 1A for følgende gennemgang af undersøgelsesområder. Respondenten kan svare 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til en række specifikke teknologier, der er udvalgt på basis af projektgruppens egne erfaringer fra området. I begge spørgsmålsgupper er der en 'andet'-kategori, hvor respondenter har

mulighed for at skrive navnet på en eller flere teknologier, der ikke er nævnt i forvejen. Disse spørgsmål, og de følgende der drejer sig om anvendelsen af teknologi, er betinget af spørgsmål **3.2.1** (behandles nedenfor), der fungerer som et filter for, hvorvidt social IKT i det hele taget anvendes på bostedet.

Hvad anvendes teknologierne til?

Dette adresseres i spørgsmål **3.6.1-9** i spørgeskemaet (*Hvad bruges teknologien til?*), hvor respondenterne kan svare 'i høj grad', 'i moderat grad', 'i lille grad' eller 'slet ikke' til otte forskellige formål, igen baseret på projektgruppens erfaringer. Ligesom ovenfor er der en 'andet'-kategori.

Hvilke erfaringer har bostedet med at implementere sociale teknologier – og hvad er de væsentligste udfordringer for implementeringen?

Første halvdel besvares gennem spørgsmål **4.1.1-7** i spørgeskemaet (*Hvilke resultater har beboerne, der bruger social IKT, efter din vurdering, opnået med dette?*). Spørgsmålene svarer til de ovenstående, med mulighed for at svare 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til punkter på en erfaringsbaseret liste, samt en 'andet'-kategori. Anden halvdel besvares i spørgsmål **4.2.1-10** (*Hvilke udfordringer vurderer du som de tre største med arbejdet i social IKT?*), som følger præcis samme model som i det foregående.

Er der geografiske variationer i forhold til anvendelsen af sociale teknologier?

At svare på dette kræver kendskab til det givne bosteds geografiske placering, samt dets anvendelse af sociale teknologier. I denne undersøgelse opdeles bostederne geografisk i regioner (baseret på spørgeskemaets spørgsmål **1.1.1**, *Angiv kommune*). Anvendelsen af sociale teknologier aflæses dels af spørgsmål **3.3.1-13** og **3.4.1-7** (beskrevet ovenfor), dels af spørgsmål **3.5.1** (*Hvor mange beboere benytter sig én eller flere gange ugentligt af social IKT – angiv antal?*).

Er der variationer i forhold til hvilke målgrupper (alder & funktionsnedsættelse), der anvender teknologi?

Dette spørgsmål behandles på samme måde som ovenfor, bortset fra at anvendelsen af sociale teknologier sammenholdes med spørgsmål **2.1.2-4** (*Antal beboere i alderen 0-17/18-35/36+ år?*) og spørgsmål **2.2.1-4** i spørgeskemaet (*Hvilke funktionsnedsættelser har beboerne?*). I sidstnævnte spørgsmål kan respondenterne svare 'ja' eller 'nej' til henholdsvis fysiske funktionsnedsættelser, kognitive funktionsnedsættelser, sansemæssige funktionsnedsættelser og autisme.

Spørgsmål **3.2.1** (*Hvilke beboere, vurderer du, benytter sig mest af social IKT i dag?*) belyser desuden det overordnede forskningsspørgsmål. Her kan respondenterne enten vælge beboere med funktionsnedsættelser, der er *betydelige*, *moderate* eller *lette*, eller *ingen beboere*; eller *ingen sammenhæng* mellem funktionsnedsættelse og anvendelse af teknologi.

Hvilke samarbejdspartnere og videnskavere trækkes der eventuelt på?

Dette spørgsmål drejer sig om samarbejdet og erfaringsdelingen vedrørende social IKT, på tværs af bosteder. Spørgsmål **6.1.1** (*Trækker bostedet på erfaringer fra andre bosteder i arbejdet med socialt IKT – ja/nej/ved ikke?*), samt det uddybende spørgsmål **6.1.2** i spørgeskemaet (*Hvordan foregår dette? (skriv)*) belyser dette.

I hvor høj grad involveres og understøtter kommune eller region bostedets arbejde med teknologierne?

Spørgsmålet belyses via spørgeskemaets spørgsmål **6.1.3** (*Får bostedet konkret støtte fra kommunen/regionen i arbejdet med social IKT?*), hvor respondenterne kan svare 'ja', 'nej' eller 'ved ikke'. Svares der ja, kan der i spørgsmål **6.2.1-5** (*Hvis ja, er det støtte i form af...?*) ligeledes svares 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til fem støtteformer, som erfaringsmæssigt er de mest udbredte. I spørgsmål **6.3.1-7** (*Hvilken støtte savner bostedet ifht at kunne kvalificere arbejdet med social IKT (yderligere)?*) kan respondenterne svare 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til en lignende række af støtteformer, samt 'ingen støtte' og 'andet (skriv)'. Dette tjener til at belyse eventuelle mangler eller forbedringspunkter i samarbejdet med kommunen/regionen.

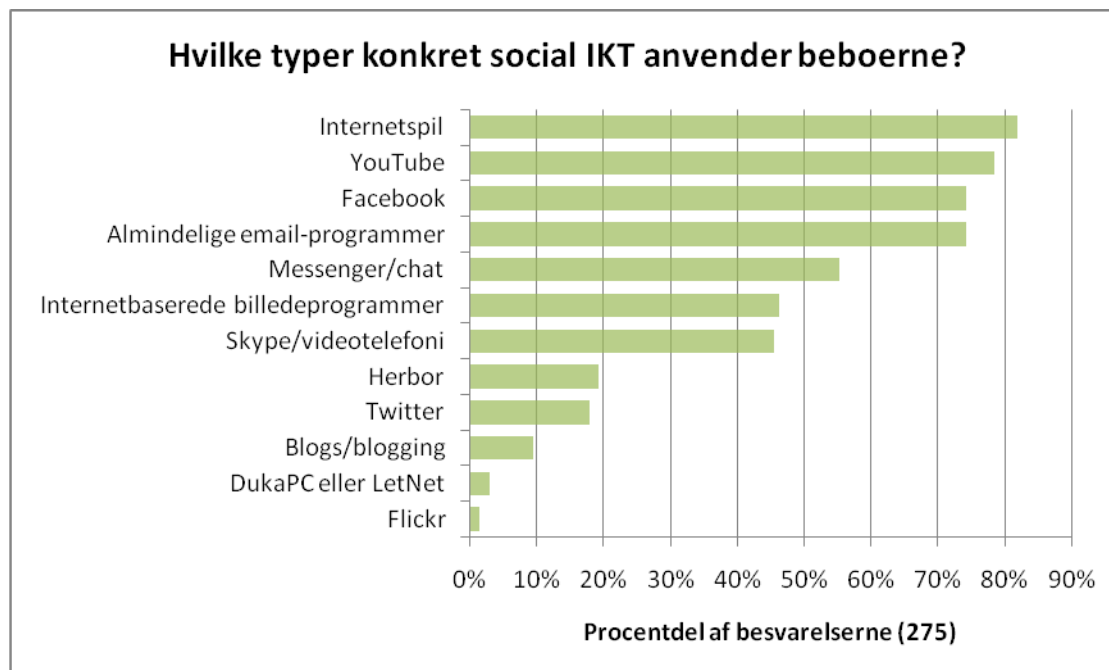
Dataanalyse

Herunder vil undersøgelsens forskningsspørgsmål blive belyst via analyse og grafisk fremstilling af datamaterialet. Datamaterialet i sin helhed er vedlagt i Bilag 1B.

Hvilke teknologier anvendes på bostederne?

275 ud af de i alt 346 respondenter har i spørgsmål 3.2.1 angivet, at beboerne på deres bosted anvender social IKT. Det svarer til 79,48 %. Som nævnt i indledningen kan der dog dels være tale om en begrebsforvirring i forhold til begrebet 'social IKT', dels en grad af selvselektion – at man fravælger at deltage i undersøgelsen, hvis man ikke før har arbejdet med social IKT. Dette bør holdes for øje i den følgende analyse.

Blandt de 275 respondenter der i spørgsmål 3.2.1 *ikke* har svaret at *ingen* beboere anvender social IKT, fordeler besvarelsene af spørgsmål 3.3.1-12 (Hvilke typer konkret social IKT anvender beboerne?) sig således:

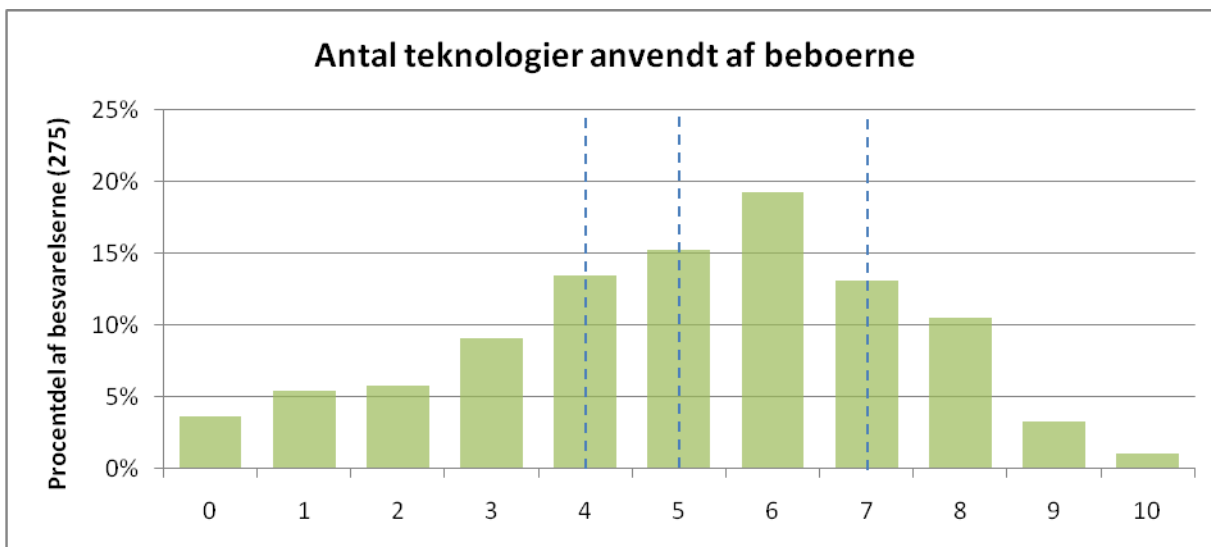
Figur 1

Diagrammet viser andelen af respondenter, der har svaret 'ja' til, at en given teknologi anvendes. Svarkategorierne 'nej' og 'ved ikke' fremgår ikke af diagrammet.

Det er tydeligt, at de mest almindelige teknologier er internetspil, YouTube, Facebook og email, som omkring tre fjerdedele af alle bostederne anvender. Det er bemærkelsesværdigt, da alle fire teknologier – måske bortset fra YouTube – kræver et relativt højt funktionsniveau i forhold til eksempelvis Skype og Herbor, som er langt mindre almindelige. Dette indikerer, at det primært er de mest velfungerende beboere, der anvender teknologi – se evt. Figur 10.

Hvis man summerer 'ja'-svarene for de enkelte respondenter får man et indeks, der viser, hvor mange teknologier der anvendes på hvert bosted. Indekssets fordeling er vist i Figur 2, hvor 25-, 50- og 75-kvartilen er indtegnet med stiplede linjer. Her ses det, at det mest almindelige antal anvendte teknologier er seks, og at omkring halvdelen af bostederne har mellem fire og syv teknologier i brug blandt beboerne. Som nævnt under afsnittet om bortfald, er dette umiddelbart overraskende, og kan tyde på at de bosteder, der har deltaget i undersøgelsen, er bosteder, der har arbejdet målrettet med social IKT gennem nogen tid.

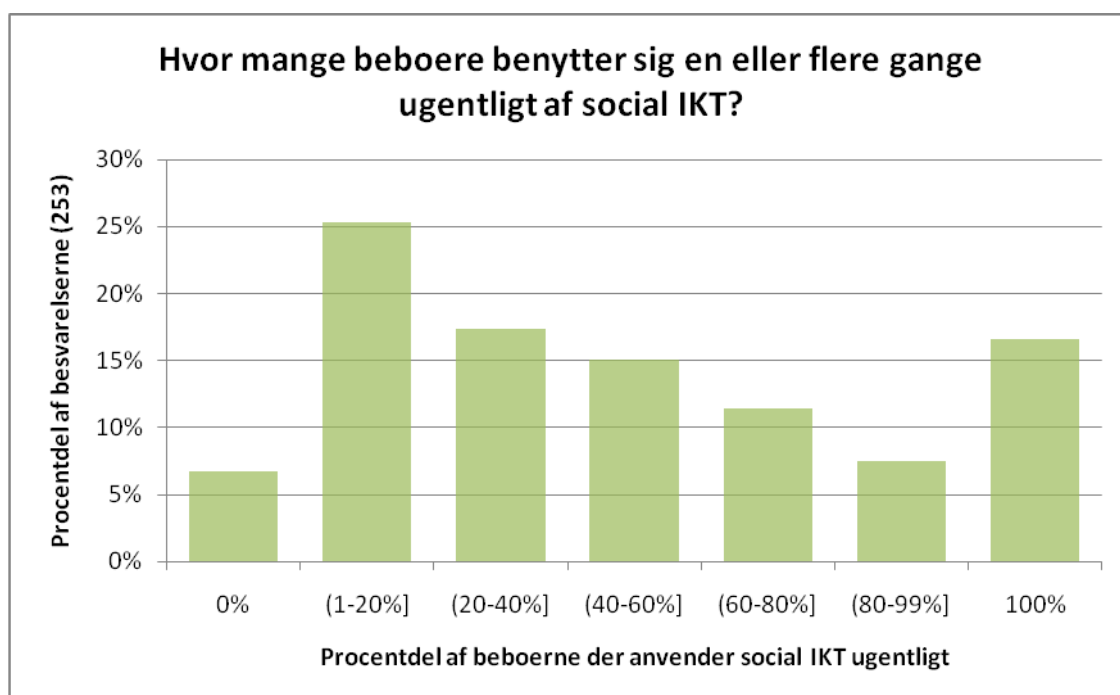
Bemærk, at visse respondenter ikke har svaret 'ja' til nogen af teknologierne, selvom de har angivet at beboerne anvender social IKT. Kun fire af disse respondenter har selv angivet en teknologi i 'andet'-kategorien.

Figur 2

De teknologier respondenterne har nævnt i 'andet'-kategorien (i alt 39) er f.x.: Smartboard, indkøb på nettet, indlæringsprogrammer, handi-dating, pornografi, spillekonsoller, Mediemixer, SMS, MMORPGs (World of Warcraft o.l.), Boardmaker, Roll Talk, Handifon og Bliss-plade. Nogle er mere socialt orienterede end andre, men alle er blevet angivet som sociale teknologier af respondenterne.

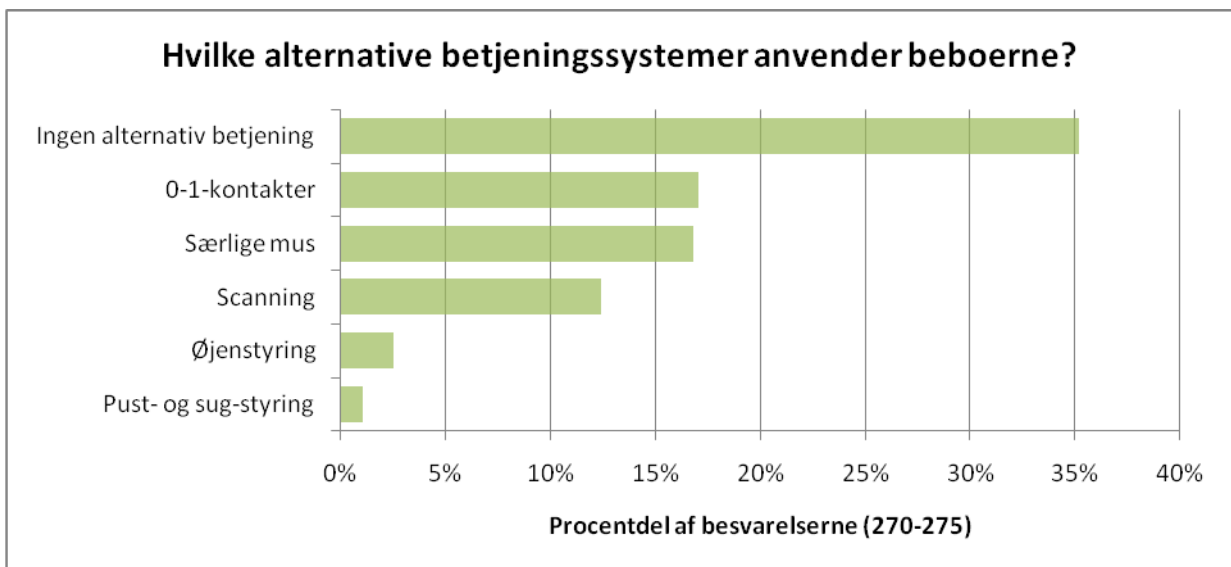
Det skal bemærkes, at ovenstående diagrammer ikke siger noget om udbredelsen af disse teknologier på selve bostedet – det kan være alt fra én til alle beboere, der anvender dem. Ønskes et overblik over, *hvor mange beboere* der anvender social IKT, kan man betragte spørgsmål 3.5.1 (Hvor mange beboere benytter sig én eller flere gange om ugen af social IKT – angiv antal?). I Figur 3 er besvarelserne omregnet til en procentdel af bostedets samlede antal beboere (spørgsmål 2.1.1), og dernæst grupperet i intervaller. Det viser sig, at på ca. en fjerdedel af bostederne er det under 20 %, der anvender sociale teknologier. Så selvom de sociale teknologier er kendte og til stede på bostederne, kan det sagtens være, at det langt fra er alle beboerne, der benytter sig af dem. Som det senere vil blive vist, kan det eksempelvis forekomme, at det primært er de mest velfungerede beboere, der anvender teknologierne.

Figur 3

Besvarelserne af spørgsmål 3.4.1-6 (Hvilke alternative betjeningsystemer anvender beboerne?), som også er betinget af spørgsmål 3.2.1, fordeler sig som vist i Figur 4. Her er også kun 'ja'-kategorien vist. Bemærk, at der er et varierende antal besvarelser i disse seks spørgsmål. Således er der 275 for '0-1-kontakter', 270 for 'ingen alternativ betjening' og 274 for resten. 21 respondenter har angivet diverse andre alternative betjeningsystemer i spørgsmål 3.4.7.

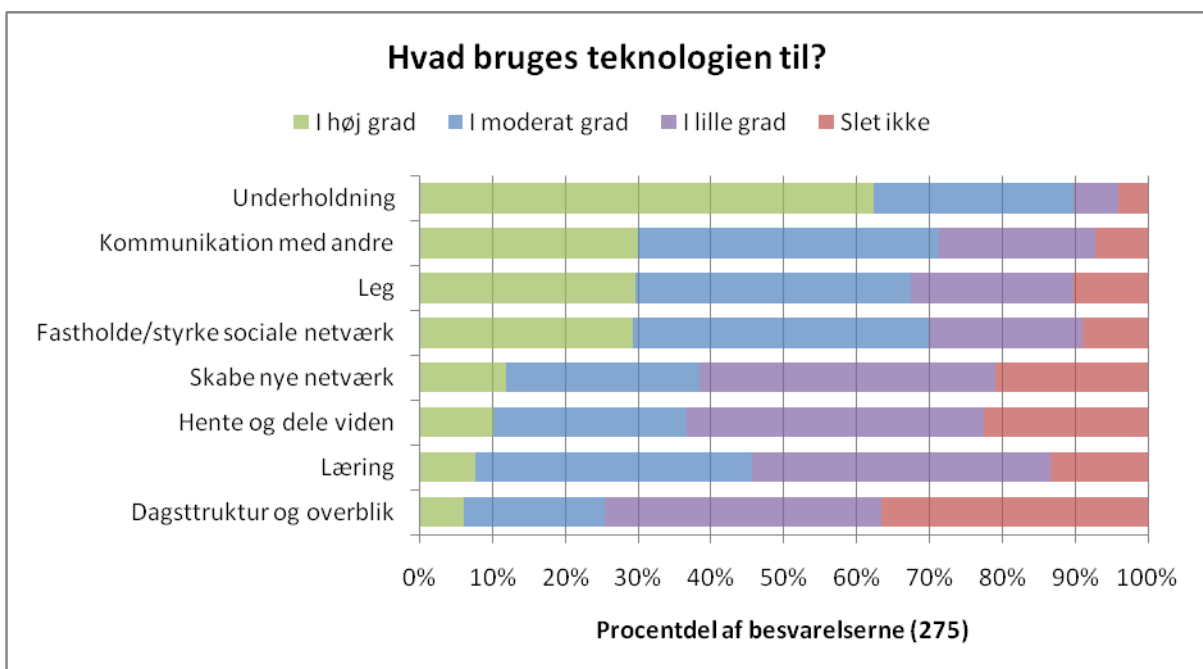
Det viser sig, at lidt over en tredjedel af bostederne (som anvender social IKT) ikke benytter sig af alternative betjeningsystemer. Det må ses som en væsentlig hindring for fysisk og sansemæssigt funktionsnedsatte beboeres adgang til social IKT, hvilket vil blive behandlet senere i analysen – se f.eks tabel 3 og tabel 4.

Figur 4

Hvad anvendes teknologierne til?

Besvarelserne af spørgsmål 3.6.1-8 (Hvad bruges teknologien til?) er vist i Figur 5.

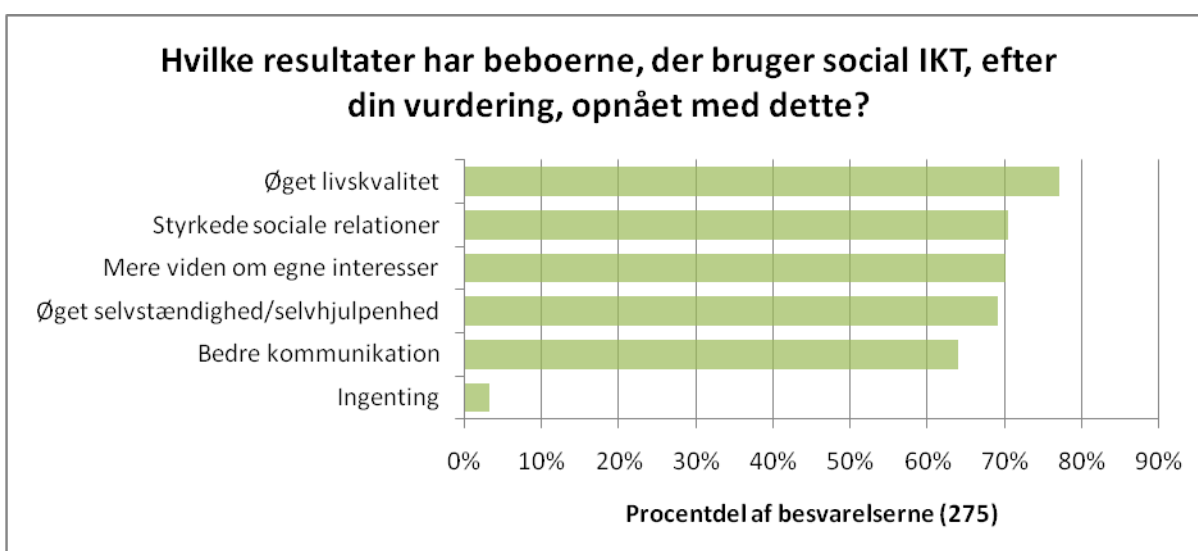
Figur 5

Diagrammet viser, at underholdning er det suverænt mest almindelige formål med anvendelsen af social IKT, i respondenternes øjne. Dette stemmer overens med Figur 1, hvor internetspil og YouTube – som begge i udgangspunktet er en form for underholdning – er de to mest udbredte teknologier.

Ser man imidlertid samlet på 'i høj grad'- og 'i moderat grad'-kategorien er kommunikation, leg og fastholdelse af sociale netværk ligeledes ganske almindelige formål. Fælles for disse formål er, at de drejer sig om at styrke beboernes situation; ved at styrke kommunikation og interaktion i eksisterende sociale netværk og ved at underholde borgeren og dermed øge vedkommendes livskvalitet. Viden, læring og nye netværk er ikke nær så udbredte formål.

Hvilke erfaringer og udfordringer har bostedet med implementering af social IKT?

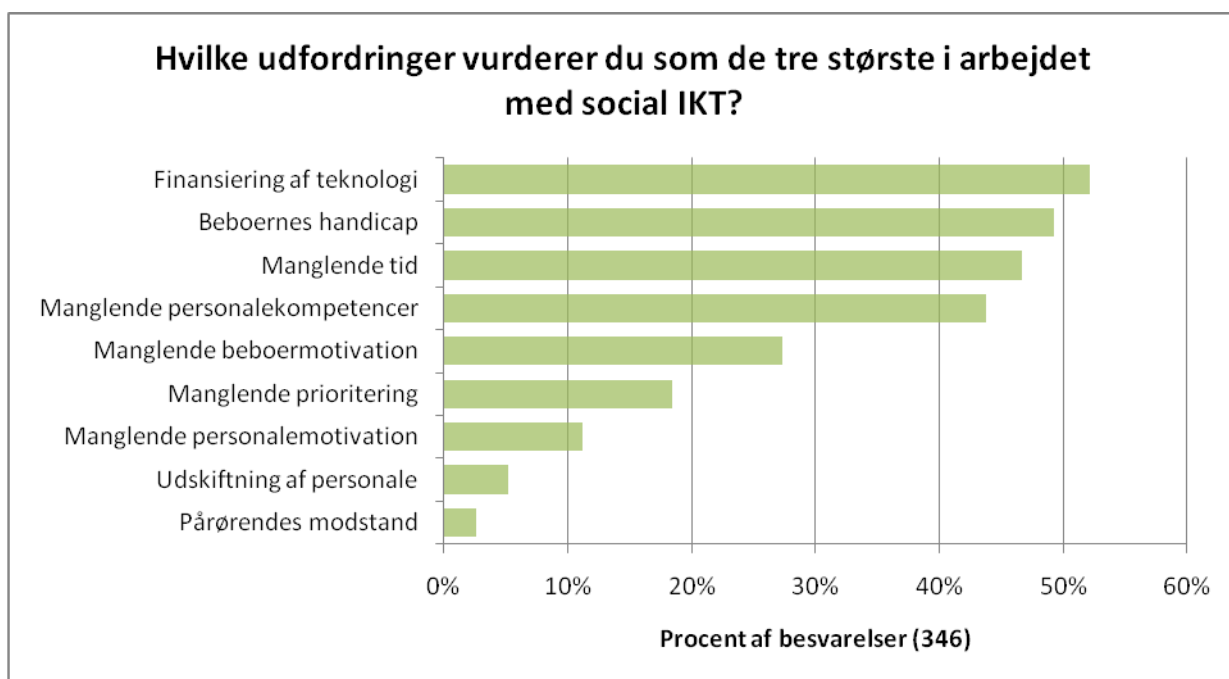
Besvarelsene af spørgsmål 4.1.1-6 (Hvilke resultater har beboerne, der bruger social IKT, efter din vurdering, opnået med dette?) er fordelt som vist i Figur 6. Figuren viser kun 'ja'-svar. Stort set ingen respondenter har svaret, at beboerne ikke har opnået nogen resultater med brugen af social IKT. 'Øget livskvalitet' har en noget større frekvens end de øvrige svarmuligheder, men alt i alt viser diagrammet primært, at respondenterne på de bosteder, der anvender social IKT, er mere eller mindre enige om, at det medfører en lang række positive resultater for beboerne.

Figur 6

En tilsvarende afbildning af besvarelsene af spørgsmål 4.2.1 (Hvilke udfordringer vurderer du som de tre største i arbejdet med social IKT?) findes i Figur 7. Bemærk, at denne spørgsmålsgruppe ikke er betinget af spørgsmål 3.2.1, og derfor inkluderer besvarelser fra alle 346 respondenter. Her viser det sig, at manglende ressourcer på bostedet (tid, penge og kompetencer) samt 'beboernes handicap' er de fire største udfordringer, ifølge respondenterne. Det er værd at bemærke, at den oplevede mangel på ressourcer kan være et spørgsmål om manglende prioritering på bostedet, og at det at beboernes handicap ses som en af de største udfordringer, kan være et spørgsmål om

begrænset viden om mulighederne med social IKT og/eller erfaringer kendskab om erfaringer fra andre bosteder.

Figur 7

Er der geografiske variationer i forhold til anvendelsen af sociale teknologier?

Hvis man tager indekset over antallet af anvendte sociale teknologier pr. bosted (Figur 3), grupperer det og sammenholder det med bostedets region, baseret på spørgsmål 1.1.1 (Angiv kommune?), får man følgende krydstabulering⁴:

Tabel 1

Antal anvendte teknologier	Region					Total
	Hovedstaden	Midtjylland	Nordjylland	Sjælland	Syddanmark	
0	3	1	2	1	3	10
1-3	19	12	7	7	11	56
4-6	29	27	15	22	38	131

⁴ For at teste (u)afhængighed mellem de to variable kan man anvende en Chi²-test. En sådan test giver en χ^2 -værdi på 8,22. Vælger man et signifikansniveau på 5 %, bliver den kritiske værdi – ved $(4 - 1) \cdot (5 - 1) = 12$ frihedsgrader – 21,00. Denne værdi er højere end den udregnede χ^2 -værdi, hvorfor de observerede afvigelser fra den forventede fordeling *ikke* er signifikante. Dermed kan afhængighed *ikke* postuleres mellem disse to variable. (Se Bilag 1C for de komplette udregninger.)

7-10	24	11	13	12	17	77
Total	75	51	37	42	69	274

Tager man i stedet besvarelserne fra spørgsmål 3.5.1 (Hvor mange beboere benytter sig én eller flere gange om ugen af social IKT – angiv antal?), og sammenholder dem med bostedernes region, resulterer det i denne krydstabel⁵:

Tabel 2

Andel beboere der anvender social IKT ugentligt	Region					Total
	Hovedstaden	Midtjylland	Nordjylland	Sjælland	Syddanmark	
0%	6	3	2	1	5	17
(1-20%]	18	14	5	6	21	64
(20-40%]	13	10	5	5	11	44
(40-60%]	9	7	5	6	11	38
(60-80%]	6	5	7	5	6	29
(80-99%]	6	4	4	3	2	19
100%	10	4	5	15	7	41
Total	68	47	33	41	63	252

Bemærk, at besvarelserne fra spørgsmål 3.5.1 her er omregnet og grupperet på samme måde som i Figur 3. Undersøgelsens resultater tyder på, at anvendelsen af sociale teknologier på bosteder ikke har nogen geografisk komponent.

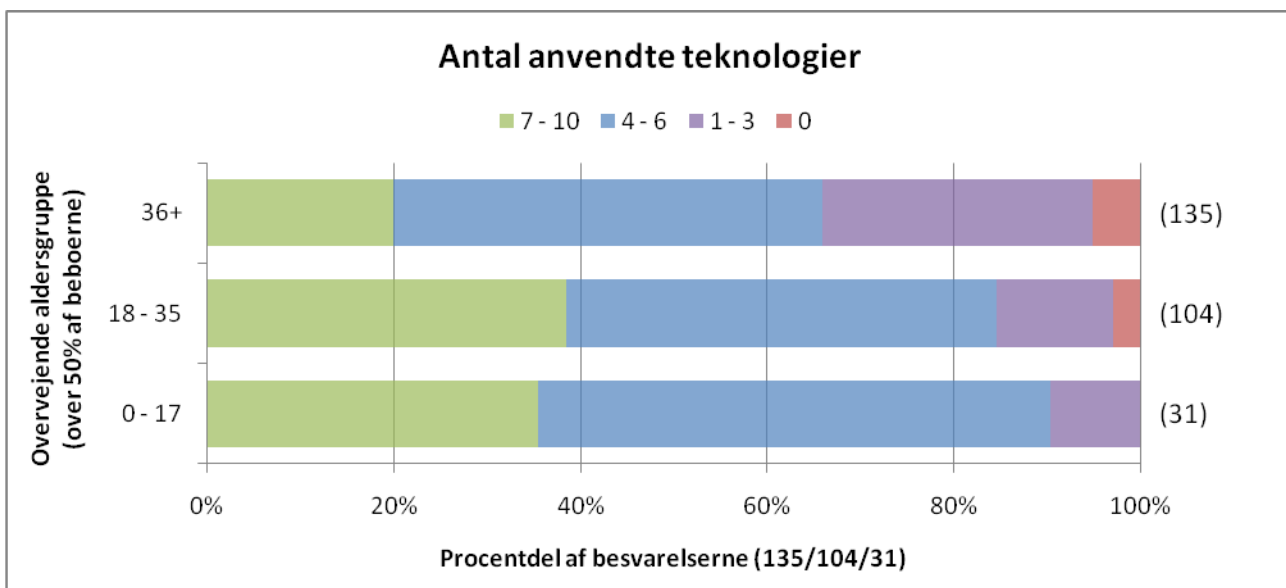
Er der variationer i forhold til hvilke målgrupper (alder & funktionsnedsættelse), der anvender teknologi?

I spørgsmål 2.1.2-4 skal respondenterne angive hvor mange beboere på bostedet der er 0 – 17 år, 18 – 35 år og 36+ år. Hvis én aldersgruppe udgør 50 % eller mere af det samlede beboerantal på bostedet, siges denne aldersgruppe at være den overvejende. Ud fra denne kategorisering kan man opstille diagrammet i Figur 8.

Heraf ses det, at bosteder med en overvejende beboergruppe på over 35 år generelt har lavere sandsynlighed for at anvende mange (7 eller flere) sociale teknologier. Chancen for

⁵ Foretager man samme test som ovenfor – blot med $(7 - 1) \cdot (5 - 1) = 24$ frihedsgrader, og dermed en kritisk værdi på 36,4 – får man en χ^2 -værdi på 27,97. Da denne værdi er lavere end den kritiske værdi, er der heller ikke her tale om afhængighed mellem de to variable. (Se Bilag 1C for de komplette udregninger.)

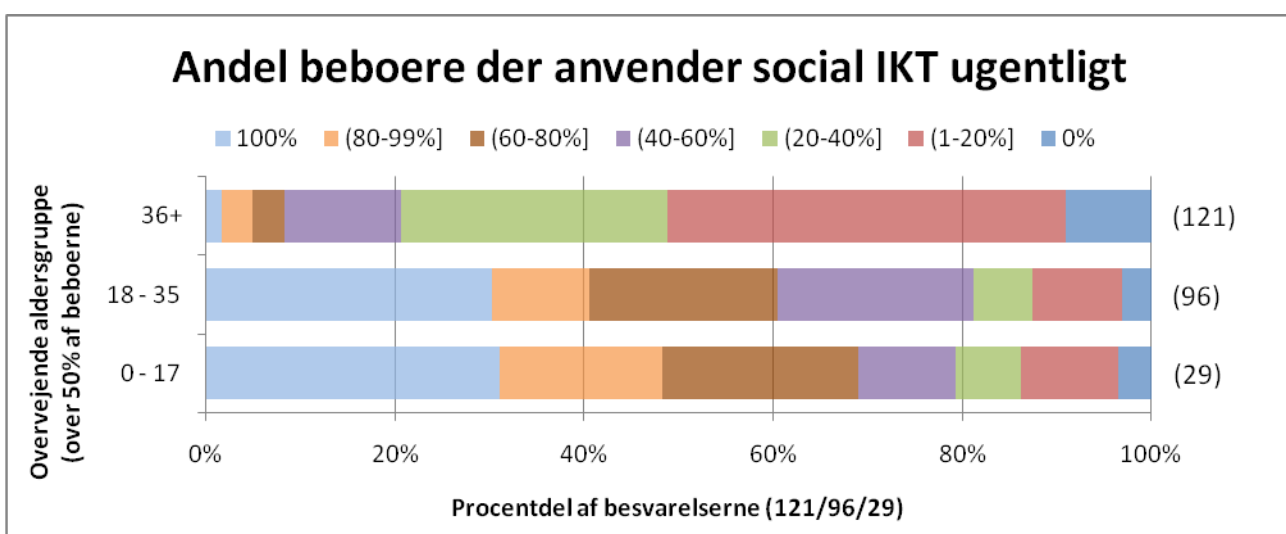
at denne type bosted anvender 0 eller 1-3 teknologier er omvendt større end hos de to andre typer.

Figur 8

Samme type diagram kan laves ud fra spørgsmål 3.5.1 (Hvor mange beboere benytter sig én eller flere gange ugentligt af social IKT?). I Figur 9 er et sådant diagram opstillet, med samme gruppering af besvarelserne fra spørgsmål 3.5.1 som i

Tabel 2. Diagrammet viser, at der på bosteder med en overvejende gruppe af beboere på 36+ år er en betydeligt lavere sandsynlighed for, at alle anvender social IKT. Det kombinerede interval 40 – 100 % er ligeledes markant mindre frekvent (ca. 20 %) hos disse bosteder, end hos de andre to typer (ca. 80 %).

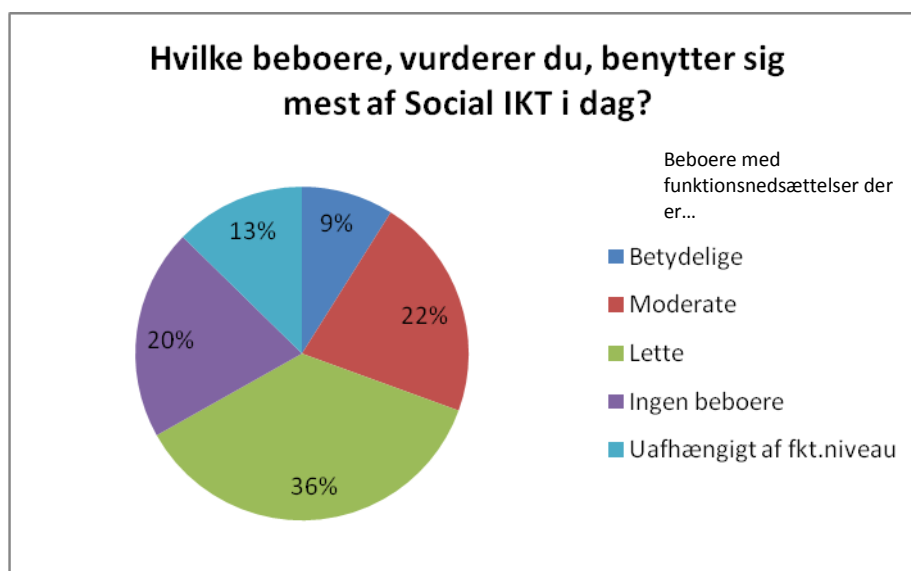

Figur 9

Beboernes alder spiller altså en væsentlig rolle for teknologianvendelsen. Man kan forestille sig, at en del af forklaringen er, at på bosteder hvor hovedparten af beboerne er over 35, vil initiativet til anvendelse af sociale teknologier primært ligge hos personalet og i mindre grad/slet ikke hos hverken beboerne selv eller deres pårørende.

For at få et billede af beboernes funktionsnedsættelses betydning for teknologianvendelse, kan man se på spørgsmål 3.2.1 (Hvilke beboere, vurderer du, benytter sig mest af social IKT i dag?), som drejer sig om funktionsniveau. Besvarelsene af dette spørgsmål er afbildet i Figur 10.

Af diagrammet ses det, at de fleste respondenter (36 %) har peget på beboere med lette funktionsnedsættelser som de hyppigste brugere af social IKT. 58 % har svaret, at det er beboere med lette *eller* moderate funktionsnedsættelser, der anvender mest social IKT. Dette tyder på en positiv sammenhæng mellem funktionsniveau og teknologianvendelse.

Figur 10

Ønsker man et overblik over sammenhængen mellem anvendelse af social IKT og *typer* af funktionsnedsættelser, kan man sammenholde indekset over anvendte sociale teknologier med svarene fra spørgsmål 2.2.1-4 (Hvilke funktionsnedsættelser har beboerne?). Dette er gjort i

Tabel 3, som viser rækkeprocenter (procentvis fordeling på 'ja' og 'nej'). De mest bemærkelsesværdige udsving er kursiveret.

Tabel 3

Antal anvendte teknologier	Hvilke funktionsnedsættelser har borgerne?							
	Fysiske		Kognitive		Sanssemæssige		Autisme	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
0	80	20	100	0	70	30	50	50
1 - 3	60,71	39,29	98,21	1,79	44,64	55,36	60,71	39,29
4 - 6	48,48	51,52	89,39	10,61	34,09	65,91	52,27	47,73
7 - 10	41,56	58,44	84,42	15,58	23,38	76,62	62,34	37,66
Total	50,18	49,82	90,18	9,82	34,55	65,45	56,73	43,27

Bemærk, at respondenterne havde mulighed for at svare 'ja' til mere end én type funktionsnedsættelse, hvorfor et givent bosted sagtens kan have beboere, der falder inden for to, tre eller alle fire kategorier, og at et 'ja' ikke behøver at henvise til mere end en enkelt beboer med den type funktionsnedsættelse. Derfor viser

Tabel 3 blot (de eventuelle) forskelle i teknologianvendelse ved henholdsvis tilstedeværelse og fravær af én bestemt type funktionsnedsættelse blandt beboerne.

Fordelingen på 'ja'- og 'nej'-kategorierne inden for de enkelte grupperinger i indekset over teknologianvendelse lader i de fleste tilfælde til at afspejle den overordnede ja/nej-fordeling for funktionsnedsættelsen. Det er dog værd at bemærke, at blandt de bosteder der anvender 0 sociale teknologier, er der oftere beboere med fysiske og/eller sanssemæssige funktionsnedsættelser, end det modsatte er tilfældet. Der er ligeledes en vis overrepræsentation (~61 %) af bosteder med beboere med fysiske funktionsnedsættelser i gruppen af bosteder, der anvender 1-3 sociale teknologier, mens en underrepræsentation (~42 %) gør sig gældende i 7-10-gruppen. I samme gruppe er andelen af bosteder med beboerne, der har sanssemæssige funktionsnedsættelser også noget lavere (~23 %) end denne andel generelt. Noget tyder altså på, at der er en vis negativ sammenhæng mellem anvendelse af sociale teknologier og fysiske samt sanssemæssige funktionsnedsættelser.

Det samme billede tegner sig i Tabel 4, hvor den grupperede andel af beboere på bostedet, der anvender social IKT (som brugt i Tabel 2) er krydstabuleret med spørgsmål 2.2.1-4 efter samme princip som i Tabel 3.

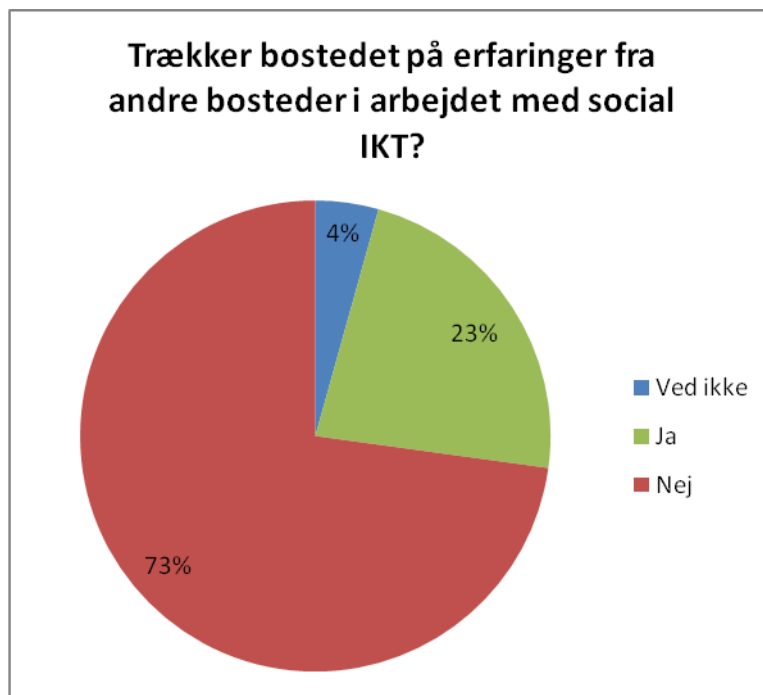
Tabel 4

Beboere der anvender social IKT ugentligt	Hvilke funktionsnedsættelser har borgerne?							
	Fysiske		Kognitive		Sansemæssige		Autisme	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
0%	47,06	52,94	88,24	11,76	35,29	64,71	41,18	58,82
(1-20%]	76,56	23,44	98,44	1,56	65,63	34,38	62,5	37,5
(20-40%]	65,91	34,09	97,73	2,27	34,09	65,91	56,82	43,18
(40-60%]	50	50	97,37	2,63	26,32	73,68	42,11	57,89
(60-80%]	24,14	75,86	82,76	17,24	24,14	75,86	72,41	27,59
(80-99%]	31,58	68,42	89,47	10,53	5,26	94,74	63,16	36,84
100%	21,43	78,57	71,43	28,57	16,67	83,33	54,76	45,24
Total	50,2	49,8	90,51	9,49	34,78	65,22	56,92	43,08

Tabellen viser, at der er en negativ sammenhæng mellem andelen af beboere, der anvender sociale teknologier og tilstedeværelsen af beboere med fysiske funktionsnedsættelser. Blandt bosteder hvor 1-20 % anvender social IKT, er der eksempelvis ~76 %, der huser beboere med fysiske funktionsnedsættelser, mens der blandt bosteder hvor 100 % anvender social IKT, kun er ~21 % med fysisk funktionsnedsatte beboere. Den samme tendens gør sig gældende for bosteder med beboere, der har sansemæssige funktionsnedsættelser, og i mindre grad for bosteder med kognitivt funktionsnedsatte borgere. Med andre ord har beboere med fysiske og sansemæssige funktionsnedsættelser ringere adgang til social IKT. Dette underbygges af figur 4, der viser en begrænset anvendelse af alternativ betjeningsudstyr, der i mange tilfælde er en forudsætning for disse borgeres anvendelse af social IKT.

Hvilke samarbejdspartnere og videnskavere trækkes der eventuelt på?

I spørgsmål 6.1.1 bliver respondenterne spurgt: Trækker bostedet på erfaringer fra andre bosteder i arbejdet med social IKT? Fordelingen af besvarelser er vist i Figur 11. Det viser sig, at op mod tre fjerdedele af bostederne ikke samarbejder med andre bosteder i arbejdet med social IKT.

Figur 11

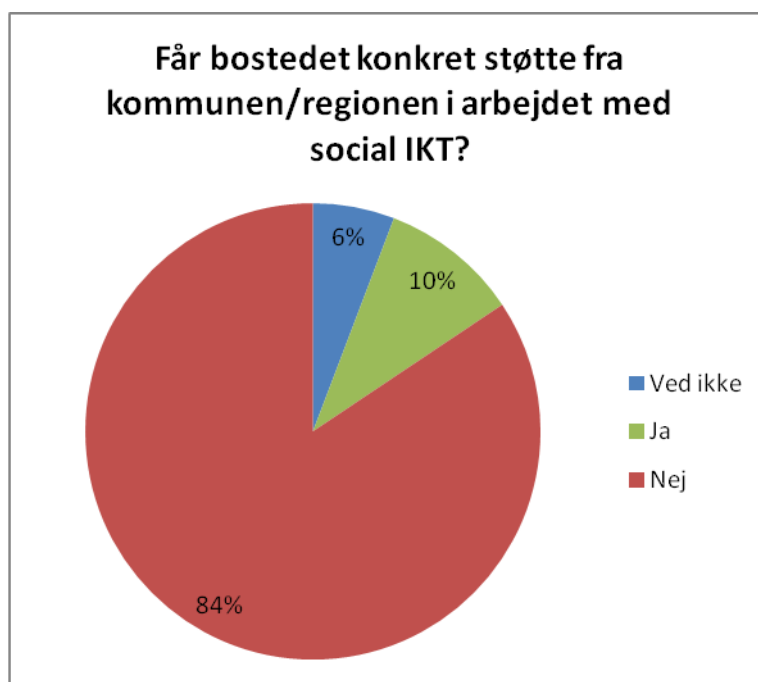
De 79 respondenter der har svaret 'ja', har fået mulighed for at uddybe deres svar i spørgsmål 6.1.2 (Hvordan foregår dette?). De fleste beskriver samarbejde/erfaringsudveksling med andre bosteder, som er etableret på eget initiativ. Flere nævner også messer/konferencer/kurser som en vej til erfaringsudveksling, og der er også enkelte, der er med i etablerede netværk, sommetider støttet af kommunen. Endelig bliver fagblade og nyhedsbreve også nævnt som en kilde til viden om andres arbejde med social IKT. Fælles for alle de nævnte erfaringsudvekslingsformer er, at de i de fleste tilfælde ikke drejer sig specifikt om social IKT, men at det er et delelement.

I hvor høj grad involveres og understøtter kommunen eller regionen bostedets arbejde med social IKT?

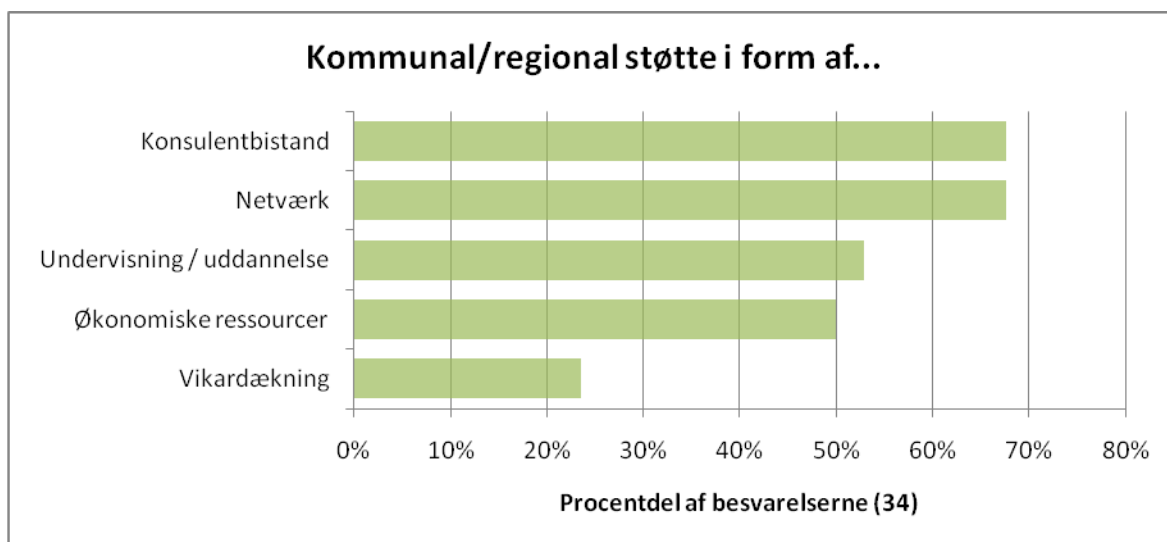
I spørgsmål 6.1.3 (Får bostedet konkret støtte fra kommunen/regionen i arbejdet med social IKT?) fordeler svarene sig som vist i Figur 12. Det fremgår tydeligt, at meget få bosteder modtager konkret støtte fra deres driftsherre. Blandt de 34 respondenter der har svaret 'ja', fordeler svarene fra følgespørgsmålene 6.2.1-5 (Hvis ja, er det støtte i form af... ?) som vist i Figur 13.

Disse resultater bliver primært interessante, når man sammenholder dem med svarene fra spørgsmål 6.3.1-7 (Hvilken støtte savner bostedet ifht at kunne kvalificere arbejdet med social IKT (yderligere?)), som alle respondenter har svaret på – se Figur 14. Her ses det, at omkring 70 % af respondenterne mener, at bostedet savner viden om, og uddannelse i, social IKT, men kun 5 % modtager det (ca. 50 % af de 10 %, se Figur 12 og

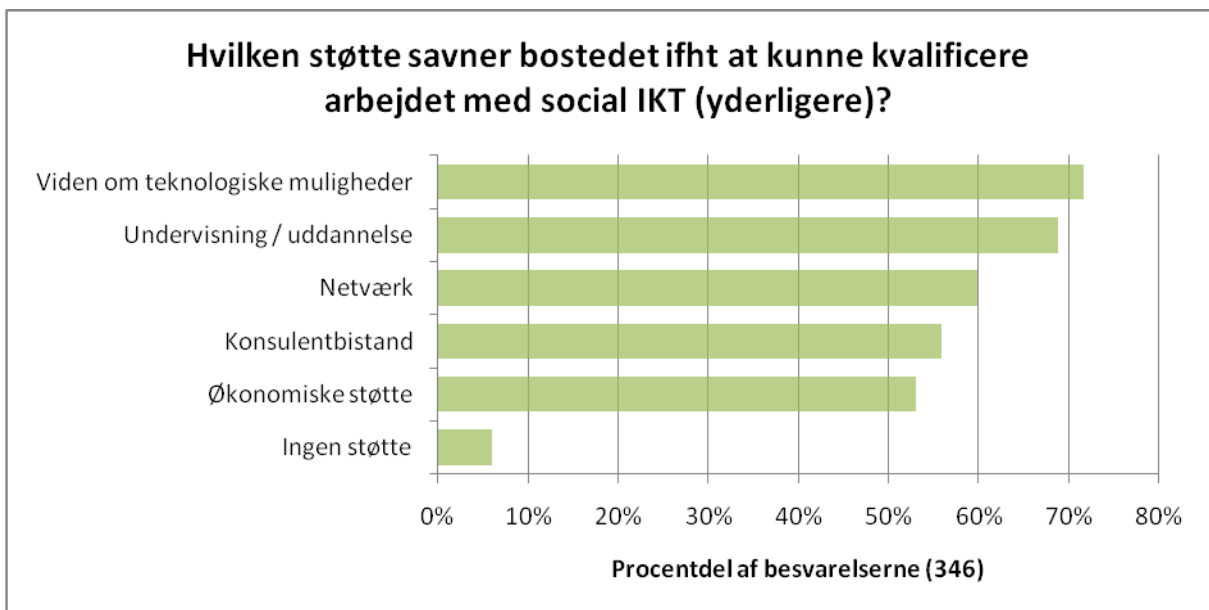
Figur 13). Meget få respondenter har svaret, at bostedet ikke har brug for nogen støtte fra kommunen/regionen, hvilket står i kontrast til de 84 % der reelt ikke modtager støtte.

Figur 12

Figur 13

Figur 14

Spørgeskemaundersøgelse – Kommunale/regionale forvaltninger

Dataindsamling

Som nævnt i præsentationen af datamaterialet fra undersøgelsen af bosteder, blev socialcheferne fra alle landets kommuner og regioner kontaktet i forbindelse med denne. I samme omgang blev de bedt om, at besvare et spørgeskema om deres kommunes/regions forvaltningsmæssige arbejde med social IKT. Undersøgelsens population er altså de 98 kommuner og fem regioner i Danmark, og igen er hele populationen (eller én repræsentant for alle elementer i populationen) blevet kontaktet.

Kommuner og regioner bliver i denne sammenhæng behandlet under ét, da det alene er deres rolle som driftsherrer for bosteder, der gør dem interessante for undersøgelsen.

Denne del af undersøgelsen startede og sluttede samtidig med undersøgelsen af bostederne, og foregik ligeledes via SUS Survey.

Bortfald

Alle fem regioner og 64 af de 98 kommuner (herunder Bornholms Regionskommune) besvarede spørgeskemaet. Ud af 103 potentielle respondenter udgør det en svarprocent på ca. 67 %. Følgende tabel viser den regionale fordeling af objektbortfaldet blandt kommunerne:

Besvarelser fra kommunale bestyrelser

Region	Population	Respondenter	Svarprocent
Hovedstaden	29	20	68,97 %
Sjælland	17	7	41,18 %
Midtjylland	19	14	73,68 %
Nordjylland	11	8	72,73 %
Syddanmark	22	15	68,18 %
Hele landet	98	64	65,31 %

Tabel 5

Som det ses er de højeste svarprocenter i Region Midtjylland og Nordjylland, mens svarprocenten i Region Hovedstaden og Syddanmark ligger noget lavere. Den laveste svarprocent findes i Region Sjælland, hvor under halvdelen af kommunerne har besvaret spørgeskemaet. Besvarelserne er altså geografisk skævt fordelt, hvilket der bør tages højde for i den senere analyse af datamaterialet.

En del af forklaringen på bortfaldet blandt kommunerne kan, ligesom i undersøgelsen af bostederne, skyldes selvselektion. Hvis en given kommune ikke tidligere har arbejdet med social IKT, kan det være en motiverende faktor i forhold til ikke at besvare spørgeskemaet. Undersøgelsen kan, selvom den ikke er det, minde om en evaluering, hvilket gør det ikke-attraktivt at deltage i den, hvis man føler, at den vil udstille én i et negativt lys. Ikke desto mindre har næsten 80 % af kommunerne svaret, at de *ikke* har en vision, målsætning eller strategi for implementering af social IKT, hvorfor dette ikke kan være den eneste forklaring på bortfaldet. Det kan også tænkes, at visse kommuner har fravalgt at deltage, fordi de ikke har betragtet undersøgelsen som relevant, eller ikke har prioriteret den.

Blandt de otte danske kommuner med under 20.000 indbyggere (Christiansø, Læsø, Fanø, Samsø, Ærø, Langeland, Dragør og Vallensbæk)⁶ har kun to svaret, altså 25 %. Blandt de resterende 90 kommuner har 62 svaret; ca. 68 %. Kommuner med relativt lave befolkningstal er altså underrepræsenteret i datamaterialet.

Undersøgelsesområder (forvaltninger)

Følgende spørgsmål, som stammer fra projektbeskrivelsen, vil blive belyst i undersøgelsen:

⁶ Kilde: <http://www.statistikbanken.dk/folk1>

- Arbejder kommunerne/regionerne med udbredelse af sociale teknologier op deres bosteder. Har de en strategi for dette arbejde?
- I hvor høj grad involveres og understøtter kommune eller region de enkelte bosteders arbejde med sociale teknologier?
- Har kommunerne/regionerne igangsat konkrete udbredelsestiltag på et eller flere bosteder?
- Hvilke samarbejdspartnere og videnshavere trækkes der eventuelt på?

I gennemgangen herunder henviser spørgsmålsnumrene til 'Spørgeskema til Kommunalbestyrelser' (Bilag 1D). Bemærk, at spørgeskemaet til regionale bestyrelser er identisk med dette, bortset fra at der henvises til regionen frem for kommunen.

Arbejder kommunerne/regionerne med udbredelse af sociale teknologier på deres bosteder? Har de en strategi for dette arbejde?

Dette vil først og fremmest blive belyst gennem **spørgsmål 1.1.2** (*Har man i kommunen/regionen formuleret en vision, målsætning eller strategi for implementering af social IKT på kommunens bosteder – ja/nej/ved ikke?*), samt det uddybende **spørgsmål 1.1.3** i spørgeskemaet (*Hvilken vision, målsætning eller strategi er formuleret? Skriv.*) For at karakterisere denne eventuelle strategi kan man ligeledes se på **spørgsmål 1.1.4** (*På hvilket niveau er vision, målsætning eller strategi forankret?*), hvor respondenterne kan svare 'politisk niveau', 'forvaltningsniveau', 'praksisniveau' eller 'ikke forankret', og på **spørgsmål 1.1.5** (*Er der afsat midler til effektivering af vision, målsætning eller strategi – ja/nej/ved ikke?*). Har respondenterne svaret 'ja' til spørgsmål 1.1.5 bliver vedkommende i **spørgsmål 1.1.6** desuden spurgt; *Hvor meget er der afsat? Skriv.*

I hvor høj grad involveres og understøtter kommune eller region de enkelte bosteders arbejde med sociale teknologier?

Dette behandles i adskillige af spørgeskemaets spørgsmål. Det drejer sig om **spørgsmål 1.1.7** (*Har man i kommunen/regionen udpeget en eller flere nøglepersoner (fx interne konsulenter/velfærdsteknologimedarbejdere), der kan tilbyde bostederne konkret rådgivning i deres arbejde med social IKT – ja/nej/ved ikke?*), **spørgsmål 1.1.8** (*Har man i kommunen/regionen udviklingsmidler/puljer, der kan ansøges af bostederne til anskaffelse af og læring om social IKT – ja/nej/ved ikke?*), samt sidstnævntes uddybende **spørgsmål 1.1.9** (*Hvilke midler/puljer kan ansøges? Skriv.*) Desuden kan man betragte **spørgsmål 1.1.10** (*Indsamler kommunen/regionen systematisk viden om bostedernes arbejde med social IKT?*), og følgespørgsmålet **1.1.11** (*Uddyb evt.*). Endelig er der **spørgsmål 1.1.12** (*Understøtter kommunen/regionen erfaringsudveksling mellem*

bosteder, der arbejder social IKT – ja/nej/ved ikke?). Hvis respondenterne svarer 'ja' bliver vedkommende bedt om at uddybe gennem **spørgsmål 1.2.1-5** (*Hvordan understøttes erfaringsudvikling?*), hvor der kan svares 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til fire understøttelsesformer, og/eller skrives en eller flere yderligere støtteformer i et 'andet'-felt.

Har kommunerne/regionerne igangsat konkrete udbredelsestiltag på et eller flere bosteder?

Forskningsspørgsmålet adresseres i **spørgsmål 1.3.1** (*Deltager kommunen/regionen pt. i projekter, der vedrører udvikling, afprøvning eller implementering af social IKT på bosteder – ja/nej/ved ikke?*). Svarer respondenterne 'ja', får vedkommende yderligere muligheden for at svare 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til tre forskellige projektyper – og/eller at skrive noget fjerde i et 'andet'-felt – i **spørgsmål 1.4.1-4** (*Hvilken type projekt(er)?*).

Hvilke samarbejdspartnere og videnskavere trækkes der eventuelt på?

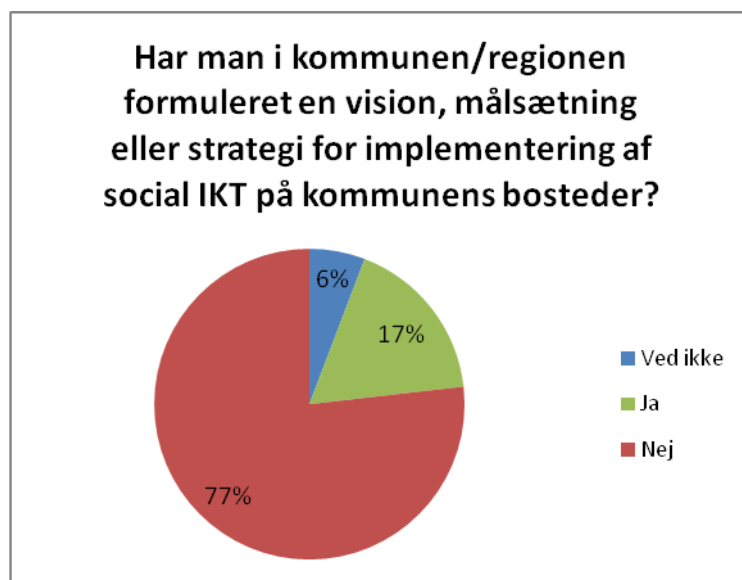
Dette belyses i forlængelse af det ovenstående, gennem spørgsmål 1.4.5 (*Er der eksterne samarbejdspartnere involveret i projektet – ja/nej/ved ikke?*), samt det opfølgende spørgsmål 1.4.6 (*Hvilke? Skriv.*)

Dataanalyse

Delundersøgelsens forskningsspørgsmål vil her blive behandlet gennem statistisk analyse og grafisk fremstilling af datamaterialet. Datamaterialet i sin helhed forefindes i Bilag 1E.

Arbejder kommunerne/regionerne med udbredelse af sociale teknologier på deres bosteder. Har de en strategi for dette arbejde?

Svarene til spørgsmål 1.1.2 (Har man i kommunen/regionen formuleret en vision, målsætning eller strategi for implementering af social IKT på kommunens bosteder?), som er besvaret af alle 69 respondenter, fordeler sig som vist på Figur 15.

Figur 15

Det er altså et fåtal (10 kommuner og to regioner) af de kommunale/regionale forvaltninger, der har formuleret strategi for implementeringen af social IKT. I svarene til spørgsmål 1.1.3 (Hvilken vision, målsætning eller strategi er formuleret?) viser det sig, at de fleste strategier overordnet handler om *velfærdsteknologi* og *digitalisering* på handicapområdet og det sociale område. Flere respondenter nævner *adgang til IT* for beboere på bosteder som en vigtig del af deres strategi. Kun én respondent nævner specifikt social IKT som en fast del af strategien.

Diagrammet ovenfor giver altså et forkert billede af virkeligheden, da flere respondenter, set i lyset af det de har skrevet i spørgsmål 1.1.3, har haft en bredere forståelse af social IKT end projektgruppen. Den reelle andel af kommuner og regioner, der har en overordnet strategi for arbejdet med social IKT på bosteder, må antages at være mindre, end hvad der fremgår af diagrammet.

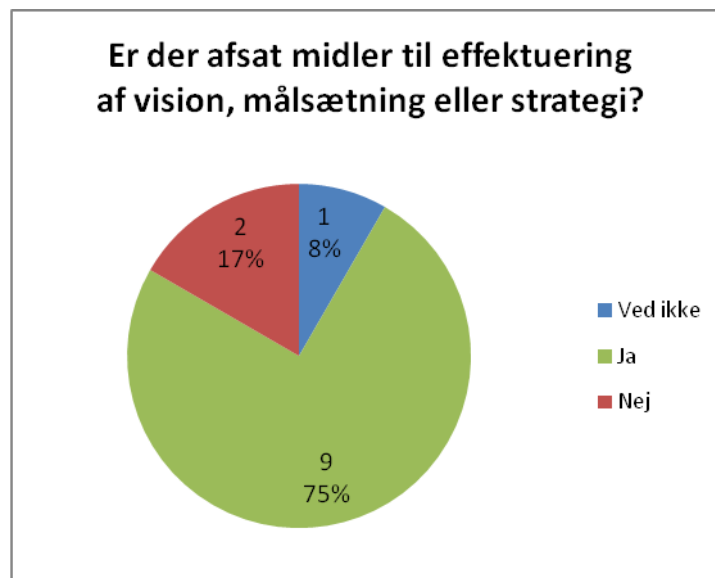
I Figur 16 ses fordelingen af besvarelserne af spørgsmål 1.1.4 (På hvilket niveau er vision, målsætning eller strategi forankret?). Bemærk, at dette spørgsmål, ligesom ovenfor, kun har 12 respondenter. Tallene i diagrammet angiver det faktiske antal respondenter i hver svarkategori, samt procentdelen af de 12 besvarelser.

Figur 16

Det mest almindelige er altså, at disse strategier, som helt eller delvist omhandler social IKT, er forankret på forvaltningsniveau. Sammenholder man dette med Figur 12 fra undersøgelsen af bostederne, hvor kun 10 % af respondenterne angiver, at de rent faktisk modtager støtte til social IKT fra kommunen/regionen, kunne det tyde på, at strategierne på forvaltningsniveau ikke nødvendigvis gør sig gældende på praksisniveau; dvs. på bostederne. Dermed kan der altså i en given kommune/region eksistere en strategi, mens der på et bosted i denne kommune/region eksisterer et reelt arbejde med social IKT, men uden at der er sammenhæng/samarbejde mellem de to.

I spørgsmål 1.1.5 bliver de 12 respondenter spurgt om, hvorvidt der er afsat midler til effektivering af kommunens/regionens strategi. Svarene fordeler sig som vist på Figur 17, hvor tallene betyder det samme som i Figur 16.

Figur 17

Der er således afsat midler til at realisere strategien hos hovedparten af de 12 respondenter, som har en strategi. Det er uvist præcis, hvad disse midler går til, men det er igen interessant at sammenholde med det savn af støtte som demonstreres i Figur 12 fra 'Undersøgelsen af Bosteder'.

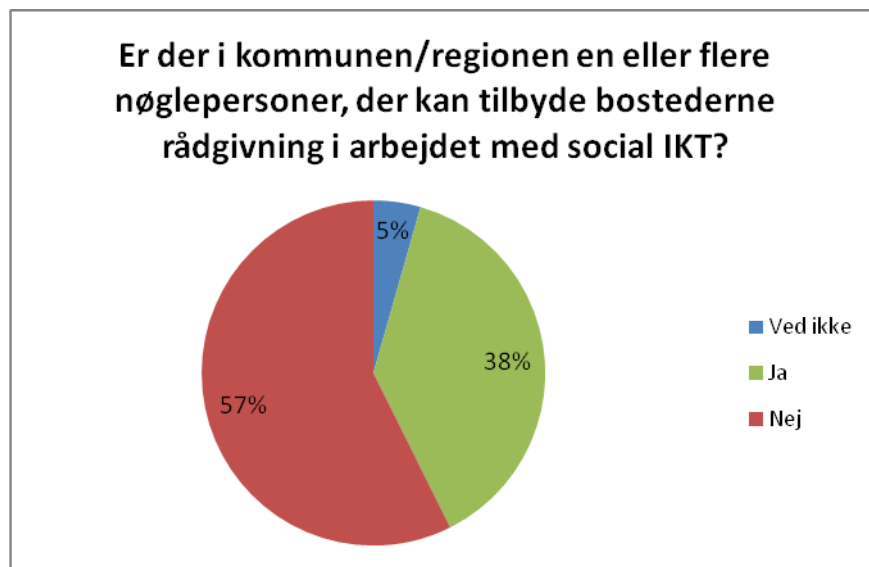
I hvor høj grad involveres og understøttes kommune eller region de enkelte bosteders arbejde med sociale teknologier?

Én måde at understøtte bostedernes arbejde med social IKT på er, at have en udpeget nøgleperson i kommunen/regionen, der kan rådgive bostederne efter behov.

Tilstedeværelsen af en sådan nøgleperson kan desuden ses som et konkret udtryk for prioriteringen af området i den givne forvaltning. Hvis der er afsat øremærkede timer og midler til rådgivning om social IKT, må det betyde at social IKT i en eller anden grad er et fokuspunkt i kommunens/regionens budgettering.

Det skal dog bemærkes, at det i forbindelse med spørgsmål 1.1.3 blev klart, at termen 'social IKT' i nogen forvaltninger tolkes i en bredere forstand, end det er tilfældet i udgangspunktet for denne undersøgelse. Derfor kan man forvente, at nogle af disse nøglepersoner også beskæftiger sig med et tilsvarende bredere felt, eksempelvis velfærdsteknologi eller digitalisering.

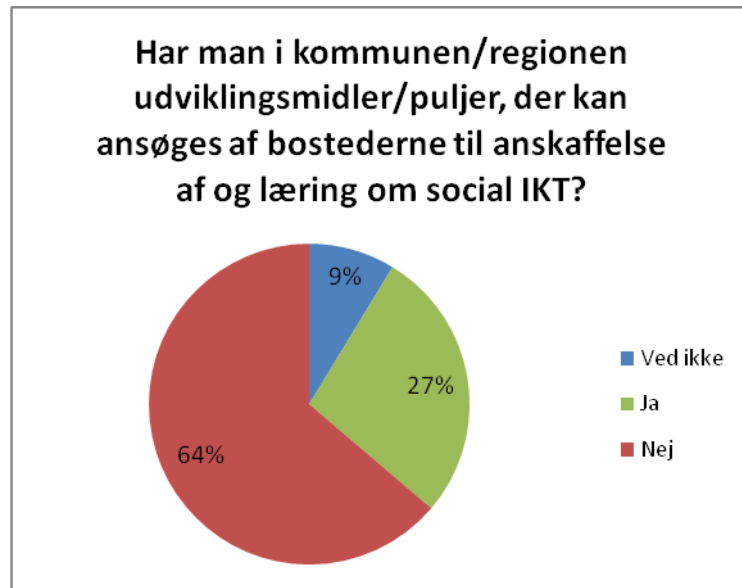
I Figur 18, der afbilder svarene fra spørgsmål 1.1.7, ses det, hvor mange kommuner/regioner, der har en sådan nøgleperson:

Figur 18

De 38 % der har svaret 'ja' består af 24 kommuner og to regioner. Den relativt store andel af landets kommuner og regioner, der tilbyder rådgivning i arbejdet med social IKT, står i kontrast til Figur 14 fra 'Undersøgelsen af Bosteder', hvor over 70 % af respondenterne savner videnskabelig støtte, og over halvdelen savner konsulentbistand. Det tyder måske på, at bostederne ikke kender til muligheden for rådgivning fra deres driftsherrer. Om ikke andet understreger det, at der ikke altid er sammenhæng og samarbejde mellem kommunens/regionens arbejde med sociale teknologier og bostedets. Som nævnt, kan den høje andel 'ja'-svar også til dels skyldes begrebsforvirring ifht. social IKT.

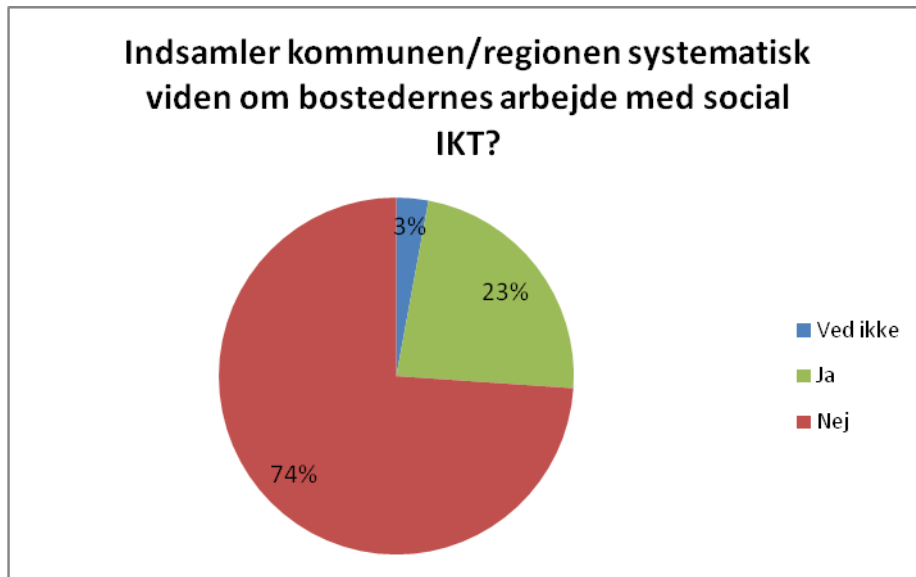
En anden form for støtte er, at give bostederne muligheden for at ansøge midler til at købe sociale teknologier, og til at lære om dem. Det bliver respondenterne spurgt om, i spørgsmål 1.1.8 (Har man i kommunen/regionen udviklingsmidler/puljer, der kan ansøges af bostederne til anskaffelse af og læring om social IKT?). Svarene er vist i Figur 19. De 19 positive besvarelser udgøres af tre regioner og 16 kommuner.

Figur 19

I spørgsmål 1.1.9 bliver respondenterne bedt om at uddybe (Hvilke midler?), hvis vedkommende har angivet, at der eksisterer sådanne midler i kommunen/regionen. Af de 19 svar er hovedparten af dem generelle udviklingspuljer, velfærdsteknologipuljer og digitaliseringspuljer. Der er ikke nogen respondenter, der beskriver en pulje øremærket til social IKT; der er tilsyneladende tale om mere generelle puljer, hvori social IKT kan være et delement. Én respondent skriver, at der eksisterer en generel kompetenceudviklingspulje, to har puljer til anskaffelse/afprøvning af IT. Resten af respondenterne har givet mere eller mindre uklare svar, der er svære at kategorisere. At bostederne angiver, at de ønsker mere støtte fra kommunerne/regionerne, kan forklares med at puljemidlerne primært går til velfærdsteknologi, eller at bostederne ikke i tilstrækkelig grad er bekendte med egen kommunes/regions puljer.

Besvarelserne fra spørgsmål 1.1.10 (Indsamler kommunen/regionen systematisk viden om bostedernes arbejde med social IKT?) er vist i Figur 20.

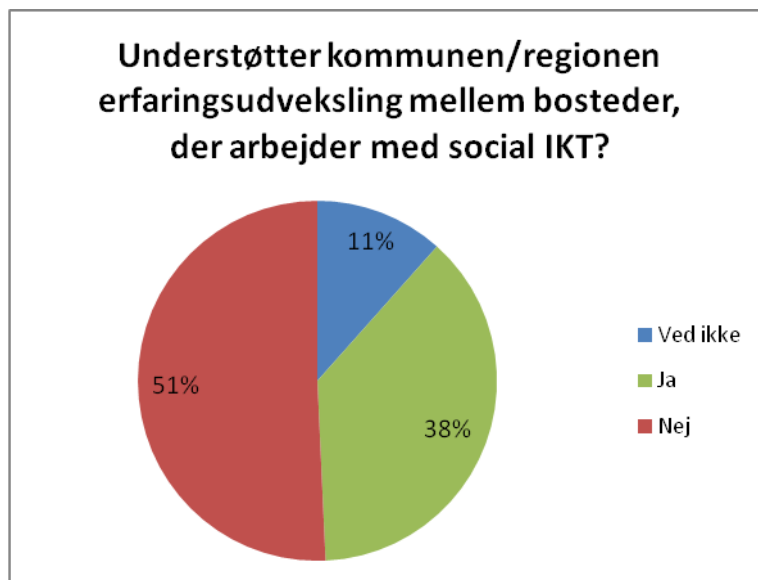

Figur 20

Omkring tre fjerdedele af kommunerne og regioner indsamler altså ikke viden om bostedernes arbejde med social IKT. De 23 % der har angivet, at de gør, er 14 kommuner og to regioner.

Flere af disse respondenter peger i spørgsmål 1.1.11 (Uddyb evt.) på, at de evaluerer projekter på området, hvis projektet er startet med støtte fra kommunen/regionen. To respondenter har nævnt en dedikeret ressourceperson/tovholder, der arrangerer workshops o.l. og kan være behjælpelige ved opstart af projekter på området. I to tilfælde er vidensindsamlingen et delelement af en indsats på velfærdsteknologiområdet. Én kommune har oprettet en decideret vidensbank for kommunens bosteder. Alt i alt lader det ikke til, at der er nogen ensartet måde, hvorpå kommunerne/regionerne indsamler viden om social IKT på bosteder. Tabellen illustrerer ligeledes, at der er begrænset kommunikation mellem den kommunale/regionale forvaltnings indsats på området og det konkrete arbejde på bostederne.

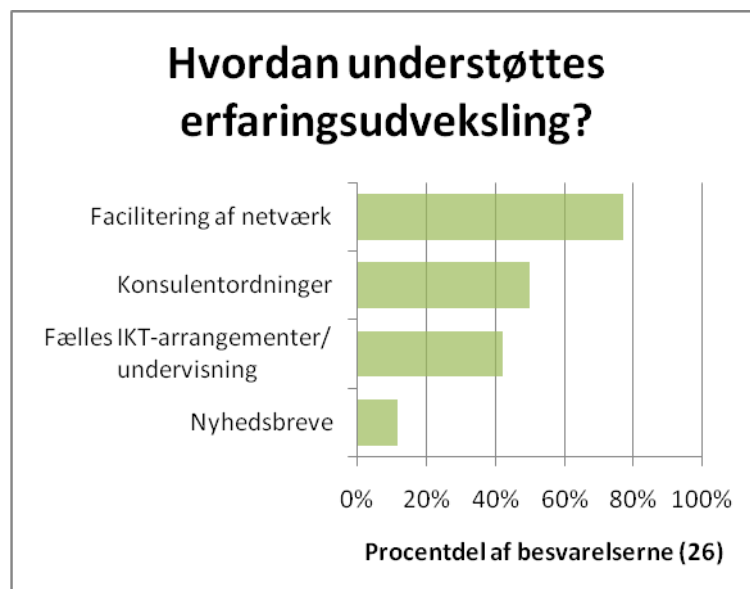
Det sidste element i karakteriseringen af kommunernes/regionernes involvering i og understøttelse af bosteders arbejde med social IKT drejer sig om erfaringsudveksling. I spørgsmål 1.1.12 blev respondenterne spurgt: Understøtter kommunen/regionen erfaringsudveksling mellem bosteder, der arbejder med social IKT? Svarene fordeler sig som vist på Figur 21.

Figur 21

Ca. halvdelen har svaret entydigt 'nej', og de 26 respondenter der har svaret 'ja' består af fire regioner og 22 kommuner. Sidstnævnte fik muligheden for at svare 'ja', 'nej' eller 'ved ikke' til fire måder at understøtte erfaringsudveksling på – facilitering af netværk, konsulentordninger, fælles IKT-arrangementer eller undervisning, samt nyhedsbreve. Resultaterne er synliggjort i Figur 22.

Det viser sig, at facilitering af netværk er den suverænt mest almindelige måde at støtte erfaringsudveksling på. Det er en metode som 20 respondenter, hvilket svarer til ca. 29 % af alle 69 respondenter, har angivet, at de bruger.

Figur 22

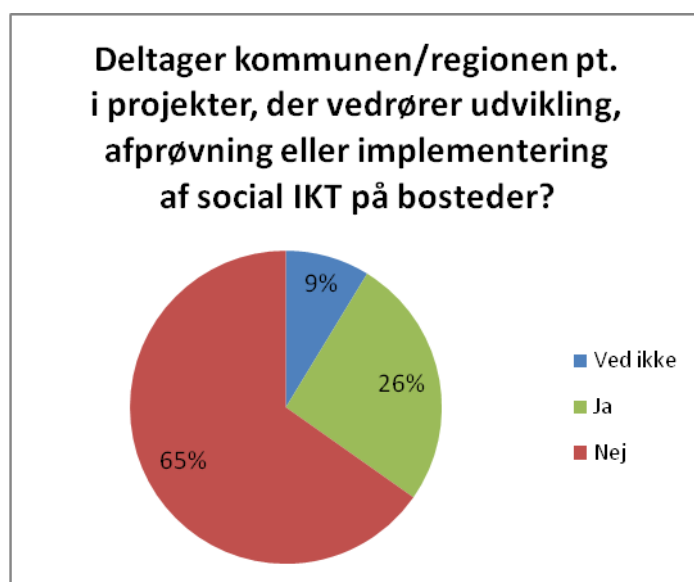
Det er også en støtteform, der er i efterspørgsel - er man på Figur 14 i 'Undersøgelsen af Bosteder' kan man aflæse, at 60 % af bostederne angiver, at de netop ønsker støtte via

netværk, for at kunne forbedre deres arbejde med social IKT. Samme figur fortæller også, at viden om teknologiske muligheder samt uddannelse er det bosteder efterspørger mest. Det kunne man forestille sig, at de kunne få via dedikerede teknologi-arrangementer med IKT i fokus, hvilket ovenstående graf demonstrerer, at 11 kommuner/regioner udbyder – det svarer til ca. 16 % af de 69 respondenter.

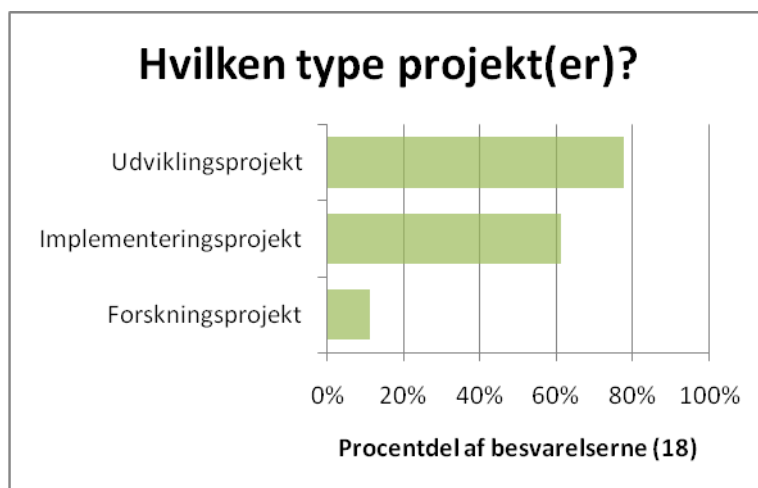
13 respondenter har skrevet i 'andet'-feltet, hvor de fleste har skrevet, at de støtter erfaringsudvikling, uden at specificere nærmere. Andre har skrevet, at de opfordrer til vidensdeling, eller at de en gang i mellem informerer om brugen af IKT på ledelsesniveau, men ikke på systematisk vis. To skriver også, at erfaringsudveksling er en del af en strategi, som ikke er implementeret endnu.

Har kommunerne/regionerne igangsat konkrete udbredelsestiltag på et eller flere bosteder?

Besvarelserne af spørgsmål 1.3.1 (Deltager kommunen/regionen pt. i projekter, der vedrører udvikling, afprøvning eller implementering af social IKT på bosteder?) er fordelt som vist i Figur 23. Ca. en fjerdedel, 17 kommuner og én region, har svaret 'ja', og har uddybet deres svar i spørgsmål 1.4.1-4 (Hvilken type projekt(er)?). Deres besvarelser er vist i Figur 24. Det er igen nødvendigt at understrege, at ikke alle kommuner har afgrænset projektarbejdet i overensstemmelse med denne undersøgelses definition af sociale teknologier, og at der således kan være projekter, der falder helt eller delvist uden for undersøgelsens rammer.

Figur 23

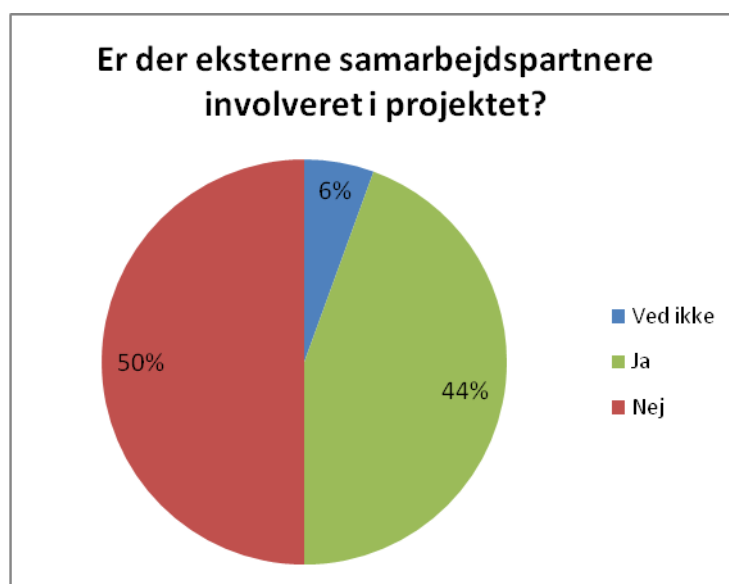

Figur 24

Figur 24 'Udviklingsprojekter' kendetegnes ved, at man ikke på forhånd kender til projektets slutresultater – de er ofte mere eksperimenterende. Dette signalerer en risikovillighed i kommunerne. Der er færre implementeringsprojekter, selv om disse typisk kendetegnes ved større resultatsikkerhed. Dette skal måske ses i sammenhæng med, at der findes begrænsede mængder sociale teknologier, der er afprøvet og systematisk evalueret, og dermed relevant i et implementeringsprojekt.

Hvilke samarbejdspartnere og videnskavere trækkes der eventuelt på?

I forlængelse af spørgsmål 1.4.1-4 blev respondenterne spurgt, om der er eksterne samarbejdspartnere involveret i projektet (spørgsmål 1.4.5). Besvarelserne er vist i Figur 25.

Figur 25

De 44 % procent der har svaret 'ja' udgøres af otte kommuner. I spørgsmål 1.4.6 fik de muligheden for at uddybe deres svar. En har blot svaret 'nej', mens tre andre har skrevet navnene på specifikke teknologier, uden at forklare hvem den eksterne samarbejdspartner er. Blandt de resterende fire er der nævnt: OPI-samarbejde, VISO, studerende fra uddannelsesinstitution, frivillige/frivilligcentre, konsulentfirmaer, private virksomheder. Alt i alt er det altså meget få kommuner og slet ingen regioner, der involverer eksterne samarbejdspartnere/videnshavere i deres projektarbejde med social IKT.

Opsamling og konklusion - spørgeskemaundersøgelser

Undersøgelsen tegner et billede af de danske bosteder, hvor kendskabet til sociale teknologier er udbredt, og hvor mange ser positive resultater af deres anvendelse. Dette gælder de fleste bosteder, men er der en overvægt af ældre (35+), fysisk funktionsnedsatte eller sansemæssigt funktionsnedsatte borgere på bostedet, er sandsynligheden for, at sociale teknologier er i aktiv brug mærkbart lavere. Det er mest unge beboere med et højt funktionsniveau, der benytter sig af teknologierne.

Teknologierne bliver primært set som en vej til underholdning og kommunikation i eksisterende sociale netværk, og bliver i lavere grad brugt til at skabe nye sociale bånd og til at hente viden.

Samarbejdet og erfaringsudvekslingen om social IKT på tværs af bosteder er begrænset, og opstår i de fleste tilfælde på bostedernes eget initiativ. Det er meget sjældent, at bostederne modtager støtte fra kommunen/regionen, eksempelvis til at skabe netværk med andre bosteder, men også støtte i form af viden og uddannelse. Det er ikke desto mindre primært viden og uddannelse bostederne efter eget udsagn savner fra deres driftsherrer. Udover det peger respondenterne på manglende ressourcer samt beboernes funktionsniveau som de største udfordringer for arbejdet med social IKT. Disse to udfordringer kan dog bunde i en manglende prioritering af og viden om området, hvilket igen kan skyldes manglende økonomisk og videnskæssig støtte fra driftsherrerne.

Hvorvidt ovenstående konklusioner kan generaliseres til alle danske bosteder for mennesker med funktionsnedsættelse er et spørgsmål om repræsentativitet. Som nævnt er der grund til at antage, at der blandt respondenterne er en overvægt af bosteder, der i forvejen har arbejdet med social IKT. Derfor tegner undersøgelsen muligvis ikke et korrekt billede af hele populationen. Til gengæld fortæller undersøgelsen om, hvordan arbejdet foregår på de bosteder, der rent faktisk arbejder med social IKT, og om de problemstillinger, erfaringer og udfordringer der gør sig gældende dér.

Denne vinkel er særligt interessant i sammenligning med analysen af kommunernes og regionernes eventuelle samarbejde med og understøttelse af disse bosteder, og deres arbejde med social IKT. Det billede analysen giver af dette arbejde er, at meget få af kommunerne og regioner har indarbejdet en indsats på området i deres strategiske planer. 12 respondenter har svaret, at de har en vision, målsætning eller strategi, men den reelle andel er uden tvivl mindre, da mange af spørgeskemaets 'andet'-felter har afsløret, at respondenterne ofte har haft en tilgang til begrebet social IKT, der afviger fra den definition, der ligger til grund for nærværende undersøgelse. Eksempelvis er administrative IT-systemer flere gange blevet nævnt som sociale teknologier. Konsekvensen må være, at andelen af positive besvarelser i analysens grafer, de skal tages med et gran salt. Man kan forestille sig, at denne begrebsforvirring er et udslag af en mangel på dybere viden om sociale teknologier og deres muligheder.

Analysen har ikke desto mindre vist, at visse kommuner arbejder fokuseret med social IKT, og har tovholdere, innovationsgrupper og arrangementer inden for området. Den generelle tendens er dog, at social IKT i bedste fald er en mindre del af en indsats på velfærdsteknologiområdet. De store forskelle i hvordan kommunerne/regionerne arbejder med social IKT – som blandt andet er tydeligt i deres forskellige måder at indsamle viden om området på – tyder på, at der ikke eksisterer en effektiv udveksling af erfaringer *på tværs* af kommunerne/regionerne. Det tyder ligeledes på, at prioriteringen af området er meget forskellig fra sted til sted.

Analysen har yderligere vist, at ikke kun udvekslingen mellem kommunerne/regionerne er mangelfuld, men at det samme gælder for udvekslingen med bostederne. I forhold til den relativt store udbredelse af sociale teknologier på bostederne, er driftsherrernes fokus på området meget begrænset. Og selvom der i visse kommuner og regioner er et fokus (oftest på forvaltningsniveau), er konkret støtte stadig savnet på langt de fleste bosteder.

Som nævnt i præsentationen af datamaterialet for denne del af undersøgelsen, er der en vis underrepræsentation af kommuner med lavt befolkningstal, og af sjællandske kommuner. Prioriteringen af social IKT kan næppe antages at være højere i kommunerne med få indbyggere. Det er derimod svært at sige, hvilken betydning det sjællandske bortfald har, men ser man på besvarelsen af spørgsmål 1.1.2 (Har man en vision/målsætning/strategi?) er der kun én ud af otte sjællandske kommuner, der har svaret 'ja', i forhold til fx fire ud af 21 kommuner i Hovedstaden. Der er altså ikke nogen umiddelbar årsag til at antage at social IKT er højere prioriteret i denne region. Derfor må nærværende analyse give et nogenlunde passende, i værste fald for optimistisk, billede af, hvordan området håndteres af landets kommunale og regionale forvaltninger.

Delundersøgelse 2 - Fagmiljøer

Gennem de senere år har der været en spirende interesse for udvikling og afprøvning af velfærdsteknologi og social IKT i en række fagmiljøer i Danmark. Der er for eksempel blevet gennemført projekter inden for området i etablerede miljøer – som fx universiteter – ligesom der er opstået nye fagmiljøer på feltet, herunder netværk og forhandlere af viden og konkrete teknologier.

For at få et samlet billede af udviklingen inden for social IKT, er det nødvendigt at se på, hvilke fagmiljøer, der eksisterer i Danmark anno 2012. Fagmiljøerne giver et billede af, hvordan der arbejdes med social IKT, hvor udviklingen er på vej hen, og hvilke organisatoriske forudsætninger og potentialer Danmark besidder i forhold til udvikling og implementering af social IKT på bosteder.

Delundersøgelse 2 er således en afdækning af fagmiljøer, der beskæftiger sig med social IKT. Afdækningen af fagmiljøer er ikke fuldkommen, idet der er begrænsninger ved den anvendte metode, men den giver et overordnet billede af, hvilke typer af fagmiljøer, der beskæftiger sig med social IKT, og hvilke teknologier, produkter og problemstillinger fagmiljøerne beskæftiger sig med.

Til delundersøgelse 2 er der lavet et oversigtsskema, der fungerer som bilag (Bilag 2) til den samlede rapport. På oversigtsskemaet findes web-adresser og kontaklinformationer til en stor del af de fagmiljøer, der refereres til i denne del af afdækningen.

Begrebsafklaring

Et fagmiljø er i denne undersøgelse defineret som en gruppe mennesker, der beskæftiger sig med udvikling og afprøvning eller undervisning/formidling af social IKT som en del af deres kerneydelse. For at give et bredere billede af, hvem der beskæftiger sig med social IKT i Danmark, er faglige netværk, der beskæftiger sig med vidensdeling inden for området, ligeledes inddraget.

Fagmiljøernes projekter er ofte kommunalt eller regionalt forankret, men kommuner og regioner defineres ikke i sig selv som et fagmiljø i delundersøgelse 2. Sociale tilbud vil heller ikke blive beskrevet i delundersøgelse 2, selv om man med rimelighed kan argumentere for, at disse i nogle tilfælde udgør fagmiljøer. Udvikling, afprøvning og formidling af social IKT kan imidlertid ikke opfattes som en del af bostedets kerneydelse, som det ser ud i dag. De sociale tilbuds arbejde med social IKT er beskrevet i delundersøgelse 1.

Fagmiljøer der beskæftiger sig med teknologi, der ikke hører inden for definitionen af social IKT (jf.), eller fagmiljøer der beskæftiger sig med social IKT i forhold til andre målgrupper end børn, unge og voksne med varige fysiske- og/eller psykiske

funktionsnedsættelser, der lever på bosteder (jf. rapportens indledende afgrænsning), er som udgangspunkt ikke beskrevet i denne afdækning.

Mange fagmiljøer skelner ikke mellem social IKT og velfærdsteknologi, men forstår social IKT som et hjørne af velfærdsteknologien. I de tilfælde hvor det ikke tydeligt har været muligt at afgrænse social IKT fra velfærdsteknologi, er fagmiljøet, eller konkrete projekter under fagmiljøet, ikke inddraget.

Metode

Delundersøgelse 2 er gennemført med udgangspunkt i en internetsøgning samt opfølgende interviews. Derudover er viden fra projektets øvrige to delundersøgelser inddraget enkelte steder, hvor det er blevet vurderet relevant.

Internetsøgning

Internetsøgningen er blevet gennemført i maj-juni 2012 ved anvendelse af søgemaskinen Google.⁷ Der er udelukkende blevet søgt på danske fagmiljøer. Der er blevet søgt på fagmiljøer, der beskæftiger sig med social IKT inden for området: børn eller voksne med varige fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, der lever på botilbud. Følgende søgestreng er blevet anvendt:

- handicap teknologi "kommunikationsteknologi" OR "social teknologi" OR "kommunikationshjælpemidler"
- "kommunikation" "social" "teknologi" udviklingshæmmede OR funktionsnedsættelse OR autisme OR autister OR spastikere OR spastisk
- "sociale medier" udviklingshæmmede OR funktionsnedsættelse OR autisme OR autister OR spastikere OR spastisk
- "social teknologi" udviklingshæmmede OR funktionsnedsættelse OR autisme OR autister OR spastikere OR spastisk
- "social it" udviklingshæmmede OR funktionsnedsættelse OR autisme OR autister OR spastikere OR spastisk
- social spilteknologi udviklingshæmmede OR funktionsnedsættelse OR autisme OR autister OR spastikere OR spastisk

⁷ Specifikt www.google.dk - den danske version.

- "social" "teknologi" (udviklingshæmmede OR funktionsnedsættelse OR autisme OR autister OR spastikere OR spastisk) (ask OR ikt OR kommunikationshjælpemidler).

Til alle søgestrengene tilføjes '-sus -handicapogit', da søgestrengene ellers er domineret af henvisninger til denne specifikke hjemmeside. AND er implicit mellem søgeord og parentes-grupper, hvor andet ikke er specificeret. Anførselstegn er af og til anvendt for at omgå Googles 'fuzzy search', altså søgen efter lignende/relaterede ord; ligeledes er de anvendt til at søge efter hele fraser frem for de enkelte ord (fx "sociale medier" i stedet for "sociale" og "medier").

Som hovedregel er de første 20 sider med søgeresultater blevet gennemgået – i nogle tilfælde er færre sider blevet gennemgået, da der ikke har været 20 relevante resultater.

De fagmiljøer der er fundet via internetsøgningen er katalogiseret i et oversigtsskema (se Bilag 2)

Interviews

Internetsøgningen er blevet suppleret med interviews med videnspersoner inden for de forskellige områder af fagmiljøerne. Der er blevet gennemført interviews med repræsentanter fra universiteter og udviklingsorganisationer (Alexandra Institutet og Aalborg Universitet, København), forhandlere (Abilia og deltagelse i workshop hos AB HandicHelp) og kommunikationscentre (Teknologi i praksis). Derudover er der gennemført interviews med andre enkeltpersoner, der vurderes at have en særlig viden om området social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser.

Det er vigtigt at understrege, at afdækningen af fagmiljøer ikke er fuldkommen. Dette skyldes bl.a.:

- Ikke alle fagmiljøer og projekter der relaterer sig til social IKT er at finde på internettet
- Det er muligt, at der er fagmiljøer, som kunne være relevante at referere til i denne afdækning, der ikke har ladet sig indfange af internetsøgningens specifikke søgekriterier
- Mange fagmiljøer beskæftiger sig med velfærdsteknologi i bred forstand. Det har ikke været muligt ud fra søgningen, at vurdere hvorvidt og hvordan social IKT indgår som element i disse fagmiljøers arbejde

- Der kan være kommet ny viden og nye relevante fagmiljøer til, siden internetsøgningen blev gennemført
- Der er anvendt danske søgeord, hvilket betyder at danske fagmiljøer, der kommunikerer på engelsk muligvis er oversat
- Fagmiljøer som ikke specifikt beskriver deres arbejde som målrettet mennesker med funktionsnedsættelser, men i stedet bruger begreber som for eksempel inkluderende design, brugercentreret design, brugervenligt design, er ikke identificeret af søgningen selvom en del af dette arbejde kunne forstås som orienteret mod, eller vigtigt for, mennesker med funktionsnedsættelser. Et sådan område er for eksempel arbejdet med fysiske brugergrænseflader (TUIs) som ikke (som udgangspunkt) er målrettet mennesker med funktionsnedsættelser, men er generelt relevant for brugervenligt og oplevelsesorienteret IKT og design.

Fagmiljøerne

Trods en generelt stigende opmærksomhed på mulighederne inden for social IKT i forhold til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser er antallet af fagmiljøer inden for området stadig begrænset. Der findes imidlertid i Danmark institutioner og organisationer, der på forskellig vis beskæftiger sig enten overordnet eller specifikt med teknologi til mennesker med funktionsnedsættelser. For nogle institutioner/organisationer er arbejdet med social IKT kun et delelement i et projekt, for andre er social IKT en del af kerneydelsen. I denne afdækning er fagmiljøerne inddelt i:

- Universiteter og udviklingsinstitutioner
- Øvrige statslige institutioner
- Forhandlere og udviklere
- Kommunikationscentre eller tilsvarende
- Netværk

I praksis kan der være overlap og samarbejdsflader mellem de forskellige grupperinger. Dette vanskeliggør en afgrænsning af om arbejdet er forankret i fx et universitetsmiljø eller hos en forhandler. Det er også muligt, at der er fagmiljøer, der falder uden for ovennævnte grupperinger, og derfor ikke er beskrevet i afdækningen.

I det følgende vil ovennævnte fagmiljøer blive kort beskrevet.

Universiteter og udviklingsinstitutioner

Der findes i dag en række universiteter og enkelte udviklingsorganisationer, der arbejder systematisk med social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser. Universiteterne og udviklingsorganisationerne er kendetegnet ved projektorienteret udviklingsarbejde.

Følgende er eksempler på fagmiljøer, der har beskæftiget sig med udvikling af social IKT (herunder også betjeningsudstyr til social IKT):

- IT-Universitet i København
 - Udvikling af øjenstyring
 - Udvikling af EasyTube
- Aalborg Universitet, Aalborg
 - Udvikling af tungstyring
 - Smartphone til autister (HAND's projektet)
- Alexandra Instituttet
 - Udvikling af spil og alternativ betjening via brugerinddragelse (HandiVision-projektet)
- Aarhus Universitet
 - Touch Development - udvikling af touchskærm med tilhørende software
- Socialt Udviklingscenter SUS
 - Udviklings- og implementeringsprojekter om social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser

Dertil kan føjes andre universiteter, der har beskæftiget sig med evaluering af arbejdet med sociale teknologier på bosteder, som eksempelvis Danmarks Pædagogiske Universitet, der deltog i projektet "Implementering af teknologi" under Socialministeriet 2009-2011.

Hvad er det universiteterne laver?

Universiteterne beskæftiger sig i dag i højere og højere grad med velfærdsteknologi i bred forstand – herunder robotteknologi, smart home teknologi og sundhedsteknologi. De

universiteter og udviklingsorganisationer, der står nævnt ovenfor, har beskæftiget sig mere specifikt med social IKT eller betjeningsudstyr, der kan anvendes til betjening af en computer af mennesker med funktionsnedsættelser. Eksempler på universitetsprojekter, der hører under social IKT er blandt andet:

- Afprøvning og implementering af YouTube på bosteder for mennesker med funktionsnedsættelse samt udvikling af en simpel brugergrænseflade til YouTube (kaldet EasyTube) – IT-Universitetet
- Udvikling og afprøvning af specielt udviklede redskaber til en smartphone, der kan støtte mennesker med autismespektrumforstyrrelser – Aalborg Universitet
- Udvikling af tungestyring til betjening af en computer – samarbejde mellem Aalborg Universitet, Sahva A/S og TKS A/S
- Udvikling af spil styret ved fx kropsbevægelse – Alexandra Institutet A/S
- Udvikling og afprøvning af en fælles kommunikationsplatform i e-mailsystemet Herbor – Socialt Udviklingscenter SUS i samarbejde med udvikler og forhandler Flexsus
- Udvikling og afprøvning af softwareprogrammerne MEMOActive og MemoPlanner, der anvendes til digital dagsstruktur og kommunikation – Socialt Udviklingscenter SUS i samarbejde med udvikler og forhandler Abilia Aps.

Hvem henvender universiteterne sig til?

Målgrupperne for projekterne er i mange tilfælde bredt defineret. Det vil sige, at projekterne relaterer sig til fx mennesker med kognitive funktionsnedsættelser, der kan dække over mennesker med en bred række af vanskeligheder. Målgrupper der har deltaget i projekter er både børn og voksne, mennesker med primært kognitive funktionsnedsættelser og mennesker med primært fysiske funktionsnedsættelser (projekt "Implementering af teknologi" med bl.a. deltagelse fra SUS, ITU og DPU), mennesker med omfattende kognitive funktionsnedsættelser (projekt HandiVision med bl.a. deltagelse fra Alexandra Institutet) og unge mennesker med autisme (projekt HANDS med bl.a. deltagelse af Aalborg Universitet).

Arbejde og organisering

Universiteterne og udviklingsinstitutionernes arbejde er karakteriseret ved at være projektorienteret. Nogle projekter initieres af universiteterne selv, mens andre projekter igangsættes på baggrund af henvendelser fra fx regioner. Ingen har arbejdet med social IKT og handicap som en driftsopgave. Ingen af de projekter, som er gennemført, er umiddelbart blevet sat i drift efterfølgende, om end brugen af social IKT på nogle tilbud, der har deltaget i et projekt, er blevet en del af hverdagen.

De fleste universiteter arbejder med udvikling og afprøvning af prototyper. I flere af projekterne har der været virksomheder tilknyttet. Der er kun få eksempler på prototyper, som universiteterne har udviklet, der efterfølgende forhandles som et produkt. Et eksempel er studenterprojektet BarRefresh, som ledte til etableringen af en mindre virksomhed. BarRefresh ligger dog, ifølge undersøgelsens definition, i yderkanten af, hvad man kan kalde social IKT. Udviklingsorganisationerne SUS og Alexandra Institutet har primært beskæftiget sig med afprøvning, implementering og metodeudvikling i forhold til brugerinddragelse i teknologiudvikling, men har også indkøbt bistand fra universiteter og forhandlere til at stå for udvikling af konkret social IKT.

Samarbejde og finansiering

Alle universiteterne og udviklingsorganisationerne samarbejder i varierende grad med eksterne aktører. Samarbejdet kan være på tværs af universiteter, forhandlere og udviklere, sociale tilbud, kommuner og regioner. Mange af projekterne er finansieret af fonds- eller puljemidler. Organisationerne har ikke selvstændige midler, der kan anvendes til udvikling eller afprøvning af social IKT. Universiteterne benytter dog studerende i deres projekter, hvor de kan tilbyde den studerende at arbejde med social IKT, som en del af et bachelor- eller specialeprojekt. Eksempler på finansiering af projekter er fx satspuljemidler og Erhvervs- og byggestyrelsesmidler.

I øvrigt

Der findes en række projekter under universiteterne, der falder uden for denne undersøgelses målgruppe og afgrænsning af social IKT. De kan imidlertid være relevante at nævne, fordi projekterne har en overførselsværdi i arbejdet med social IKT på handicapområdet. Dette relaterer sig i særdeleshed til arbejdet med Living Labs. Der findes i dag flere Living Labs, hvor universiteter og forhandlere/udviklere afprøver teknologiske løsninger i borgerens hjem. Disse Labs tager udgangspunkt i udvikling og afprøvning af velfærdsteknologi i bred forstand og har kun begrænset fokus på social IKT, der dog kan udgøre et hjørne i Lab'et. Aarhus og Frederikshavn er eksempler på kommuner, der har etableret Living Labs. Aarhus Kommune er således undervejs med et

Living Lab på ældreområdet i 12 lejligheder på det kommunale plejehjem Vikærgården. Frederikshavn Kommune har etableret et Living Lab for 12 beboere med senhjerneskader, hvor Aalborg Universitet, University College Nordjylland og det private erhvervsliv bliver en integreret del af centret, der kommer til at danne ramme for gennemførelse af forsknings-, udviklings- og innovationsprojekter på hjerneskadeområdet. Netværket European Network of Living Labs indbefatter desuden Egmont Højskolen og Landsbyen Sølund, der har arbejdet specifikt med udvikling af kompenserende kommunikationsteknologi til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser som en del af Alexandra Instituttets Handivision Living Lab--projekt.

Andre projekter under universiteterne, der kun sporadisk hører under denne undersøgelses målgruppe og afgrænsning af social IKT, er forskning relateret til design, med fokus på rige æstetiske og oplevelsesmæssige kvaliteter så som: Materialitet, slow technology, kropslighed, smart textiles, pervasive design o.s.v.

Øvrige statslige institutioner

Der er med henvisning til internetsøgningen umiddelbart kun få statslige institutioner, der beskæftiger sig med social IKT. Af institutioner kan nævnes:

- Socialstyrelsen – herunder VIHS (der er fusioneret med HMI)
 - Socialstyrelsen arbejder med projekter, netværksdannelse og formidling af velfærdsteknologi – herunder social IKT.
- Fonden for Velfærdsteknologi, der har finansieret følgende projekter:
 - Smartphones der støtter børn og unge med ADHD
 - Digital kalender der hjælper mennesker med autisme med at holde styr på deres hverdag
 - Ny teknologi til selvaktivering af udviklingshæmmede voksne

Hvad laver disse øvrige statslige institutioner?

Socialstyrelsen har gennem de senere år beskæftiget sig systematisk med anvendelse af teknologi til mennesker med funktionsnedsættelser. I efteråret 2011 gennemførte styrelsen en afdækning blandt landets kommuner om anvendelse af velfærdsteknologi til ældre borgere og mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Der

var ikke et særligt fokus på socialt IKT i undersøgelsen, og kun få kommuner angav at arbejde med dette. Afdækningen viste i øvrigt, at brugen af velfærdsteknologi var mest udbredt på ældreområdet. Socialstyrelsen har desuden hjemmesiden Bo-Liv med beskrivelser af igangværende og afsluttede projekter, der har fokus på social IKT, og er i foråret 2012 blevet sammenlagt med Hjælpemiddelinstitutionen.

Fonden for Velfærdsteknologi har til formål at effektivisere den offentlige sektor ved at sikre demonstration og udbredelse af ny teknologi, der medfører bedre service til færre penge. Langt de fleste af fondens projekter har været gennemført på sundhedsområdet. Der er dog tre projekter, der har fokus på mennesker med funktionsnedsættelser og teknologi. De tre projekter ligger i yderkanten af afdækningens definition af social IKT. Projekterne er som følger:

Smartphones der støtter børn og unge med ADHD

Socialstyrelsen har afprøvet smartphones som støtte til børn og unge med ADHD. Børn med autismspektrumforstyrrelser eller ADHD er oftest visuelle tænkere og forstår visuelle informationer lettere end mundtlige beskeder. En PDA eller smartphone med ikoner, billeder, påmindelser og kalenderfunktion kan støtte børnene, så de nemmere kan modtage undervisning i den almindelige folkeskole samt øge deres selvstændighed.

Digital kalender der holder styr på autistens hverdag

København, Rødovre og Gladsaxe kommuner har i samarbejde med Socialt Udviklingscenter SUS, Kommunikationscentret i Hillerød, Abilia Aps og Alexandra Instituttet afprøvet en elektronisk kalender 'MEMOActive', der støtter borgere med autisme i planlægningen af deres hverdag. Kalenderen har en størrelse, så borgeren kan medbringe den. I kalenderen, der kan tilpasses den enkeltes behov for information, vises borgerens aktiviteter med billeder og forklarende lydfiler. Desuden har den elektroniske kalender en talefunktion, der dels understøtter kommende aktiviteter auditivt, dels giver borgeren glosser, der støtter kommunikation.

Ny teknologi til selvaktivering af udviklingshæmmede voksne

Bostedet Nexøhuset og Bornholms Regionskommune har i samarbejde med Abilia Aps og AKP Design afprøvet en teknologisk løsning, som kan understøtte selvaktivering hos voksne udviklingshæmmede. Der er tale om kendte teknologier til interaktion vha. elektroniske og computerstyrede aktiviteter, hvor den udviklingshæmmede aktiveres/sansestimuleres gennem fx pust, lyd, bevægelse, berøring m.m. Aktiviteterne kan udføres af beboerne alene, eller sammen med andre beboere og pårørende uafhængigt af tid, sted og personale til rådighed.

Hvem henvender øvrige statslige institutioner sig til?

De projekter der refereres til på Socialstyrelsens og Fonden for Velfærdsteknologis hjemmesider, har primært fokus på anvendelsen af social IKT til mennesker med kognitive funktionsnedsættelser som fx autisme og udviklingshæmning.

Arbejde og organisering

Videncenter for Handicap og Psykiatri (VIHS) under Socialstyrelsen har som sin primære opgave at oppebære og udvikle almen, grundlæggende og specialiseret viden, samt viden om indsatser og effekten heraf – også internationalt. VIHS koordinerer samt deltager i prøvnings-, forsknings- og informationsvirksomhed på hjælpemiddelområdet.

Hjælpemiddelinstitutionen blev i foråret 2012 en del af Socialstyrelsen. Socialstyrelsen er lige nu ved at lave en strategi på velfærdsteknologiområdet. Socialstyrelsen samarbejder med kommuner i deres velfærdsteknologiprojekter under Fonden for Velfærdsteknologi. Derudover laver de bred formidling og netværksdannelse, for alle der arbejder, forsker eller udvikler løsninger inden for velfærdsteknologi – både deltagere fra offentlige instanser, virksomheder, universiteter og andre vidensmiljøer.

Fonden for Velfærdsteknologi er etableret som en del af regeringens finanslov for 2012 (fonden er en udløber af ABT-fonden, der har fungeret siden 2009). Fonden har pt. lukket for nye projektansøgninger, da der fremadrettet skal fokuseres på større strategiske satsninger og velafprøvede løsninger på brede tværsektorielle indsatsområder. Fondens indeværende midler skal derfor gå målrettet til regeringens satsning på at udbrede de velfærdsteknologiske løsninger, der har vist det største potentiale, og hvor teknologien er moden.

De projekter der modtager penge fra Fonden for Velfærdsteknologi, har en kommune som hovedansøger. Derudover kan der deltage forhandlere, konsulentvirksomheder, sociale tilbud, forskningsinstitutioner mv. i projekterne.

I øvrigt

En af Hjælpemiddelinstitutionens tidligere konsulenter med mange års erfaring i arbejdet med implementering af teknologi, problematiserer i et telefoninterview den eksisterende indsats i arbejdet med anvendelse af social IKT på bosteder. Følgende udfordringer og anbefalinger fremhæves: 1) Det pædagogiske personale mangler ofte tekniske forudsætninger. Teknologi skal ind i grunduddannelser og tilbydes som efteruddannelse med henblik på at give pædagogerne den tilstrækkelige kompetence til at tage teknologi i

anvendelse. 2) Borgere på bosteder mangler sociale netværk. Arbejdet med social IKT skal gå i hånd med en bredere indsats i forhold til at skabe sociale netværk for mennesker på bosteder. Implementering af IKT giver kun mening, hvis borgeren har et netværk at skrive sammen med. 3) Lovgivningen understøtter ikke anskaffelse af social IKT til mennesker med behov herfor, idet social IKT (computere) i dag ikke kan bevilges til borgere på bosteder - til trods for de muligheder teknologien tilbyder i forhold til at kompensere for borgerens vanskeligheder med at skabe eller etablere sociale netværk.

Forhandlere og udviklere

Der findes i Danmark en række forhandlere, der sælger produkter inden for området social IKT. Overordnet kan forhandlerne inddeles i to grupper: Forhandlere der sælger social IKT specielt udviklet til mennesker med funktionsnedsættelser, og forhandlere der sælger kompenserende teknologi til mennesker inden for andre målgrupper. Følgende listes eksempler på forskellige forhandlere og deres produkter.

Hvad laver forhandlere og udviklere?

Forhandlere af dedikerede kommunikationssystemer og hjælpemidler:

- *Abilia* udvikler, producerer og sælger moderne hjælpemidler til mennesker med funktionsnedsættelser inden for områderne kommunikation, kognition, varsling og omverdenskontrol. Af produkter kan nævnes MemoPlanner/MEMOActive, RollTalk og Programsnedker
- *Curaga* arbejder med udvikling af teknologi, der kan forbedre hverdagen for mennesker med kognitive udfordringer. Curaga har udviklet MOBI:DO, der hjælper med at skabe overblik og fastholde fokus. MOBI:DO indeholder personligt tilpassede guider og tjeklister direkte på brugerens telefon
- *Flexsus* arbejder for at gøre Internettets muligheder tilgængelige for mennesker med kognitive handicap. Flexsus har udviklet e-mailsystemet Herbor og LIGETIL PC, der er en computer specielt udviklet til mennesker med kognitive handicap
- *Handikram* tilbyder specialprogrammer til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser og udvikler IT-systemer specielt efter kundens behov
- *IKT-konsulenten* beskæftiger sig med tekniske løsninger til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser indenfor PC, tablets,

smartphones, kommunikationsteknologi samt specialstyringer til elektronisk legetøj som playstation, wii, fjernstyrede biler mm.

- *Tobii* er leverandører af alternative kommunikationssystemer til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser fx talemaskiner. Tobii tilbyder også betjeningsudstyr såsom øjenstyring, kontakter og touch screens
- *AB Handic Help* forhandler hjælpemidler til børn og voksne med handicap. De har et stort udvalg af talemaskiner, speciallegetøj og kontakter til styring af elektronisk legetøj og computere. Specielle computerprogrammer som førskoleprogrammer og ordprædiktionsprogrammer
- *Marsoft* forhandler hjælpemidler til kommunikation til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser
- *Fanø Soft* forhandler kommunikationssystemer fx talemaskiner og hjælpemidler til kommunikation til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser
- *Dal-pres aps* forhandler programmer, datatilbehør & kommunikationssystemer specielt indenfor handicapområdet fx talemaskiner og boardmaker
- *Inklusion online* er en webshop, der forhandler produkter til børn med særlige behov
- *JyskHandi* forhandler kommunikationskompenserende hjælpemidler til børn og voksne
- *Selinas Verden* er et spil, der henvender sig til sprogligt udfordrede børn i alderen ca. 2-4 år, der har behov for at lære tegn til tale
- *ASK* forhandler kommunikationshjælpemidler til mennesker med kommunikationshandicap og hjælpemidler til betjening af IKT for mennesker med fysiske funktionsnedsættelser.

Forhandlere af teknologi der oprindeligt er udviklet til andre målgrupper:

- Prolog Development Center,
- Mikro Værkstedet,
- LetNet,
- DukaPC

- I-Touch

Disse forhandlere leverer bl.a. følgende produkter:

- Dictus er et system til genkendelse af daglig tale. Ved hjælp af Dictus kan du tale til din computer, og dine ord kommer straks og præcist ind i dine MS Office programmer
- Læse- og skrivestøttende programmer fx CD-ORD der kan bruges til oplæsning af tekst i Word, på internettet, i PDF-dokumenter, i e-mails og i mange andre digitale miljøer samt diverse scannere der kan scanne svære ord eller sætninger ind på computeren, så de kan læses op
- LetNet 2 gør det let at lære og bruge både computer og internet. LetNet 2 har en enkel og intuitiv brugerflade med store ikoner og læsevenlig tekst
- DukaPC er en brugervenlig computer, der er skræddersyet til ældre. DukaPC giver en nem og enkelt måde at holde kontakt til familie og venner på via e-mail, videotelefon (Skype) og facebook
- I-Touch der sælger simple brugergrænseflader til kommercielle formål fx ejendomsmægleres produktpræsentationer, og nu er i gang med at udvikle en simpel digital opslagstavle til et bosted for mennesker med autisme.

Hvem henvender forhandlere og udviklere sig til?

Den teknologi der er udviklet specielt til mennesker med funktionsnedsættelser er udviklet til både mennesker med kognitive og/eller fysiske funktionsnedsættelser. Den øvrige kompenserende teknologi er udviklet primært til ældre borgere og personer med læse- og stavevanskeligheder – men kan også anvendes af mennesker med kognitive og/eller fysiske funktionsnedsættelser, hvis de tilpasses deres særlige behov - dette er forhandlerne opmærksomme på.

Arbejde og finansiering

Der er stor forskel på forhandlerens kerneydelser. Hovedparten af forhandlerne har deres produkter som kerneydelse, men der er også forhandlere der primært lever af at sælge konsulentbistand, teknologiafdækninger, viden og undervisning. Af de forhandlere der

udvikler og forhandler dedikerede kommunikationssystemer og hjælpemidler, er der enkelte som desuden indgår i tværfaglige projekter for at videreudvikle deres produkter. Her kan fx Abilia og Flexsus, der har deltaget i ABT-fonds projekter og SATS-pulje projekter, nævnes.

Kommunikationscentre

Der findes i dag en række kommunikationscentre fordelt rundt i landet. Umiddelbart efter strukturreformen fandtes der 22 kommunikationscentre. I dag er enkelte blevet sammenlagt eller lukkede. Kommunikationscentrene var tidligere knyttet til amterne, men er i dag overtaget af kommuner og regioner. Kommunikationscentrene leverer bl.a. specialundervisning, afdækninger og teknologiafprøvnings til mennesker med tale-, syn- og/eller hørehandicap. Mange kommunikationscentre har en særskilt teknologiafdeling med computerstyrede hjælpemidler til forskellige former for handicap.

Kommunikationscentrene kendetegnes ved at have en højt specialiseret viden i forhold til deres målgrupper - også i forhold til anvendelsen af teknologi som kompenserende hjælpemiddel. Underviserne er fortrinsvist audiologopæder samt speciallærere. Følgende vil den del af Kommunikationscentrenes arbejde, der vedrører teknologi, blive beskrevet.

Hvad er det kommunikationscentrene laver?

De fleste kommunikationscentre arbejder i dag med afprøvning af teknologi, som det er muligt at bevilge inden for lovgivningens rammer (Lov om social service, Lov om specialundervisning, Folkeskoleloven mfl..). Eksempler på sådan teknologi er fx talemaskiner til mennesker med talehandicap og computerprogrammer til svagtseende eller ordblinde. Social IKT og computere betragtes i dag ikke som hjælpemidler, og derfor arbejdes der som udgangspunkt ikke – som en del af kommunikationscentrenes ydelseskatalog – med social IKT. Der er dog enkelte kommunikationscentre, der via eksterne midler fra fx puljer og fonde, arbejder mere bredt med social IKT.

Kommunikationscentret i Hillerød har således gennem en årrække deltaget i projekter på bosteder, hvor der er blevet arbejdet med social IKT som softwareprodukterne Herbor og Skype. Kommunikationscentrenes arbejde er som udgangspunkt ikke udvikling af teknologi, men der er formentlig teknologiudviklere, der trækker på kommunikationscentrenes erfaringer og ønsker til tilpasninger af teknologi til mennesker med udviklingsforstyrrelser.

Hvem henvender kommunikationscentrene sig til?

Kommunikationscentrenes målgruppe er kommuner og regioner, der har borgere med et kommunikationshandicap, der kan få bevilget hjælp efter loven (jf. ovenstående), deres pårørende eller fx pædagogisk personale på et bosted, der skal støtte borgeren i at tage teknologi i anvendelse. Målgruppen er også fx bosteder der vælger at indkøbe ekspertisen fra kommunikationscentret til at få undervisning eller måske bare en introduktion til hvilken social IKT – eller anden teknologi – der er relevant for borgerne. Mange kommunikationscentre fungerer i dag som private virksomheder, hvor der kan købes ydelser inden for centrets vidensområde. Dette gør, at målgruppen potentielt kan være bred og mangeartet inden for vidensområdet ”kommunikationshandicap”.

Kommunikationscentrenes arbejde og organisering

Kommunikationscentrene tilbyder rådgivning, specialundervisning, afdækning og afprøvning af teknologiske hjælpemidler til både børn og voksne. Som udgangspunkt er kommunikationscentrene således driftsorganisationer. Som ovenfor beskrevet har strukturreformen imidlertid betydet, at kommunikationscentrene fungerer mere som private virksomheder med salg for øje. Dette betyder, at nogle i højere grad end tidligere finder ekstern finansiering til fx gennemførelse af projekter. På kommunikationscentret i Hillerød har man som det muligvis eneste kommunikationscenter en helt projektafdeling, der arbejder med formidling om og implementering af teknologi, og i særdeleshed social IKT, på bosteder.

Samarbejder og finansiering

En væsentlig del af kommunikationscentrenes finansiering kommer fra kommuner og regioner, der køber deres ydelser til borgere. Dette gælder primært teknologi, der kan bevilges inden for lovens rammer. Finansiering af arbejdet med social IKT hentes derimod først og fremmest fra fx puljer og fonde. Kommunikationscentrene samarbejder først og fremmest med aktører internt i kommunen. Det kan være kommunens egne tale-, hørepædagoger, personale og beboere på bostederne. Derudover arbejder nogle af kommunikationscentrene tæt sammen med de forhandlere, hvis produkt skal afprøves. I den udstrækning at kommunikationscentrene indkøbes til at yde bistand i et projekt, samarbejder de med en række andre fagmiljøer – det kan fx være universiteter og uddannelsesorganisationer. Kommunikationscentrene har desuden deres eget netværk DTHS, i hvilket der vidensudveksles og arbejdes med standardiseringer. Det er imidlertid uvist i hvor høj grad, der vidensudveksles i forhold til teknologiske hjælpemidler og i særdeleshed i forhold til erfaringer med implementering af social IKT.

I øvrigt

Kommunikationscentrene har højt specialiseret viden i forhold til, hvilke teknologiske hjælpemidler der findes – herunder betjeningsudstyr der kan anvendes til social IKT. Ligeledes har personalet typisk viden om, hvilken social IKT der meningsfuldt kan tages i anvendelse af borgere med forskellige funktionsnedsættelser. I de i denne undersøgelse gennemførte rundbordssamtaler blev kommunikationscentrene fremhævet som væsentlige videnshavere i forhold til afdækning af borgerens muligheder for at anvende social IKT. Der er imidlertid kun få kommunikationscentre, der arbejder med systematisk implementering af social IKT.

Netværk

Der er i dag forskellige netværk, der beskæftiger sig med vidensdeling og -udvikling i forhold til social IKT. Netværkene har forskellige karakter, der spænder fra Facebook-grupper etableret af enkeltpersoner der beskæftiger sig med mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, til større netværk etableret af organisationer. Der findes ligeledes netværk, der udelukkende er digitale, netværk der primært er "fysiske" (fungere via eksempelvis konferenceaktiviteter) og netværk der forsøger at kombinere konferenceaktiviteter med et online-forum. Følgende er eksempler på netværk:

ISAAC-Danmark - International Society of Augmentative and Alternative Communication i Danmark- er en privat interesse- og medlemsorganisation baseret på frivillig arbejdskraft. ISAAC-Danmark har til formål at fremme kendskabet til alternativ og supplerende kommunikation (AAC) og opmuntre til, at der bliver taget initiativer til at udvikle området. ISAAC er etableret som en international organisation (mere om denne i delundersøgelse 3 om internationale erfaringer), der har eksisteret siden 1983, mens den danske afdeling blev oprettet i 1989. Den danske afdeling afholder en årlig konference, mens den internationale organisation afholder konference hvert andet år. Der udsendes løbende nyhedsbreve til organisationens medlemmer.

HIT-Messen – er Hjælpemiddelinstitutets (HMI) årlige messe for fagpersoner, der beskæftiger sig med teknologi til mennesker med funktionsnedsættelser. HMI har desuden et kommunikationsforum, hvor fagpersoner løbende kan præsentere erfaringer og resultater i forhold til brug af velfærdsteknologi og social IKT. Hjælpemiddelinstitutet blev i 2012 lagt ind under Socialstyrelsen og organisationen IBOS har overtaget HIT-Messen, der fra 2012 bliver kaldt IKT-Messen

REHAB-Messen – eller Health & Rehab Scandinavia - er en stor fagmesse inden for social- og sundhedssektoren. Health & Rehab Scandinavia er en international messe, der repræsenterer det politiske, administrative og faglige niveau fra Skandinavien og resten af verden. Hertil kommer, at messen lægger vægt på at have brugerne som målgruppe. REHAB-Messen har traditionelt fokus på velfærdsteknologi og præsenterer kun meget lidt social IKT.

NIW – Nordisk Innovationsnetværk for velfærdsteknologi - er støttet af nordisk ministerråd og har Socialstyrelsen som dansk partner. NIW har til formål at skabe vidensdeling mellem relevante aktører, der beskæftiger sig med velfærdsteknologi. På lang sigt ønsker man at styrke Nordens position inden for eksport af velfærdsteknologi. Ved tilmelding til netværkets digitale service, gives abonnenten løbende opdateringer om, hvilke projekter der er i gang – også inden for social IKT – i de nordiske lande.

Kommunale netværk – en del kommuner har lavet IT-strategier for borgere med funktionsnedsættelser i forhold til, at borgerne skal kunne benytte sig af digitale medier. I Aalborg har man således uddannet et stort korps af ambassadører, der kan støtte borgere i at bruge fx Nem-ID. Kun få kommuner har ambassadører, der varetager opgaver i forhold til social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser. Eksempler på kommuner der på forvaltningsniveau har etableret et netværk – et såkaldt task-force - på området er Gentofte og Lyngby-Taarbæk Kommuner. I Region Sjælland er 17 kommuner desuden gået sammen om at fremme afprøvning og implementering af velfærdsteknologier på ældre, social/handicap og sundhedsområdet med henblik på at sikre effektivisering. I projektet der kaldes Velfærdsinnovation Sjælland (VIS) er der kun meget lidt fokus på social IKT. To projekter ud af ca. 100 har umiddelbart omhandlet brug af social IKT, og ingen af de 17 kommuner angiver til VIS, at de har ønsker om at sætte projekter i gang, der relaterer sig til social IKT hos borgere med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser⁸.

Facebook-grupper fungerer i dag som mere uformelle netværk for vidensdeling i forhold til bl.a. social IKT til børn og voksne med handicap. Eksempler på disse er LEV's iPad-gruppe på facebook og facebook-gruppen 'Apps til børn og voksne med specielle behov'.

Hvad er det netværkene laver?

Nogle af netværkene er som beskrevet ovenfor afgrænset til at fokusere på et enkelt område som fx applikationer, mens hovedparten af netværkene beskæftiger sig bredt med kommunikationsteknologi. Enkelte netværk som fx Rehab-messen beskæftiger sig

⁸ At der under VIS kun er sat ganske få projekter i værk inden for denne afdæknings fokusområde, skal ses i sammenhæng med VIS' fokus på velfærdsteknologi og effektivisering.

først og fremmest med velfærdsteknologi i bred forstand - det vil eksempelvis sige sundhedsteknologi.

Hvem henvender netværkene sig til?

Målgrupperne for de forskellige netværk favner bredt. Der er netværk som målretter sig udviklere og forskere inden for velfærdsteknologi og social IKT, og netværk der målretter sig fagpersoner, der er i direkte kontakt med slutbrugeren – herunder også pårørende. En del af ISAAC's medlemmer er også slutbrugere selv, men det generelle billede er, at det er vanskeligt at finde netværk, der har slutbrugeren som målgruppe – særligt slutbrugere med kognitive handicap.

Finansiering

Netværkene finansieres forskelligt. I flere tilfælde er netværkene finansieret af projektmidler i opstartsfasen, hvorefter netværket overtages af en passende organisation, der efterfølgende har ressourcer til at opretholde netværket. Flere af netværkene baserer sig på frivillighed og brugeropbakning og har ingen eller begrænsede driftsmidler. Som udgangspunkt er de konferencer og messer der knytter sig til netværkene – eller som i sig selv udgør et netværk – finansieret af brugerbetaling.

Opsamling og konklusion – faglige miljøer

Der er i Danmark en stigende interesse for udvikling og afprøvning af digitale løsninger til mennesker med funktionsnedsættelser inden for en række fagmiljøer. Interessen for udvikling af velfærdsteknologi har skabt nye samarbejdsrelationer mellem forhandlere, forskningsmiljøer og kommuner/regioner, og etableringen af tværfaglige projekter og Living Labs indikerer, at udviklingen af velfærdsteknologiske løsninger understøtter såkaldte OPI-samarbejder (offentlig-privat-innovation). Dette kan skyldes behovet for tværfaglig vidensudveksling inden for det højt specialiserede område, men det kan også skyldes de tilgængelige støttemuligheder. Eksempelvis er det kun muligt for forhandlere eller universiteter/udviklingsmiljøer at opnå støtte fra Fonden for Velfærdsteknologi, hvis de samarbejder med en kommune om et konkret projekt.

Selv om der i de faglige miljøer er stor interesse for velfærdsteknologi og smarthome-løsninger, såsom spiserobotter og støvsugere, er der kun begrænset fokus på udvikling og afprøvning af social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser i Danmark.

For nogle institutioner/organisationer er arbejdet med social IKT et delelement i et projekt, for andre er udvikling af social IKT en del af kerneydelsen. I forhold til projekterne er der fokus på at udvikle, afprøve og implementere social IKT. De projekter der gennemføres i de faglige miljøer synes umiddelbart at være relativt lokalt forankret. Ser man bort fra de nævnte netværk og forholder sig til konkrete teknologier, er der ikke mange – umiddelbart ingen – projekter der efter projektafslutning implementeres på landsplan. Der er til gengæld udviklet enkelte produkter i fagmiljøerne (på universiteterne) der efterfølgende sættes i drift (som beskrevet med virksomheden Curaga), ligesom der er forhandlere som drifter et produkt, der er resultatet af et tværfagligt projekt (Abilias MEMOActive).

Der er gennem de senere år etableret en række faglige netværk, der beskæftiger sig med digitale løsninger. ISAAC er umiddelbart et af de ældste netværk inden for området, idet den internationale afdeling blev etableret i 1983. Gennem de senere år har EU været med til at støtte etableringen af nye netværk, der har til formål at understøtte udviklingen eller vidensdelingen inden for specialteknologi. Danmark er kun i begrænset omfang involveret i disse, og som inden for de øvrige faglige miljøer har social IKT også her kun en lille plads.

De netværk der er etableret er målrettet forskningsmiljøer og fagpersoner. Der er kun få netværk, der er målrettet slutbrugeren, særligt hvis slutbrugeren har en kognitiv funktionsnedsættelse. Det har ikke været muligt at finde faglige netværk om social IKT for mennesker med fx udviklingshæmning.

Delundersøgelse 3 - International undersøgelse

Sociale Udviklingscenter SUS har gennem årene udviklet internationale samarbejdsrelationer til innovatører og IT-virksomheder i bl.a. Canada, England, Norge og Sverige. Gennem dette samarbejde er det blevet tydeligt, hvilket stort potentiale der findes i anvendelsen af social IKT i forhold til mennesker med funktionsnedsættelser. Og erfaringen er, at Danmark kun sporadisk og i mindre omfang trækker på internationale erfaringer med anvendelse af social IKT i forhold til mennesker med funktionsnedsættelser. Det betyder, at mængden - og dermed potentialet - af relevant social IKT, der kan tages i anvendelse af målgruppen, begrænses.

Følgende vil resultaterne af en international afdækning blive præsenteret. Formålet med studiet af social IKT i udlandet er at tilføje ny viden til det danske arbejde med social IKT på specialområdet. Det er ligeledes intentionen med delundersøgelsen at belyse udviklingstendenser inden for konkrete teknologier og deres anvendelse.

Denne delundersøgelse præsenterer et studie, der belyser følgende:

- Forskellige typer social IKT der arbejdes med i udlandet
- Formål med teknologierne
- Internationale netværk og miljøer for social IKT.

I de tilfælde, hvor det har været muligt at indsamle erfaringer om brugen af social IKT, er dette beskrevet.

Med henblik på at begrænse omfanget af den internationale undersøgelse skal relevante links, kontaktinformationer mv. hentes i et separat dokument. Se Bilag 3.

Metode

I en undersøgelse af international social IKT og erfaringer med brugen af teknologier, er det ikke praktisk muligt at gennemføre en fuldstændig udtømmende kortlægning af tilgængelig og internationalt anvendt social IKT. Afdækningen er derfor gennemført efter 'sneboldmetoden'⁹ med afsæt i SUS' internationale netværk, som er blevet bedt om at videreformidle kortlægningens spørgsmål til deres netværk etc., hvorefter viden "oprulles". Netværket, der er inddraget her, består primært af udenlandske universiteter og dernæst af en mindre gruppe private it-virksomheder og it-leverandører.

⁹ Sneboldmetoden er i denne undersøgelse anvendt induktivt ved at benytte kontakter og netværk til at gøre det undersøgte felt større og større "nedefra", idet flere og flere aktører og miljøer er oprullet via indledende kontakter.

Undersøgelsen af internationale erfaringer er gennemført således:

1. Der er udarbejdet en engelsksproget skrivelse med opfordring til at bidrage til afdækningen (inkl. et faktaark med formål og baggrund om afdækningsprojektet).
2. Skrivelsen er mailet til SUS' internationale netværkskontakter og lagt på en gruppe på det professionelle LinkedIn om teknologi, på en Facebook-gruppe om iPads til mennesker med udviklingshæmning og på en Facebook-side om sociale applikationer (herefter apps) til børn og voksne med funktionsnedsættelse.
3. Besvarelser er sendt til SUS, hvor de er læst og systematiseret og i de fleste tilfælde undersøgt via yderligere desk-research på fx software og kontaktpersoner.

Intentionen med dette er at undersøge forskellige former for social IKT, der er erfaringer med internationalt og hvilke tendenser og fremtidsmuligheder, der er inden for området. På den måde kan det internationale studie bidrage med viden, inspiration og konkrete ideer til fremtidige indsatsområder.

Resultater

Dette kapitel præsenterer viden om udenlandske fag- og vidensmiljøer, der beskæftiger sig med social IKT. Disse miljøer beskrives efter følgende struktur:

- Universitetsmiljøer
- IT-virksomheder – herunder forhandlere og udviklere
- Andre vidensmiljøer og -institutioner
- Teknologi

Universitetsmiljøer

I den angelsaksiske universitetsverden – England, Skotland, USA og Australien - samt i Sverige og Norge, er der i sammenligning med Danmark en længere og mere udbredt tradition for at etablere institutter og afdelinger for forskning i handicap¹⁰, og i visse tilfælde udviklingscentre med fokus på forskning og innovation i blandt andet social IKT og andre teknologiske hjælpemidler. Den historiske udvikling og prioritering af handicapforskning på universiteterne afspejler sig i dette studie om social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, idet delundersøgelse 3 særligt har fokuseret på relevant viden og brugbare og inspirerende it-eksempler fra disse

¹⁰ Se fx SFI's kortlægning: "Aktuel skandinavisk og britisk handicapforskning" (SFI, 11:44) fra 2011.

lande. Nedenfor beskrives de mest interessante universitetsmiljøer, som Socialt Udviklingscenter SUS samarbejder med eller er i løbende kontakt med:

- **CanAssist, University of Victoria, Canada**

Har i mere end ti år forsket i og udviklet software og simplificerede brugergrænseflader, fx CanConnect, Hook (iPod), EasyTunes (iTunes), samt hardware-løsninger med fokus på at gøre teknologi brugbar for mennesker med fysiske eller kognitive handicap. CanAssist har udarbejdet rapporten "Digital Dialogue"¹¹ om bl.a. erfaringer hos over 300 personer med udviklingshæmning med at bruge sociale medier såsom internet, YouTube, Facebook mv. Et vigtigt resultat er, at 71 % bruger sociale medier i mere eller mindre udstrækning, 15 % bruger kun computeren (uden sociale medier) og 14 % bruger ikke computer. Sociale medier er generelt ikke tilpasset denne gruppe, men har et stort potentiale for at være en "social equalizer" i forhold til mennesker uden handicap og det øvrige samfund.

- **Nottingham Trent University (NTU), England**

Afholder årligt en konference – ITAG - om innovation af interaktive teknologier og læringsspil (serious games) til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. Der er fokus på interaktive læringsspil og apps, der kan styrke uddannelse, sundhed, sociale kompetencer, selvbestemmelse mv. Konferencen er international og udtryk for universitetets samarbejde og netværk internationalt. SUS har deltaget i ITAG-konferencen i 2011 med oplæg om EasyTube. SUS's samarbejdspartner her er professor David Brown, der i en årrække har ledet udviklingen af interaktive spil i tæt samarbejde med brugere med handicap og en stor lokal specialskole, The Oakfield School i Nottingham. Dette praksissamarbejde er en vigtig del af NTUs succes.

- **Certec, Lunds Universitet (Sverige)**

Indsamler viden og forskning samt udvikler og afprøver high og low tech-løsninger til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. En særligt spændende dimension i Certecs virke er fokus på designkoncepter for teknologi, hvor teknologi gøres brugbar gennem "menneskenær designudvikling"¹². Designet af fx brugergrænseflader eller hardware er genstand for forskning og udvikling, da dette anses som væsentligt for brugerens udbytte af teknologien. I tilknytning til

11 CanAssist (2011): Digital Dialogue: An Analysis of Social Media Access People with Developmental Disabilities, CanAssist, University of Victoria.

12 Se <http://www.certec.lth.se/forskning/>

Certec er etableret en *Drømmaskinfabrik*¹³, hvor projektforslag, udvikling af teknologi, afprøvning og udstilling mødes. SUS har i 2009 også besøgt Certec med samarbejdsparterne i projektet "Implementering af teknologi". Der er bl.a. herigennem etableret kontakt til flere forskere på Certec, bl.a. Bodil Jönsson, Per-Olof Hedvall og Arne Svensk.

- **School of Computing, University of Dundee (Skotland)**

Universitetets School of Computing udbyder undervisning og varetager forskning på tre hovedområder, der er tilknyttet forskningsgrupper: 1) It-hjælpemidler og sundhedsteknologi - med fokus på softwaredesign og tilgængelighed i forhold til behov hos ældre mennesker og mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, 2) computersystemer - med fokus på såkaldt kunstig intelligens, og 3) design af interaktive systemer. School of Computing afholder løbende en række forskningsseminarer, hvor afdelingens store forsker- og studentergruppe præsenterer deres arbejde.

Tabel – Nationale databaser over teknologi (software, hardware, it-hjælpemidler)

I en rapport fra EU-kommissionen "The Demographic Change – Impacts of New Technologies and Information Society" bliver det europæiske marked med it-virksomheder primært i forhold til hjælpemiddelteknologi karakteriseret som stærkt fragmenteret i nationale og nogle gange regionale under-markeder, som aktuelt står svagt.¹⁴ Rapporten indeholder også en opgørelse over en række nationale databaser over teknologi (igen primært hjælpemiddelteknologi) til handicap- og ældreområdet, som er værd at kende med henblik på at få overblik over leverandører og udbuddet af teknologi på det europæiske marked. Der findes ikke en tilsvarende database kun for social IKT.

Database	Land
EASTIN	Giver adgang til data fra de nationale databaser i Belgien, Danmark, Frankrig, Tyskland, Italien, Spanien og UK
Handynet	Østrig
Vlibank	Belgien
HMI-Basen	Danmark

¹³ Se <http://www.certec.lth.se/forskning/droemmaskiner/>

¹⁴ The Demographic Change – Impacts of New Technologies and Information Society, 2005, http://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/lot7_ict_finalreport_en.pdf

HANDICAT	Frankrig
REHADAT	Tyskland
Assist Ireland	Irland
SIVA	Italien
CEAPAT	Spanien
Vilans: Hulpmiddelen Wijzer Handy Wijzer	Holland
NAV	Norge
Catalogo Nacional de ayudas técnicas	Portugal
H-info Hjälpmedels-institutet: HIDA	Sverige
DLFDATA	UK

Tabel 6

IT-virksomheder – producenter, forhandlere og udviklere

I dette afsnit beskrives kort et udvalg af relevante udenlandske it-virksomheder, der er producenter, leverandører (forhandlere) og/eller udviklere af social IKT. Undersøgelsen af markedet viser tydeligt, at der primært er tale om engelske og amerikanske it-virksomheder. Dette skal formentligt ses i sammenhæng med, at man her har større markeder med flere potentielle aftagere/købere, og at det samtidig er lande, hvor man har arbejdet med området i væsentligt længere tid, end tilfældet er i Danmark.

- **AbleNet** - www.ablenetinc.com

AbleNet er en amerikansk it-virksomhed, der laver eller forhandler over 800 forskellige teknologier. Det er tale om spilteknologi til læring, kommunikationsredskaber eller IKT til øget selvhjulpethed. Der sælges til både ældre- og handicapområdet – både til brugere og personale på fx specialskoler og plejehjem mv. AbleNet har fokus på IKT-løsninger som talemaskiner, betjeningsudstyr, software til

smartphones mv.

- **RJ Cooper & Associates Inc.** – www.rjcooper.com

RJ Coopers er et stort engelsk firma, der sælger både apps, iPad-Accessories, software og hardware til mennesker med særlige behov. Hovedvægten af forretningen er på betjeningsudstyr, der gør fx tabletcomputere enklere at anvende. Eksempler på social IKT er apps til iPad for specialundervisningsformål og en lang række betjeningsteknologier til iPads såsom switches, 0/1-kontakter, remote control mv.

- **Inclusive Technology Ltd.** - www.inclusive.co.uk

IT – Inclusive Technologies er også et engelsk it-virksomhed, der dels sælger software og hardware, og dels udbyder kurser i brugen af computere og software-programmer. Teknologierne spænder vidt: Apps til iPad oftest med fokus på træning af forskellige kognitive evner. En del software har fokus på læring og selvhjulpethed, hvor brugeren i interaktion med computeren udsættes for opgaver og feedback, der træner en i at klare sig selv i forskellige situationer såsom madlavning, håndtering af penge, personlig påklædning og udseende mv. Inclusive Technologies har også et stort udvalg af kommunikationsteknologiske redskaber i form af softwareprogrammer der understøtter kommunikation og symbol- og billedbaseret softwareprogrammer som fx PODD, Boardmaker og Tobii-systemerne.¹⁵

- **Spectronics Australien / Spectronics New Zealand** - www.spectronicsinoz.com

Spectronics er leverandør af og supporterer såkaldt "Inclusive Learning Technologies" i Australien, New Zealand og Sydøstasien. De har et stort udvalg af teknologier, der understøtter studerende med indlæringsvanskeligheder. Nogle teknologier understøtter også mennesker med komplekse kommunikationsbehov. Der er også særligt fokus på apps her: www.spectronicsinoz.com/article/iphoneipad-apps-for-aac

- **TBoxApps** - www.tboxapps.com

Etableret I 2010 og specialiserer sig i kommunikations og trænings apps til mennesker med handicap i forskellige aldre. Har udviklet http://www.tboxapps.com/scene_and_heard.aspx

Andre it-virksomheder:

¹⁵ Se fx <http://www.inclusive.co.uk/software/communication-software>

- **AbleLink Technologies** fra 1997 udvikler og sælger specifikt til mennesker, der har brug for kognitiv støtte via IKT. www.ablelinktech.com
- **Attainment Company** er et lille amerikansk firma fra 1979, der sælger IKT-løsninger og hjælper mennesker med kognitive handicap med at benytte dette i skolen, på arbejdet og i hverdagen generelt. www.attainmentcompany.com
- **Semantic Compaction Systems** er et firma, der er dedikeret til salget af Minspeak¹⁶ – et system med ikoner, ordforråd, talemaskine mv. www.minspeak.com
- **AssistiveWare** udvikler bl.a. kommunikation løsninger til mennesker med autisme, apraxi/afasi mm., herunder Proloquo2Go - software der kan tilgås via iPod Touch, iPhone og iPad.
- **Frölunda Data** er en svensk forhandler, distributør og producent af it-hjælpemidler til personer med særlige behov. Virksomheden blev grundlagt i 1985, og er et af Sveriges ældste og mest erfarne selskaber med fokus på it til alternativ og supplerende kommunikation. www.frolundadata.se
- **Zyteq** er specialiseret i bl.a. talemaskiner og -udstyr til mennesker, der ikke har et funktionelt talesprog, eller som har komplekse kommunikationsbehov. Zyteq er et australsk firma, der tilbyder salg, service og undervisning i hele Australien. www.zyteq.com.au
- **ICAP** blev dannet i Göteborg i 1999 – firmaet yder støtte og rådgivning til svenske kunder. Deres speciale er computer-baserede tilpasninger for mennesker med handicap. ICAP bidrager til at undersøge, konfigurere, uddanne og støtte bæredygtige it-løsninger i svenske arbejdspladser, skoler og i hjemmet. <http://icap.nu>

Andre vidensmiljøer og netværk

- **ISAAC** (The International Society for Augmentative and Alternative Communication) – www.isaac.org
Som beskrevet i delundersøgelse 2 er ISAAC en organisation, der arbejder på at forbedre livet for børn og voksne, der har behov for alternativ og supplerende kommunikation (ASK). ISAAC afholder regionale og internationale konferencer forskellige steder i verden. ISAAC formidler også viden og international forskning gennem udgivelser af bøger, rapporter, DVD'er og konference-materialer. ISAAC udgiver det internationalt anerkendte tidsskrift AAC, der har været det officielle tidsskrift for ISAAC siden 1985. Det udgives kvartalsvist af Informa Healthcare.

¹⁶ Se fx <http://www.minspeak.com/MinspeakFactSheet.php>

- **AGOSCI** (Australian Group On Severe Communication Impairment) - www.agosci.org.au Blev etableret i 1981 for at fremme deltagelsen i samfundslivet for mennesker med komplekse kommunikationsvanskeligheder. AGOSCI arbejder med en række aktiviteter: Undervisning og træning i kommunikation, konferencer, events, netværk for medlemmer, vidensdeling, magasinudgivelse (AGOSCI In Focus), webformidling, fortalervirksomhed mv.
- **COGAIN**
Er et EU-støttet netværk bestående af forskere, virksomheder og brugerorganisationer fra mere end 10 europæiske lande samt Japan, der fra 2004-2009 fik støtte til at udvikle mere effektive kommunikationshjælpemidler, der kan styres med øjnene. COGAIN kører i dag videre som en forening.
- **EASTIN** (European Assistive Technology Information Network)
Blev etableret i 2004-2005 med støtte fra EU og havde til formål at udvikle og sammensætte et netværk af europæiske hjælpemiddelbaser, der via én søgemaskine kunne tilgå produkter og erfaringer på tværs af landene. Som resultat af netværket kan man i dag søge i fem europæiske hjælpemiddelbaser på én gang. Størstedelen af hjælpemiddelbaserne vedrører dog hjælpemidler, der falder uden for kategorien social IKT.
- **ETNA** (European Thematic Network on Assistive Information)
Er et netværksprojekt under EU med 23 partnere fra 13 europæiske lande, der har til formål at lette adgangen til informations- og kommunikationsteknologi til personer med funktionsnedsættelse. Projektets resultater implementeres på en web-portal, der skal stimulere erfaringsudveksling og netværksaktiviteter blandt slutbrugerne. Portalen skal fungere sammen med EASTIN. Projektet afsluttes i 2013.
- **DART**
Er et kommunikations- og it-center for mennesker med funktionsnedsættelser i Sverige. DART arbejder med alternativ og supplerende kommunikation via teknologi. DART varetager udredning, afprøvning, formidling, uddannelse, forskning og udvikling. DART bidrager bl.a. til udviklingen af apps og it til mennesker med handicap i alle aldersgrupper. DART indsamler bl.a. viden om apps til kommunikation, bidrager til udviklingsprojekter nationalt og internationalt, indgår partnerskaber med offentlige myndigheder og it-firmaer, skaber videndeling på nettet. Se fx <http://kommunikationforalla.blogspot.com>. DART er en del af rehabiliteringen ved Dronning Silvias børne- og ungesygehus. www.dart-gbg.org

- **IASSIDD** (International Association for the Scientific Study of Intellectual and Developmental Disabilities) - www.iassid.org

Den første og eneste verdensomspændende organisation der arbejder med videnskabelige studier af udviklingshæmning. IASSIDD afholder verdenskonferencer og regionale konferencer om handicapforskning, og støtter forskning og vidensspredning. Der er etableret en SIRG (Special Interest Research Group) om handicap og IKT ved verdenskonferencen i Cape Town 2008. IASSIDD har i 2010 afholdt en regional konference i Rom, Italien, hvor der blev etableret en gruppe – der via onlinenetværket 'New technologies and persons with ID' på www.linkedin.com – drøfter og deler viden om og brug af IKT i praksis.
- **NAV NONITE**

Et statsligt støttet kompetencecenter i Norge. NAV NONITE skal udvikle, formidle og tilbyde rådgivning i IT-baserede kommunikationshjælpemidler og -løsninger. Et af de mest interessante projekter NAV NONITE har haft, er arbejdet med at gøre mobiltelefonen til en kognitiv støtte for mennesker med ADHD, autisme og Aspergers syndrom.
- **AAC Institute (AACI)** - www.aac institute.org

AAC Institute blev etableret i 2000 som en non-profit organisation med fokus på at indsamle viden om og promovere den mest effektive og bedste kommunikation for, mennesker, der er afhængig af alternative og supplerende kommunikationsformer. AACI er en verdensomspændende internetbaseret organisation, der tilbyder vidensressourcer og redskaber til alle, der er interesseret i at forbedre kommunikationen for mennesker med kommunikationshandicap.
- **Devices for Dignity** – www.devicesfordignity.org.uk

Devices for Dignity er et nationalt program under Department of Health i England etableret med henblik på at understøtte og promovere nye innovative it-produkter, processer og tjenester for at hjælpe folk med bl.a. handicap i at klare sig i dagligdagen fysisk, kommunikativt.
- **EASPD (European Association of Service Providers for Persons with Disabilities)** - www.easpd.eu

EASPD repræsenterer 10.000 organisationer i Europa, som leverer forskellige serviceydelser på handicapområdet. Hovedformålet for EASPD, som er baseret på FN's handicapkonvention, er at fremme ligebehandlingen mellem mennesker med

fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser via effektive og højt kvalificerede servicesystemer. Der arbejdes med partnerskaber med brugerorganisationer, leverandører – herunder også it-leverandører - og myndigheder. EASPD afholder EU-konferencer, senest konferencen “Connect, Personalise, Care: Person Centered Technology for Greater Quality of Life”, som er højst relevant for dette felt.

- **ATLEC og ImPaCT**

EU-projektet ATLEC¹⁷ (Assistive Technology Learning Through A Unified Curriculum) (under EU's 7. rammeprogram), og projektet ImPaCT har gennemført en lang række tværeuropæiske survey-undersøgelser. Undersøgelserne har blandt andet konkluderet, at træning og oplæring af støttepersoner og personale i teknologi er den væsentligste barriere for, at brugere med handicap benytter hjælpemiddelteknologi. Disse studier bygger på interview med over 1.000 brugere med handicap og specialister/videnpersoner i relation til hjælpemiddelteknologi.

Applikationer – teknologieksempler

Der findes på det internationale marked forskelligt social IKT med perspektiver og relevans i forhold til iværksættelsen af nye indsatsområdet i Danmark.

Neden for nævnes et udpluk af disse teknologier, alle er apps til smartphones og tablets. En vigtig ressource for viden og inspiration har her dels været it-virksomhedernes hjemmesider og amerikanske websider, hvor apps og andre typer softwareprogrammer til det specialiserede handicapområde er samlet og kategoriseret. Se fx wiki-hjemmesiden www.spedapps2.wikispaces.com, der er en åben wiki, som de over 150 medlemmer bidrager til, med viden og erfaringer omkring brugen af apps, iPhones og tablet-computere. Alle apps på hjemmesiden er kategoriseret i følgende: a) Kommunikation og sprog-apps, b) læse-apps, c) skrive-apps, d) matematik apps, e) viden-apps, f) kunst og kreativitet, og g) musik apps.

Apps til kommunikation, socialt samvær, læring:

Eksempler: Kommunikations- /talemaskine apps (med billeder og optaget tale)¹⁸

¹⁷ Se <http://atlec-project.eu/>. ATLEC-projektets deltagere er: Oak Field School, Nottingham (UK), Phoenix KM BVBA (Belgium), Disability Now (Greece), Associazione Italiana Assistenza Spastici (A.I.A.S) (Italy), University Of Athens (Greece), Greenhat Interactive Ltd. (UK).

¹⁸ Nogle af disse apps koster mellem 40-100 US dollars. Dette kan virke dyrt, men er langt billigere end fx en traditionel talemaskine, selv når indkøb af fx iPad medregnes køb af apps.

- Predictable - tekst-til-tale app med alternative funktioner og integration af sociale medier som Facebook, Twitter, e-mail, SMS. Ordprædiktion. Betjening med kontakter
- TouchChat – kommunikationsløsning for mennesker der ikke kan bruge talesprog med billedbaseret ordforråd (WordPower)
- Scene & Heard – interaktivt kommunikations og lærings-app med multimedieindhold, så som lydclip og video, der optages direkte i app'en
- Voice Reader – tekst-til-tale. Både dansk, engelsk og andre sprog - særligt hvis man investerer i offline-stemmer. Version til oplæsning af websider
- Verbal Victor
- MyTalkMobile/MyTalkTools
- TapToTalk
- Discover MyVoice – en digitalisering af billedpladen
- MyVoice Communication Aid
- Pratkort (svenskudviklet)
- TapSpeakChoice - PECS-bibliotek følger med, scanningsmulighed via skærmen
- SoundingBoard - billeder, indspillet lyd, let at tilpasse, kontaktbetjening
- SoundSlate – ikke udviklet som talemaskine eller it-hjælpemiddel app
- iBlissymbols – Bliss symbolbibliotek, kan bl.a. sende e-mails.

Eksempler: Større apps til alternativ og supplerende kommunikation

- Proloquo2Go - talesyntese kommer senere, eksempler følger med til egen tilpasning
- Touchchat - uden dansk talesyntese, men man kan indtale lyd, har Symbolstix-symboler, kan have mange lag/kort, (der er eksempler med).

Eksempler: Digitale billedfortællinger som social it

- Stories2Learn - en billede med tekst for hver side, egne fotos/billeder og forudindtalt lyd
- Pictello og My Pictures Talk er også digitale fotobøger med tekst og/eller lyd til smartphones og tablets
- Sonics Pics – digital historiefortælling med indtaling af lyd til fotohistorie
- Go Talk Now – digitale kommunikationsbøger, tilpas navigation, optag og tekst-til-tale funktioner samt symbolsamling.

Eksempler: Billedbaseret dagsstruktur¹⁹

- First Then Visual Schedule
- PicCalender – enkel kalender med fotos
- Picture Scheduler - billedkalender
- Awesome Note (+Todo) - fx kan man her "farvelægge"/ændre farve på ugedagene)
- Errands To-Do List.

Apple har produceret videomateriale, der understøtter brugen af apps og iPad med særlig fokus på nytten og brugsværdien for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, se fx <http://www.youtube.com/user/ipads4specialneedsbo>, ligesom Apple på deres YouTube-kanal henviser videre til andre ressourcer på YouTube, såsom kanalen 'Special Needs Apps for Kids' på <http://www.youtube.com/user/SNAApps4Kids>.

Området for apps er meget stort og hurtigt voksende. Det er dog kun få af de utallige apps, der udvikles til målgruppen internationalt, der er blevet oversat til dansk, på trods af en efterspørgsel på produkterne. Der findes i dag heller ikke endnu en lignende vidensbase om dansksprogede apps til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser.

Foruden de nævnte eksempler er det værd at nævne følgende overordnede tendenser inden for teknologiudviklingen internationalt, som – i hvert tilfælde fremadrettet - kan være særlig relevant for handicapområdet:

- Bevægelsesstyring af computere og brugergrænseflade-teknologier til bevægelsesstyring bliver sandsynligvis mere tilgængelige prismæssigt og samtidig mere præcise for brugeren. Eksempler herpå er Microsofts X-Box Kinect, Nintendos Wii-spilsystem, LEAP²⁰ og Samsungs kommende tv, der kan styres via kameraoptagelser af bevægelser uden fjernbetjening
- Brug af hjernebølger, øjenstyring og ansigtsgenkendelse (fx web-programmet Google Images, hvor "facial recognition" er på vej)
- Udbredelsen af mobile enheder som fx tablet pc'er og smartphones med apps, som i en vis grad vil erstatte PC'en

¹⁹ Disse apps koster ca. 20 kr. stykket.

²⁰ Se video på <http://leapmotion.com/> af den nye teknologi fra USA, hvor man præcist kan interagere med og kontrollere computeren i tre dimensioner ved brug af hånd- og fingerbevægelser.

- Apps og spil der er mere sofistikerede og dynamiske, idet de kan "reagere" på brugeren og gå i dialog med brugeren, så det føles som en "ægte" respons fra en anden, fordi indholdet tilpasser sig den måde programmerne bliver brugt på af brugeren.

Vurderingen er, at denne udvikling vil nå Danmark inden for 3-5 år.

Opsamling og konklusion

Samlet set er der nogle få store internationale it-virksomheder, der arbejder dedikeret på handicapområdet med at producere, formidle og forhandle social IKT. En meget stor del af det, der sælges, er imidlertid også betjeningsudstyr, så som 0/1 kontakter, stativer/holdere o.l., der skal hjælpe brugeren i at anvende fx softwareprogrammer og iPad. Der findes gode internetressourcer med viden om og henvisninger til ældre og nye apps, der er særligt brugbare for (eller ligefrem udviklet til) mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser med henblik på kommunikation, læring, kreativitet mv. Dog er kun få apps oversat til dansk.

Internationalt har SUS kendskab til en række forskere og universitetsmiljøer, hvor der er fokus på forskning og udvikling af teknologi. Imidlertid har de færreste fokus på social IKT, hvorfor opgørelsen her er fokuseret på de relativt få miljøer, som SUS - gennem kontakt og samarbejde - ved også arbejder med social IKT og mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser.

På trods af ovenstående er det tydeligt, at man internationalt har beskæftiget sig med social IKT i længere tid, end tilfældet er i Danmark. Den teknologiske udvikling er således også på visse punkter længere fremme og kan med fordel indtænkes i kvalificeringen af en dansk indsats på området. Særligt kan man i Danmark nyde fordel af de mange apps, der hele tiden udvikles målrettet mennesker med funktionsnedsættelser – forudsat at disse oversættes.

Opsamling, konklusioner og anbefalinger for afdækningen

Social- og Integrationsministeriet bad i foråret 2012 Socialt Udviklingscenter SUS om at gennemføre en afdækning af arbejdet med social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, der lever på botilbud i Danmark. Afdækningen skal medvirke til at kvalificere en fremtidig indsats i forhold til at arbejde med udvikling, afprøvning og implementering af social IKT til målgruppen. Afdækningen blev gennemført i perioden juni til september 2012 og bestod af tre delundersøgelser:

1. En undersøgelse af arbejdet med social IKT på landets bosteder og i kommuner/regioner, i form af rundbordssamtaler og en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse til henholdsvis bosteder og kommunale/regionale forvaltninger.
2. En undersøgelse af faglige miljøer der forsker i, udvikler eller producerer social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser gennemført via en internetsøgning og opfølgende telefoninterviews.
3. En undersøgelse af internationale erfaringer med anvendelse af social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser gennemført via korrespondance med Socialt Udviklingscenter SUS' internationale samarbejdspartnere.

Undersøgelsen giver på grund af metodemæssige og definatoriske begrænsninger ikke et fuldstændigt og præcist billede af arbejdet med social IKT i Danmark i dag. Afdækningens resultater udstikker heller ikke i sig selv vejen til en fremtidig indsats. Afdækningen tegner imidlertid et overordnet billede af arbejdet med social IKT i Danmark i dag – herunder de udfordringer og muligheder der med fordel kan indtænkes i en fremtidig indsats.

Hvem anvender social IKT i dag

Spørgeskemaundersøgelsen er ikke nødvendigvis repræsentativ, idet de ca. 20 % af landets tilbud, der har besvaret skemaet, kan være tilbud med en særlig interesse for social IKT. Tager man imidlertid besvarelsene for pålydende, er anvendelsen af social IKT tilsyneladende relativt udbredt på landets bosteder, og mange ser positive resultater af anvendelsen. Kun ca. 20 % af landets bosteder, der har svaret på spørgeskemaet, anvender i dag slet ikke social IKT, mens ca. 79 % af bostederne anvender social IKT. Mange steder er det imidlertid kun enkelte personer på bostedet, der anvender teknologien.

Det er tydeligt, at anvendelse af social IKT er mindre udbredt blandt borgere over 35 år, og borgere som har fysiske, sansemæssige og betydelige funktionsnedsættelser. Med andre ord er anvendelsen af social IKT størst blandt unge borgere med et højt funktionsniveau. Dette forklarer også, at relativt få borgere anvender alternativt betjeningsudstyr, idet alternativt betjeningsudstyr oftest anvendes af personer med fysiske funktionsnedsættelser.

Teknologierne bliver primært set som en vej til underholdning og kommunikation i eksisterende sociale netværk, og bliver i mindre grad brugt til at skabe nye sociale bånd eller til at hente viden.

Vidensudveksling mellem organisationer og bosteder

Delundersøgelse 1 – rundbordssamtaler og spørgeskemaundersøgelser – viser, at der i dag kun i begrænset omfang sker systematisk vidensudveksling mellem relevante organisationer og bosteder, hvad angår arbejdet med social IKT. Handicaporganisationer, fagforbund, Socialstyrelsen, KL og Danske Regioner har ikke overblik over, hvorvidt og hvordan der arbejdes med social IKT på bostederne, og kun få organisationer har i dag formuleret en strategi for arbejdet med social IKT i forhold til deres respektive interessenter. Spørgeskemaundersøgelsen understøtter organisationsrepræsentanternes oplevelse. 74 % procent af respondenterne fra de kommunale/regionale forvaltninger angiver, at de ikke indsamler systematisk viden om arbejdet med social IKT på deres bosteder.

Samarbejde og kommunikation mellem bosteder og kommuner/regioner

84 % af respondenterne (ud af i alt 346 bosteder) oplever ikke at modtage støtte af nogen art til arbejdet med social IKT fra kommuner/regioner, selv om ca. 70 % oplever at have et konkret behov for det i form af eksempelvis viden, efteruddannelse, netværk og økonomisk støtte. 74 % af kommunerne understøtter dette svar ved at angive, at de ingen strategi og vision har for anvendelsen af social IKT. Blandt de kommuner der i dag har formuleret en strategi (17 %), angiver kun få (ligeledes 17 %,) at strategien er forankret på bostederne.

Erfaringsudveksling mellem kommuner

Spørgeskemaundersøgelse og rundbordssamtaler har vist, at enkelte kommuner arbejder fokuseret med social IKT. Den generelle tendens er dog, af social IKT i bedste fald er en mindre del af en indsats på velfærdsteknologiområdet. De store forskelle i hvordan kommunerne/regionerne arbejder med social IKT – som blandt andet er tydeligt i deres

forskellige måder at indsamle viden om området på – indikerer, at der ikke eksisterer en effektiv udveksling af erfaringer *på tværs* af kommunerne/regionerne. Det tyder ligeledes på, at prioriteringen af området er meget forskellig fra kommune til kommune.

Erfaringsudveksling mellem bosteder

Det er ikke kun vidensudvekslingen mellem landets kommuner og regioner, der er begrænset – det samme gælder for udvekslingen mellem bostederne. I forhold til den relativt store udbredelse af sociale teknologier på bostederne, er driftsherrernes fokus på at koordinere indsatsen på tværs af tilbuddene meget begrænset. Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at 74 % af bostederne i dag ikke trækker på viden fra andre bosteder.

Potentiale i fagmiljøerne

Der er i Danmark en stigende interesse for udvikling og afprøvning af digitale løsninger til mennesker med funktionsnedsættelser inden for en række fagmiljøer, og der er skabt en række nye samarbejdsrelationer mellem forhandlere, forskningsmiljøer og kommuner/regioner i form af såkaldte OPI-samarbejder (offentlig-privat-innovation). Der er med andre ord gravet de indledende spadestik i forhold til etablering af tværfaglig vidensudveksling inden for det højt specialiserede område.

Fokus på velfærdsteknologi

Rundbordssamtaler, telefoninterviews og internetsøgning viser, at der er stort fokus på anvendelsen af velfærdsteknologi i forhold til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser i fagmiljøer og i kommuner og regioner. Den store interesse for velfærdsteknologi relaterer sig imidlertid først og fremmest til smarthome-løsninger, såsom spiserobotter og støvsugere, med fokus på effektivisering, mens der endnu kun er begrænset fokus på udvikling og afprøvning af social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser i Danmark.

Fra pilotprojekt til produktudvikling

De projekter der gennemføres i de faglige miljøer, synes umiddelbart at være relativt lokalt forankret. Forholder man sig til de konkrete teknologier, der er udviklet i projekter, er det kun få produktprodukter, der efter projektafslutning sættes i produktion. Enkelte produkter udviklet i fagmiljøer (på universiteterne) er dog efterfølgende sat i drift (som beskrevet med virksomheden Curaga), ligesom der er forhandlere som drifter et produkt, der er resultatet af et tværfagligt projekt (Abilias MEMOActive).

Faglige netværk for brugere

Der er siden 1980'erne blevet etableret en række faglige netværk, der beskæftiger sig med social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser. ISAAC er umiddelbart et af de ældste netværk inden for området, idet den internationale afdeling blev etableret i 1983 efterfulgt af ISAAC Danmark. EU har været med til at støtte etableringen af nye netværk, der har til formål at understøtte udviklingen eller vidensdelingen inden for specialteknologi, men også her udgør social IKT kun et lille hjørne af den teknologi, der arbejdes med. De netværk, der er etableret, er målrettet forskningsmiljøer og fagpersoner. Kun få netværk er målrettet slutbrugeren, og det har i denne afdækning ikke været muligt at finde faglige netværk om social IKT målrettet brugere med fx udviklingshæmning.

Social IKT og kompetenceudvikling

Noget tyder på, at der stadig er behov for kompetenceudvikling af personalet på landets bosteder i forhold til anvendelsen af social IKT. Manglende kompetencer opfattes fortsat som et problem blandt fagorganisationer og handicaporganisationer, såvel som blandt bostederne. En fagperson med mange års erfaring på området problematiserer, at teknologien endnu ikke har fundet ind på grunduddannelser eller tilbydes som efteruddannelse til det pædagogiske personale. Andre beslægtede uddannelser som sosu-uddannelserne har i dag tilføjet et grundmodul i velfærdsteknologi. Over halvdelen af bostederne, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, efterlyser øget viden og efteruddannelse inden for social IKT.

Social IKT i en social kontekst

I forbindelse med et telefoninterview i delundersøgelse to, gjorde en informant opmærksom på vigtigheden af, at social IKT til enhver tid indtænkes i en social kontekst. Når man igangsætter en indsats i forhold til anvendelsen af social IKT, er det vigtigt og nødvendigt, at denne indsats tænkes sammen med borgerens øvrige livssituation. Uden sociale netværk bliver sociale teknologier mindre værdifulde. Dette skal ses i sammenhæng med at social IKT, ifølge spørgeskemaundersøgelsen, først og fremmest anvendes til at vedligeholde eksisterende netværk frem for at skabe nye.

Social IKT i en international kontekst

Selv om der internationalt også kun er få større virksomheder, der arbejder målrettet med udvikling af social IKT, er udviklingen stadig længere fremme på en række områder, end tilfældet er i Danmark, hvor man har beskæftiget sig med området i kortere tid. Det kan imidlertid være vanskeligt at få overblik over de internationale erfaringer, blandt

andet som følge af den hurtige udvikling på området. Særligt hvad angår udviklingen af apps til smartphones og tablets, ser man internationalt et marked i rivende udvikling. Samtidigt kan man konstatere at kun få applikationer på det internationale marked oversættes til dansk.

Anbefalinger

Denne afdækning giver ikke et fuldentt billede af arbejdet med social IKT. Afdækningen beskriver imidlertid en række overordnede træk og indikatorer, der kan anvendes i forhold til en fremtidig indsats. Med udgangspunkt i afdækningens konklusioner kan følgende punkter med fordel indtænkes i det forestående arbejde med at skabe udvikling i og udbredelse af anvendelsen af social IKT til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser i Danmark:

- Der må iværksættes en særlig indsats, i forhold til at også ældre mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser og mennesker med betydelige og fysiske funktionsnedsættelser på bosteder får adgang til social IKT
- Der er behov for øget vidensudveksling og samarbejde mellem relevante organisationer på området – fx fagforbund og handicaporganisationer – og bosteder
- Der er behov for øget koordinering, erfaringsudveksling og samarbejde på tværs af landets kommuner og regioner på forvaltningsniveau, mellem bostederne og mellem kommunerne/regionerne og bostederne, hvad angår arbejdet med social IKT
- Der er behov for, at social IKT får en mere central plads i den velfærdsteknologiske diskurs og tænkes ind på lige fod med anden velfærdsteknologi
- Der er behov for at anerkende og udnytte de potentialer, der allerede ligger i fagmiljøerne, men også at understøtte at fagmiljøernes arbejde ikke begrænser sig til udvikling af prototyper frem for egentlige markedsprodukter
- Der er behov for, at mulighederne for og relevansen af etablering af faglige netværk for slutbrugeren af social IKT – fx mennesker med udviklingshæmning – undersøges
- Der er behov for et øget fokus på kompetenceudvikling af det pædagogiske personale med involvering af grunduddannelser såvel som efteruddannelsesmoduler – erfaringer inden for sammenlignelige områder må undersøges

- Der er behov for, at arbejdet med social IKT tænkes sammen med andre indsatser, der understøtter fastholdelse og etablering af sociale relationer for mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsettelser, der lever på bosteder
- Der er behov for at udvikle et centralt og samtidig dynamisk redskab til vidensindsamling og opdatering om udviklingen af social IKT internationalt med henblik på at optimere mulighederne for at benytte sig af internationale erfaringer
- Der er behov for en øget udnyttelse af udenlandsk producerede IKT-løsninger – herunder at de mange applikationer til smartphones og tablets gøres tilgængelige på det danske marked – fx gennem oversættelse.